

Journalisten

Journalisten

skröna av Christian Lanciai (1992)

Copyright © Christian Lanciai 1992, 2004)

1.

Det är vanskligt att promenera uppe i de norska bergen. En viss författare berättade i en bok, att han under en vistelse i Hardanger dagligen brukade ta sig en morgonpromenad upp till Folgefonn och tillbaka. Den författaren hade aldrig varit i Norge. Man kan visserligen verkligen ta sig en promenad upp till Folgefonn, men det är i så fall ovisst om man kommer tillbaka, ty det tar minst en halv dag att komma fram, om himlen är molnfri. Vanligen är den allt annat än molnfri. Vanligen ligger fjället insvept i tunga dimmor och moln som barmhärtigt döljer alla en nyckfull väderleks mest djävulska knep.

Jag försökte aldrig ta mig upp till glaciärernas Folgefonn, men jag hade gärna kommit så högt upp åtminstone så att jag kunnat få syn på det berömda fjället i fråga. Alla mina försök led fiasko trots att det var årets vackraste tid runt pingsten, då vädret borde ha varit som drägligast. Det visade sig ha regnat ovanligt mycket ovanligt länge dessförinnan. Följaktligen var alla fjällängarna förrådiska moras och bottenlösa träsk. Man kunde inte ens följa en sedan århundraden väl upptrampad och fullständigt säker kostig över fjällterrängen utan att vara säker på att även den slutade i en plötsligt allt uppslukande osynlig avgrund av tjällossning. Inte ens sjöstövlar var någon tillräcklig säkerhetsåtgärd. Om man då vandrade ensam över dessa farofyllda våtmarksvidder och så plötsligt blev insvept i en ogenomtränglig dimma, vilket jag blev, så att man inte längre kunde se sina egna fötter eller åtminstone inte någon mark under dem, så satt man helt enkelt i klistret.

Det enda att göra var att klättra så mycket uppåt som möjligt. Ju högre upp, desto fastare mark, ty allt vatten rann ju neråt. Det blev oändliga oerhört strapatsrika klättringar uppåt i blindo, och man visste aldrig vad fjällväderlekens nycker skulle hitta på härnäst. Naturligtvis väntade en skräckövertaskning. Plötsligt var man uppe på någon sorts topp, plötsligt kom det en stormvind som försökte blåsa en över krönet, plötsligt blåste alla dimslöjor bort, man blåste handlöst omkull och fann sig vanmäktigt sprattlande vid randen av en avgrund som lovade minst några hundra meters fritt fall, och en underbart vackert glittrande fjällsjö där nere väntade välvilligt på en med en gastkramande iskyla....

Det var bara att ta sig ner igen samma väg man kommit, ungefär, kämpande mot en ilsken motvind som gjorde ett starkare motstånd än någon uppförsbacke i världen. Men hellre plaska omkring nere bland bottenlösa moras än blåsa ner från ett brant stupande fjäll.

Naturligtvis gick jag ner mig i diverse pölar och fick stövlarna fulla av vatten, och detta vatten var kallt. Det var så kallt, att det nästan var varmare att gå utan stövlar omkring i träskan i bara sockorna. Förståndet tvingade en emellertid att hålla stövlarna på, och detta kunde man till nöds stå ut med, tills tårna började domna, sedan fotsulorna, sedan hälarne, sedan....

Sedan fick förståndet panik. jag gjorde uppror mot hela naturen och stormade fram på mina döende fötter mot vad som helst, bara jag kunde få en chans att värma mig och torka.

På nytt blåste en dimslöja bort från fjällsidan, och en fjällsjö öppnade sig för mitt tacksamma blickfång. En vackrare fjällsjö hade jag aldrig sett, ty vid stranden låg det en stuga, och det rykte ur skorstenen. Genast fick jag vingar under fötterna, som själva glömde bort sin avdomning.

Emellertid vilade inte förnuftet. Det var något märkvärdigt med stugan. Det var längre dit än vad jag trott, ty stugan var ingen vanlig fjällhytta. Det var ett hus av ansenlig storlek. Visserligen är alla norrmän galna, men vilken norrman är så galen att han bygger sig ett boningshus uppe på fjället? Dessutom verkade huset vara minst hundra år gammalt. Någonting sade mig att jag stod inför någonting ganska osedvanligt.

Väl framkommen till verandan, uppstigen för dess trappa och äntligen framme vid dörren vågade jag knacka på men inte utan oro och hjärtat i halsgropen. Jag väntade. Ingenting hände. Jag knackade en gång till. Då öppnades dörren plötsligt.

Aldrig skall jag glömma det ansiktsuttryck som mötte mig. Det var ett vekt och ungt ansikte med alla bekymmer i världen över sin panna och med tunga oavvisliga skuggor över själen. Blicken var full av med möda undertryckt och hårt behärskad ångest. Mannens ålder var omöjlig att avgöra. Han kunde vara vad som helst mellan 25 och 50. Gestalten var ung men själen mycket gammal. Samtidigt sade mig något att jag hade sett det ansiktet förut.

Det bekymrade uttrycket försvann. Han sade: "Jag trodde det var fru Olsen," och han lämnade vägen fri för mig att stiga in. Jag gick genast in. "Har ni gått vilse?" frågade han.

"Jag fick stövlarna fulla med vatten. Jag har ingen känsel kvar, och så fick jag syn på ert hus."

"Det var bra gjort. Ingen har tidigare kunnat hitta det, utom, ja, hm..." Han försjönk i tankar. "Ta av er. Brasan är tänd där inne. Ni torkar på ett ögonblick."

Jag lydde honom. Jag gjorde det tacksamt, ty jag var faktiskt i behov av att torka mig ordentligt, och det var rena njutningen att sträcka ut benen på en pall på en skön pälsmatta framför världens ljuvligaste öppna brasa. Så småningom började jag se mig omkring i dunklet i stugan.

Den var inte stor men rymde mycket. Där fanns talrika bokhyllor med mest kvalificerad skönlitteratur, men mest iögonfallande var en flygel som stod i det andra rummet. Var hade jag sett honom förut?

"Spelar ni?" frågade jag.

"Ibland," svarade han försynt. "Ni vill väl ha något att värma er med. Passar en grogg?"

"Whisky?"

"Nej, så starka saker har jag inte. Men jag kan föreslå sherry."

Det passade mig utmärkt. Han tog fram en utsökt sherrykaraff och ett kristallglas. Jag noterade genast att han inte ämnade dricka själv. Det rimmade väl med hans asketiska, återhållsamma, nästan undertryckta väsen. Han serverade mig artigt och uppmärksamt, som om han var mån om sin gäst och nästan ville framföra en komplimang.

"Ni dricker inte själv," sade jag.

"Nej, jag avstår."

"Varför det? Ett glas vin om dagen håller doktorn på avstånd, heter det ju."

"Dess värre har jag inte lyckats hålla doktorn på avstånd."

"Är ni sjuk?"

Han gav mig en genomträngande, spörjande och forskande blick som han sedan inte släppte mig med. Jag förstod att han ville pröva mig. "Försök gissa min sjukdom," sade han.

Det var naturligtvis en besvärlig utmaning. Jag läppjade på glaset. Det var den finaste Amontillado. Till slut sade jag: "Jag vill ogärna göra mig skyldig till ofina spekulationer."

"Här finns ingen att ta hänsyn till. Till och med fru Olsen är borta. Jag tål vad som helst," men så sänkte han rösten och tillade: "Utom mig själv."

"Ni blir inte förolämpad vad jag än säger?"

"Jag lovar."

"Då vågar jag antyda en teori och gissning om att ni kanske en gång varit alkoholist men nu är på torken."

"Det var inte så dåligt gissat," sade han efter en stund. Han hade släppt mig med blicken och tittade nu in i sig själv. "Er slutledning är inte alls långsökt eller ologisk med tanke på min vägran att dricka med er, och en alkoholist, när han är som mest manisk, har väl inte varit så värst långt från min egen belägenhet. Emellertid har ni gissat fel. Min anomali har varit mycket värre."

"Före detta narkoman?"

"En narkoman tar droger för att må bättre. En alkoholist dricker för att förnedra sig, fly verkligheten eller bedöva sig. Jag har varit varken eller men däremot värre än båda. Ni är inne på fel spår. Ser jag ut som en före detta narkoman?"

Jag medgav att han såg alldeles för frisk ut för att någonsin ha kunnat ägna sig åt nedbrytande berusningsmedel.

"Ge mig en ledtråd," sade jag. "Varför dricker ni inte?"

"Därför att jag medicinerar."

En vag, skrämmande tanke slog mig. "Ni är väl inte sinnessjuk?" sade jag försiktigt. Han log och sade:

"Nu är ni inne på rätt spår."

Som om han var medveten om att han sagt för mycket reste han sig och rörde på sig för att förändra stämningen. "Får jag fylla på ert glas?" sade han med ryggen vänd mot mig.

"Nej tack. Jag har kvar ännu." Och jag tog en stor och djup klunk av den goda sherryn, som jag sedan koncentrerade mig på att bevara i munnen och smaka så eftertryckligt på som möjligt.

"Jag hoppas att jag inte har skrämt er," sade han. "Skall vi byta samtalsämne?"

"Här i Norge är väl alla mer eller mindre galna. Men ärligt talat verkar ni inte särskilt galen för mina ögon."

"Låt oss byta samtalsämne."

"Ni är ju i alla fall musiker."

Han vände sig åter mot mig. "Ja, och det är kanske min räddning."

"Jag är säker på att jag har sett er förr, men var kan det vara?"

"Säg till när ni kommit på det."

"Ni vill inte ge mig en ledtråd?"

"Gärna till mina avigsidor, men inte till mina bättre sidor."

"Ni är blygsam."

"Jag har skäl till att vara det."

Jag smuttade igen.

"Är fru Olsen er hushållerska?"

"Det kan man kanske kalla henne."

"Det är ganska ovanligt till och med för en norrman att vara bosatt med hushållerska och allt i ett stort hus så här långt från mänskligheten."

"Ja, inte sant?" Han gjorde mysteriet värre än någonsin.

"Ingen ledtråd?"

"Jag ärvde huset av min farfar. Han var rik. Han skulle ha Norges finaste sommarhus. Min far lät vinterbona det för att ha en tillflyktsort vid behov även om vintern från sin fru. Allt var klappat och klart för mig när jag blev sjuk."

"Hur yttrar sig er sjukdom?"

Han sade plötsligt mörkt: "Påminn mig inte därom."

Jag rodnade och blev tyst. I samma ögonblick hördes det stök utanför ytterdörren. Jag kanske hälsade fru Olsens återkomst ännu varmare välkommen än vad min underlige värd gjorde. Han tycktes genast bli en helt annan människa. Han fick ett drag över sig av förskrämdhet, som om han var en liten pojke som kände sig ertappad med något. "Det är bara fru Olsen," sade han.

"Är det er hushållerska?"

"Min allt i allo."

Hon gjorde ganska mycket väsen av sig i farstun, och jag fick genast en föreställning om en ganska storväxt och manhaftig kvinna. Mina farhågor slog in.

"Har det kommit någon på besök, Richard?" frågade hon ganska högröstat när hon ganska demonstrativt öppnade dörren, som om hon ville att alla genast skulle förstå att det inte kunde råda någon tvekan om vem som härskade i huset. Hon såg mig genast. "Vem är ni?" frågade hon rakt på sak.

"En vilsen bergsvandrare."

"Han fick vatten i stövlarna, fru Olsen, och hade frusit ihjäl om jag inte hade släppt in honom," sade min gåtfulle värd.

"Jaså, på det viset. Är ni varm nu då?" sade hon på sitt ganska burdusa sätt, som om jag inte hade någon rätt i världen att stanna kvar om min livsfara var över.

"Han torkar som bäst, fru Olsen," ingrep min värd saktmodigt igen. "Jag föreslår att han får stanna här över natten. Vi har ju plats."

"Finns det ingen som saknar honom, då? Han vet väl att här inte finns någon telefon?"

"Ingen telefon? Så underbart!" utbrast jag glatt. "Jag har alltid önskat mig att någon gång åtminstone tillfälligt få försvinna för världen! Jag försäkrar er, fru Olsen, att om någon saknar mig så är det bara hälsosamt för dem."

"Vet ni vart ni har kommit?" frågade fru Olsen med ett obeskrivligt uttryck i ansiktet.

"Jag har faktiskt ingen aning," svarade jag troskyldigt.

Fru Olsen skulle just öppna munnen på nytt, men min värd förekom henne.

"Säg ingenting, fru Olsen. Låt honom få förbli i sin lyckliga okunnighet."

"Jag vet bara," återtog jag, "att jag har hamnat i ett hus som rymmer åtskilliga mysterier."

"Då vet ni redan för mycket," sade fru Olsen kärvt.

"Han vet ingenting, fru Olsen," lugnade henne min värd.

"Ja," vågade jag genast protestera, "jag vet så mycket att herr Richard här menar sig lida av någon sorts sinnessjukdom, vilket jag dock å det bestämdaste vågar betvivla."

Fru Olsen återfick sitt obeskrivliga ansiktsuttryck, som blev ännu mer obeskrivligt. Min värd betraktade mig forskande men sade ingenting. Så tycktes fru Olsen återfå fattningen och sade helt kort: "Som sagt var, han vet redan för mycket." Och hon såg bort som om allt genmäle var uteslutet. Jag fann det bäst att tåga. Jag

visste ingenting men tyckte det var spännande att bli hållen för en som visste för mycket. Så såg hon rakt på mig igen och sade: "Det är bäst att ni går innan det blir mörkt."

"Men fru Olsen," protesterade min värd, "han har ju inte torkat ännu, och han hinner aldrig ner till dalen innan det mörknar, inte i det här vädret. Han skulle gå bort sig i dimmorna, han skulle bli försenad, och i mörkret skulle han gå vilse på allvar och kanske aldrig hitta mera. Vill ni ha det på ert samvete?"

Hon tvekade. "Han får väl sova här då. Men på egen risk. Och i morgon är det bäst att han går."

"Jag lovar att ge mig av i morgon förmiddag," försökte jag lugna henne, men hon blev inte alls lugnad, ty tydligen visste jag alltjämt för mycket utan att veta vad det egentligen var jag visste.

Hon resignerade. "Jag går ut och lagar mat i köket," sade hon och försvann med en sista blängande blick på mig.

Vad var det med tanten? I vilket förhållande stod hon till min värd? Vem var han? Var hon svartsjuk för hans skull mot mig? Vad bottnade hennes missklädande missunnsamhet mot gäster i? Och i dessa ensliga, totalt isolerade trakter, där gäster måste vara lika sällsynta som strutsar? Här var något som inte stämde. Här förelåg verkligen ett mysterium. Hm!

2.

"Ska du inte bjuda vår gäst på en drink?" ropade han familjärt ut efter henne när hon gick. Från köket kom det:

"Bara du inte dricker själv, så...."

"Ta fram den där Madeiraflaskan som ingen har rört på flera år."

Och hon kom in med denna flaska bara för min skull. "Eftersom han ändå ska stanna över natten är det lika bra att han sover gott," sade hon och ställde flaskan mitt framför mig, som om det var menat som ett kommando att jag skulle dricka upp hela flaskan ensam.

Nu gjorde min värd något som förvånade mig mycket. Först serverade han mig, men sedan, när hon säkert och väl var ute i köket, serverade han sig ett eget glas. Han såg min frågande och avrådande min men gjorde en bortförklarande gest. "En bagatell, glöm det," sade gesten. Och så frågade han mig rent ut:

"Nå, vad tycker du om morsan?"

Jag kunde inte tro mina öron. "Är hon er mor?"

"Nej, naturligtvis inte, men jag kallar henne så bakom hennes rygg. Det är ett skämtsamt smeknamn. I själva verket är hon en kvinnlig storebror, som hårdbevakar mig som en livvakt 24 timmar om dygnet. Jag slipper henne aldrig."

"Varför tar ni inte livet av henne då?" Tydligen var jag något påstruken.

Han såg på mig med ett egendomligt forskande uttryck, som om han igen misstänkte mig för att veta för mycket. "Ni får det att låta så lätt." Så blev han tankfull och lämnade mig med blicken. "Varför skulle det aldrig gå att döda just henne? Varför har jag aldrig försökt?" Så blev han medveten om mig igen och återvände till nuet. "Förlåt mig. Jag pratade för mig själv."

"Ni borde kanske inte dricka," sade jag.

Han tittade i sitt glas och tog en djup klunk. "Om hon såg mig nu skulle hon få spader." Så tog han en ny klunk.

"Hur länge har ni bott här ute alldeles ensamma?"

"Det är väl några år nu kan jag tro. Lika länge som den där flaskan är gammal," sade han och pekade på Madeiran. "Men vi är inte ensamma med varandra. Hon är väl garderad mot mig. Hon tar inga risker. Hon har aldrig tagit några risker. Hon har en man."

"Vem är han?"

"En tokstolle. Husets gårdvar. Han följde med arvet. Gud vet varför de gifte sig. De är fullständigt oförenliga. Hon är ju något av en kvinnlig gorilla medan han är en parodi på ett ömkligt kräk. Men de är praktiska båda två. De sköter om huset, och jag slipper göra något. Jag kan ägna mig helt åt mina morbida drömmar."

"Men hur har ni hamnat i ett sådant beroende av dem?"

"Säg det." Han tog en ny djup klunk och försjönk i egna tankar.

"Men det måste ni väl veta. Ni äger ju huset."

Han såg på mig, men hans blick var undvikande och reserverad. "Det är en lång historia," sade han bara och fick ett plågat uttryck i ansiktet, som bad mig att inte ställa fler frågor.

Men just det där plågade uttrycket kände jag plötsligt igen. Var hade jag sett det förut? Plötsligt fick jag minnesbilder. Lugnt, sakligt och överlagt sade jag utan att titta på honom:

"För tre år sedan försvann det i Sverige en berömd och lovande ung pianist och kompositör. Han försvann totalt och frivilligt efter en pinsam process som tyvärr blev offentlig."

"Då vet ni allt om mig," sade han avvärijande. "Ni behöver inte ställa mig fler frågor."

"Många fick anledning att ställa sig frågor efteråt och i synnerhet alla som hjälpt till med att ge offentlighet åt saken, i synnerhet många hänsynslösa journalister."

"Jag hade hoppats att hela världen skulle ha glömt mig. Och så kommer ni hit efter tre år och demonstrerar att ingenting är glömt."

"Jag beklagar. Var ni skyldig?"

"Till vad?"

"Till vållande av annans död."

"Det är frågan. Det undrar jag fortfarande själv idag. Mycket var jag skyldig till, men ingenting av det som jag verkligen var skyldig till blev jag dömd för. Beträffande det berömda vållandet av en annans död blev jag frikänd av rätten."

"Men dömd av världen genom pressens agerande och sakens offentliggörande. Ingen ville veta av er musik efter det."

"Ja. Det blev mitt straff för brotten som rätten inte tog upp. Här ser ni mig nu i mitt livstids fängelse."

"Vad hände egentligen? Vill ni inte berätta? Jag känner flera som tycker om er musik än idag."

"Jag har inte komponerat på tre år."

"Det smärtar mig att höra."

Vi blev störda av att fru Olsen kom in med maten. Hon såg genast att min värd hade vågat servera sig ett glas. Han försökte förskräckt dölja det men misslyckades.

"Ni vet ju vilka risker ni tar," sade hon olycksbådande.

"När vi nu en gång har en gäst så vågar jag ta ansvaret."

"Vad är det för mediciner han äter, fru Olsen?" frågade jag.

"Är ni läkare?"

"Nej, men jag har studerat naturmediciner."

"Då vet ni väl, att vilka mediciner som helst i förening med alkohol är livsfarliga."

"Inte vilka mediciner som helst, och inte i förening med hur litet alkohol som helst."

"Ni är uppkäftig."

"Nej, bara nyfiken."

Jag tyckte om att reta henne, men min värd trädde emellan.

"Glöm nu det här, fru Olsen, och tänk på middagen i stället. Låt oss ha en trevlig stund tillsammans och inte argumentera om onödiga småsaker."

"Onödiga småsaker!" återtog hon förtretad, "när det gäller liv eller död!"

"Gör det det, fru Olsen?" frågade jag.

"Ni vet inte vad för ett hus ni har kommit till."

"Om det är förenligt med livsfara att jag uppehåller mig här," sade jag, "så borde jag väl upplysas om vari denna livsfara egentligen består?"

Fru Olsen såg ner i bordet. Min värd log spydigt mot henne medan han betraktade henne. Till slut sade hon bara: "Gud give att ni aldrig behövde erfara det."

"Vad då?" envisades jag.

Hon tittade tyst på min värd och sade ingenting. Tystnaden blev tryckande. Till slut tyckte han att han måste bryta den. "Litet mera Madeira?" sade han vänligt och lyfte flaskan mot mitt glas. Jag tackade gärna ja. Under omständigheterna kunde jag dricka hur mycket som helst.

Detta var ju oskyldigt, men jag slogs av den utmanande djärvheten i hans beteende när han även framför näsan på fru Olsen fyllde på sitt eget. Både han och jag tittade på henne nyfiket och förstulet, som om vi tjuvtittade bakom buskar. Hon sade ingenting, men jag anade ett förestående vulkanutbrott.

"Skål, min bror," sade han och lyfte sitt glas. Även jag lyfte mitt. "Hoppas fru Olsen ursäktar," tillade han artigt mot henne.

"Jag säger ingenting," sade hon mörkt, "men jag ansvarar inte för konsekvenserna."

"Inte jag heller," sade han och drack med mig. Han vände sig till mig. "Fru Olsen menar inget illa. Hon vill bara påminna mig om att jag är farligt sinnessjuk. Har hon inte tillrett en underbar kyckling?" Och han stoppade glad en bit bröst i munnen.

Han var inte sinnessjuk för fem öre. Däremot misstänkte jag mer och mer att fru Olsen hade en del att dölja.

"Hittills har ni bara kommit med insinuationer, fru Olsen," sade jag. "Jag önskar att ni ville vara litet tydligare."

"Hur smakar kycklingen?" frågade Richard.

"Förträffligt," sade jag. "Får jag nu be fru Olsen besvara min fråga."

"Inte framför patienten," sade hon torrt.

"Är ni då hans sjuksköterska?"

"Nej," sade Richard, "hon är min mentalskötare."

Han tittade blixtrande på mig som om han njöt av den chockerande effekten av hans ord.

"Menar ni," sade jag och försökte hämta mig, "att ni är inspärrad här?"

"Ja, på livstid," genmälde han. Jag drack mera ur glaset. Han lät mig dricka några klunkar och lugna mig en aning innan han fortsatte: "Ni förstår, det är ju inte lämpligt att låta en sexgalning gå omkring lös och mörda vem som helst."

Mig lurade han inte. Jag såg honom kallt i ögonen och sade: "Ni är ingen sexmördare."

"Ni har fel," sade han hänsynslöst. "Ni känner ju till mitt fall. Domstolen friade mig i brist på bevis, men världen och läkarna dömde mig. Faktum är att min

älskarinnas man och hennes sons far dog, och det hade han aldrig gjort om jag inte hade gjort henne till min älskarinna."

"Han begick väl självmord, om jag minns rätt," försökte jag tänka efter.

"Ja."

"Och ni uppsökte självmant psykiatrisk vård efteråt."

"Ja."

"Det var det och ingenting annat som vände världen emot er. Men skuldkänslor är inget brott."

"Kan man ha skuldkänslor om man är helt oskyldig?"

Det var en svår fråga. Jag kunde inte besvara den. Men fru Olsens triumferande betraktande av mitt nederlag sporrade mig. Jag kunde inte ge mig för henne. "En svår fråga," sade jag till slut, "som jag inte kan besvara emedan jag inte känner till alla fakta i målet."

Han tittade hjälplöst på mig. Fru Olsen triumferade fortfarande. Till slut sade hon nästan nedlåtande: "Det gör ingen. Därför måste vår patient vara under ständig uppsikt, ty han vet inte alltid själv vad han gör. Man kan inte lita på att han är ansvarig för sina egna handlingar."

Jag såg från den ena till den andra. Jag var tvungen att acceptera mitt nederlag, men jag vägrade att göra det helt och hållet. "Nåväl," sade jag, "antag att man inte kan ha skuldkänslor om man är helt oskyldig. I så fall vilar det någon skuld på Richard. Då återstår det att utreda hur mycket han egentligen var skyldig till."

"En oviktig fråga," sade fru Olsen genast. "Om där föreligger någon skuld alls är graden oväsentlig. Problemet finns och måste åtgärdas."

"Men, snälla fru Olsen," återtog jag, "ni måste ju medge att ingen mänska kan hållas ansvarig för om en annan mänska väljer att begå självmord. Det är helt enkelt orimligt och omänskligt hur stora eventuella skuldkänslor än må vara."

"Också det är oväsentligt," försvarade fru Olsen sina ställningar. "Skuldproblemet finns där och måste åtgärdas."

"Kan ett skuldproblem åtgärdas genom mediciner?" Min enkla fråga var rena schack-matt-draget, men till min förvåning svarade hon:

"Om det ändå bara förelåg skuldproblem!"

Och hon reste sig från bordet som om diskussionen var avslutad.

Pianisten såg på mig med en sorgmodig min.

"Ni ser," sade han, "att problemet är inte så enkelt som det först kan synas. Ni har klarat er undan alla kärr och moras på vägen hit bara för att här hamna i ett mycket djupare och svårare mänskligt sådant."

3.

Hur skall jag kunna beskriva nattens märkvärdiga upplevelser på ett trovärdigt sätt? Det är helt enkelt omöjligt emedan jag vägrar tro på mina egna minnens vittnesbörd själv.

Min värd och fru Olsen följde mig själva upp för trappan till mitt rum. Huset var stort och rymligt, det var ju byggt före sekelskiftet, så alla den tidens generösa dimensioner gav rymd och frihet åt interiören. I övre våningen låg det fyra rum i rad efter varandra. Det som låg närmast trappan var fru Olsens, och det bortersta och största, som var sängkammaren, beboddes av min värd. Mitt rum låg närmast hans. Där brukade annars fru Olsens man ligga, men han var borta nu, så jag fick låna hans

utan att det inkräktade på någons revir. Men mellan detta rum och fru Olsens låg det ytterligare ett rum.

"Vem sover där?" frågade jag när vi gick förbi. Det fanns ingen takbelysning, men fru Olsen och min värd gick med var sin fotogenlampa. Jag fick inget svar på min fråga. Min värd tittade framåt, så jag såg inte hans ansikte, men jag vände mig om och betraktade frågande fru Olsens. Hon såg rädd ut och blev ännu räddare när hon såg att jag märkt det.

"Ingen," sade hon kort. Då kände jag på handtaget. Det rummet var låst.

Min värd märkte det genast. "Det är inte ert rum," sade han. "Här ligger ert rum," och han öppnade dörren till mitt nattlogi. Det märktes alltför tydligt att även han var intresserad av att det låsta rummet förblev låst och inte diskuterades. Jag ställde inga fler frågor om det låsta rummet.

När jag var installerad i herr Olsens rum och säng och jag släckt rummets fotogenlampa var det omöjligt att sova. Jag var för orolig. Det fanns för mycket att fundera över. Mystriet var alltför formlöst för att kunna begripas. Det fanns inga påtagliga ledtrådar. Jag visste inte ens vad som hade hänt. Men det låsta rummets hemlighet skärpte mysteriets lockelses farlighet avsevärt.

Efter en timme av oroligt skruvande på sig i sängen steg jag upp och gick till fönstret. Genom en märklig slump hade dimmorna plötsligt skingrats, och jag såg månen. Den var mer än halv, och det kunde vara någon vecka kvar till fullmåne. I samma ögonblick hörde jag det.

Det kom utifrån heden. Det var varken svagt eller starkt, men det var tydligt hörbart för vem som helst med normal hörsel. Hur skall jag förklara det? Jag identifierade det genast för mig själv, men det verkade samtidigt för absurt för att kunna vara sant. Jag ifrågasatte genast mina egna sinnen. Det var en ung kvinna som ropade. Rösten var närmast ljus, ljuv och melodisk. Jag kunde inte höra vad hon ropade, och så fort ropet var över betvivlade jag ropets verklighet samtidigt som jag hoppades att det skulle återkomma. Det återkom, och det var ännu tydligare andra gången. Ändå kunde jag inte urskilja orden.

En dimslöja höljde tillfälligt månen så att allting blev mörkt, men i nästa ögonblick revs slöjan brutalt bort, och månskenet strålade klarare än tidigare. Då såg jag henne. Jag har inga som helst illusioner om att någon skall tro på vad jag berättar, men jag säger att vad jag såg, var en kvinna i lång vit klänning med mörkt långt utslaget hår. Hon stod kanske hundra meter från huset rakt i månskenet. Jag, månen och hon bildade en ungefärlig triangel. I samma ögonblick ropade hon för tredje gången, och nu kunde jag urskilja hennes ord. Vad mina öron tycktes uppfatta att hon ropade var:

"Kom, min älskade! Kom!"

Jag trodde inte mina öron. Kunde hon mena mig? Jag kände mig nästan smickrad i min fåfänga. Så besinnade jag mig: "Det är naturligtvis min värd det gäller, för själv vet jag ingenting om det här." Plötsligt vände hon sig om och sprang bort. Hon uppslukades omedelbart av mörkret. Då greps jag av panik.

Jag rusade ut ur mitt rum i herr Olsens för stora nattskjorta och snubblade nästan i korridoren när jag sprang till min värds rum, klappade hårt på hans dörr och ropade: "Vakna! Vakna! Det är en vilsen dam där ute!"

Vid ljudet av min egen röst besinnade jag mig och lugnade jag ner mig. Ingen öppnade. "Har jag gjort bort mig nu igen?" undrade jag. I samma ögonblick öppnades dörren, och den syn som mötte mig skall jag aldrig glömma. Min värd stod där med tänd fotogenlampa. Han var fullkomligt likblek och askgrå i ansiktet. Han verkade nästan som död i sin spökliga uttryckslöshet.

"Vad är det om?" frågade han med matt röst som knappast hördes. Jag förmådde inte svara.

Fru Olsen kom fram bakom mig. "Vad är det om?" frågade hon med gnällig röst.

"Det är en dam där ute...." började jag, men jag avbröts genast av fru Olsen.

"Ni är ju berusad!" nästan skrek hon och satte händerna i sidan.

"Är jag?" började jag osäkert och tvivlade plötsligt på allt vad jag hade levat för och trott på. Jag var med ens rädd för fru Olsen. Det kändes som om hon var beredd att slå mig i huvudet med en kraftig stekpanna. Min blick sökte sig flyende till min värd. Han var lika märkvärdigt likblek, askgrå och uttryckslös fortfarande, men knappt hörbart sade han:

"Hon jagar oss ännu, fru Olsen."

Plötsligt kände jag fast mark under fötterna igen. Här var en som visste mer än jag om vad jag olyckligtvis snuddat vid så att jag bränt mig.

"Snick snack!" sade fru Olsen. "Gå i säng med er båda två! Ni skulle aldrig ha rört den där madeiran, herr Richard!"

"Flaskor bortförklarar inte en vilsen och osalig själ, fru Olsen."

"Nej, men tyvärr är flaskor den enda förklaringen till att labilt folk ser i syne, herr Richard!"

Nu hade jag fått nog.

"Jag såg inte i syne," vågade jag protestera.

"Nej, det gjorde ni inte," sade Richard med en antydning av ett vemodigt deltagande.

"Vem är hon?"

Richard tittade på fru Olsen som stirrade tillbaka på honom. Ingendera sade ett ord. Jag tittade från den ena till den andra.

"Gå och lägg er, fru Olsen," sade så Richard. "Jag ska ta hand om vår gäst."

"Bara ni inte dricker, så...." sade fru Olsen och vände resolut om och gick tillbaka till sitt rum. Hon stängde sin dörr med en smäll.

Efter en paus vågade jag påstå: "Ni har mycket att förklara för mig."

"Kom in till mig," sade han och lämnade vägen öppen för mig att gå in i hans rum.

Rummet var rymligt men anspråkslöst och enkelt. Utanför det breda tredelade balkongfönstret strålade det underbara månskenet. Jag gick instinktivt rakt fram till fönstret för att titta ut, och som för att ta hänsyn till min smågalenskap dämpade min värd sin fotogenlampa. När jag blev kvar vid fönstret släckte han den. Jag spanade intensivt efter den ropande kvinnan men varken såg eller hörde någonting. Min värd kom upp bakom mig.

"Såg ni henne?" frågade jag.

"Nej," sade han matt.

"Hörde ni henne inte heller?"

Han var tyst en stund. Med samma sordinerade matthet sade han: "Nej, jag varken såg eller hörde henne."

"Ändå sade ni till fru Olsen att hon jagar oss ännu."

"Ja. Det tycks hon ju faktiskt göra, vare sig hon finns eller inte."

"Vad menar ni?"

Han såg mig rakt i ögonen och sade eftertryckligt: "Jag menar allvar med vad jag säger. Jag varken såg eller hörde henne." Han såg bort och var tyst en stund. "Jag medger att situationen är utomordentligt pinsam. Jag avundas er som åtminstone fick tycka er se och höra henne. Men vi har båda druckit i kväll, och själv tar jag dessutom min medicin. Vi har därmed ingenting att påstå. Ingen skall någonsin

kunna tro er. Kanske hon verkligen var där ute, kanske det verkligen var verkligt som ni upplevde, och i så fall skulle man kunna förklara det att jag inte upplevde samma sak med att jag för första gången på mycket länge vågat dricka i kväll och det tillsammans med min medicin. Å andra sidan skulle fru Olsens teori vara den mest allmänt acceptabla: att ni efter en hård dags strapatser och alltför mycket sherry och madeira har hallucinerat. Ändå försäkrar jag er att ingen hade blandat något i ert vin."

Han tystnade och blickade tankfullt ut mot de månbelysta vidderna. Jag tog mod till mig och påstod: "Ni tycks ändå veta vem den ropande kvinnan är."

Han svarade med sin tystnad. Till slut sade han: "Vad gjorde hon för intryck på er?"

Jag tänkte efter och beslöt att vara så uppriktig som möjligt. "Min första tanke var på hennes fötter. Jag undrade vad hon kunde ha på fötterna. Med den långa och vita klänningen kan man inte gå i stövlar. När hon rörde sig var det mycket mjukt, som om hon var barfota. Men man kan inte gå barfota där ute utan att frysa ihjäl. Alltså var det något som inte stämde med henne. Och då kom jag att tänka på *banshee*-fenomenet på Irland. Har ni varit i Irland?"

"Nej, men jag har hört talas om *banshees*."

"Vår enda motsvarighet är skogsrået. Men *banshees* är vackra unga jungfruliknande varelser i vita kläder, som ett mellanting mellan älva och siren, som kommer från skogen till ensamma hus där det bor ensamma män och lockar dem att komma ut till dem. Om dessa då hörsammar kallelsen kommer de aldrig mer tillbaka, och de försvinner spårlöst. Men kan det finnas *banshees* här i Norge uppe bland dessa öde fjällvidder?"

"Jag kan nog försäkra er att *banshees* bara finns på Irland och kanske möjligen i Skottland."

"Ni har inte svarat på min fråga."

"Vilken fråga?"

"Ni tycks ju veta vem damen i fråga är."

Han tittade ner igen. Därpå höjde han blicken och tittade rakt ut mot det genom de drivande slöjmolnen ständigt fluktuerande månskenet. "Ja, jag vet vem hon är," sade han. "Hon har varit här i huset. Hon var vår sista gäst här tills ni kom. Fru Olsen vet också vem hon är."

Jag blev mer och mer medveten om ämnets känslighet. Jag frågade mycket dämpat: "Är det er hon kallar på?"

"Ja," medgav han. "Vi hade ett förhållande."

Jag vågade inte fråga mera för ögonblicket. Jag visste att han var svår på kvinnor. Det kom jag ihåg från rättegången för tre år sedan, som hade väckt så mycket uppmärksamhet genom att den hade blottat en känd seriös musikprofils mycket vidlyftiga privatliv. Han hade haft så mycket älskarinnor att han inte varit på det klara med vilka av deras barn han hade varit far till.

Han räddade mig från förpliktelsen att behöva ställa fler frågor med att säga: "Jag föreslår att ni intervjuar fru Olsen i morgon. Hon kan berätta alla detaljer för er. Säg henne att hon har min tillåtelse att avslöja allt. Sedan är det bäst att ni går utan att ni ser mig mera. Jag önskar er en god natt, min käre vän."

Han ville tydligen att jag skulle gå. Var det lidande eller medlidande som återspeglades i hans oändligt vemodiga blick? Om det var medlidande, som det närmast verkade som, så varför skulle han ha det med mig? Borde det inte ha varit tvärtom?

Han insisterade alltså indirekt på att jag skulle gå och lägga mig och sova lugnt på saken. Naturligtvis kunde jag tillmötesgå hans önskemål och krypa tillbaka ner i min säng, men den är en narr som inbillar sig att jag under de rådande omständigheterna kunde sova. Vad som mest höll mig vaken var dock minnet av den ljusa, sjungande, fatalt kallande rösten av den obekanta kvinnan där ute i månskenet. Och ju mera jag tänkte på saken, desto mer övertygad blev jag om att även min värd måste ha hört och sett henne. Men varför då förneka det?

Jag hade verkligen sjunkit ner till naveln i ett träsk och satt fast där.

4.

"Nå, blev ni klok på musikern och hans griller igår?" frågade mig kallt fru Olsen följande morgon och ställde demonstrativt fram kaffepannan på bordet åt mig. Jag försökte vara så finkänslig som möjligt.

"Han nämnde något om att ni närmare kunde redogöra för ämnen som var för känsliga för honom."

"Han har tydligen tagit er i sitt förtroende. Han har kommenderat mig att berätta allt för er." Hon var lika kall, saklig och nästan manhaftig fortfarande i det att hon visade en lapp för mig, som min värd tydligen hade skrivit till henne efter att jag gått in till mig efter månskenssamtalet med direktiv för dagen: "Dölj ingenting för vår gäst, så att han kan lämna oss i fred sedan. R."

Jag såg frågande på henne. Jag tänkte inte låta henne slippa billigt undan. "Det är främst er gäst före mig, den där damen, som intresserar mig."

"Ni vet ju att vår patient har varit musiker," började fru Olsen. "Rättegången knäckte honom, och han lovade efter sin frigivning att aldrig mera spela offentligt eller ens komponera."

"Varför?"

"Han menade att det var musiken som gav honom hans sexuella problem, hans tendens till överdrift på det sexuella området. Han isolerade sig här i hopp om att kunna bli fri från alla sina skuldkomplex och anfäktelser. Men hans damer glömde inte honom, och en av dem lyckades spåra upp honom. Hon kom hit, och sedan var det färdigt. Hon bodde här i två veckor, och under de dagarna blev patienten en ung vital musiker igen. Han spelade och komponerade dagligen, och han talade till och med om sin *come back*. Han och damen gick dagligen på långa promenader, och just den perioden var det förhållandevis vackert väder." Hon tystnade.

"Och vad hände sedan?"

"Det blev fullmåne." Hon tystnade igen och förblev betänksam. Jag gissade att hon tvekade inför att eventuellt avslöja för mycket för mig.

"Men snälla fru Olsen, fullmåne blir det ju varje månad."

"Ja," sade fru Olsen och borrhade sin blick i mig, "och en gång varje månad, när det blir fullmåne, blir vår patient galen."

"Galen? Hur då?"

"Han tappar minnet. Han blir oansvarig för sina egna handlingar. Han vet inte själv vad han gör. Det är det som är hans sjukdom."

"Och hur yttrar sig denna hans – mångalenskap?"

"Han kan göra vad som helst, och efteråt vet han inte själv vad han har gjort. Han är nästan som en varulv."

"Och vad gjorde han åt sin beundrarinna när det blev fullmåne?"

"Jag varnade henne. Jag bad henne försvinna innan det blev fullmåne. Men hon var fräck och övermodig och sade bara: 'Det enda som hotar Richard är ni, fru Olsen.' 'Skyll er själv då,' sade jag."

"Och vad hände?"

"Hon försvann."

"Hon försvann?"

"Ja, hon bara försvann."

"Hur då?"

"Hon lämnade huset och kom aldrig mer tillbaka. Hon kom heller aldrig mer tillbaka till de sina. Hon är och förblir försvunnen."

"Så kvinnan jag såg igår kan vara hon?"

"Ert vittnesmål har gjort mig räddare än på länge. Själv har jag aldrig sett henne efter att hon försvann, men vår patient menar sig ha hört henne ibland även om han aldrig sett henne. Jag har alltid avfärdat hans griller som rena hallucinationer mest för hans egen skull, och så kommer ni och får se henne i verkligheten. Hur tydligt såg ni henne?"

"Lika tydligt som jag ser er men på avstånd."

"Hur såg hon ut?"

"Jag såg bara hennes långa vita klänning och hennes långa utslagna mörka hår."

"Skulle det verkligen kunna vara möjligt?" frågade fru Olsen liksom för sig själv.

"Vad då?" frågade jag.

"Vad då?" vaknade hon till.

"Vad skulle kunna vara möjligt?"

"Min teori. Att hon ännu skulle leva där ute någonstans. Att vår patient helt enkelt skulle ha drivit henne från vettet och gjort henne mera mångalen än sig själv. Kvällen innan hon försvann, det blev nästan fullmåne den natten, satt dom där inne och pratade om att gifta sig. På natten försvann hon. Hon hade lämnat allt sitt bagage kvar. Hon hade till och med lämnat skorna kvar. Hon hade sprungit ut barfota!"

"Och vad hade hon på sig?"

"Det enda hon tog med sig var sin kappa. Under den hade hon bara sin vita aftonklänning."

"Men det är otänkbart, fru Olsen, att hon kan överleva där ute barfota och i bara en aftonklänning!"

"Hon var frisksportare och van fjällvandrare. Och, ni vet, mentalpatienter kan ju ibland överleva under vilka vidriga yttre omständigheter som helst. De blir helt enkelt okänsliga för all yttre påverkan." Det sista nästan viskade hon.

"Hur länge sedan var det hon försvann?"

"Det var förra sommaren, mitt i augusti."

Det hela var fullständigt orimligt.

"Har ni meddelat polisen?"

"Både i Norge och Sverige."

"Och ni tror inte på spöken?"

"Hitta hennes kropp, och jag skall tro på spöken."

Hon var åter sitt kalla, hårda, manhaftiga jag. Problemet var verkligen olösligt. Man visste inte om en försvunnen människa var levande eller död och det mitt i ett landskap där terrängen var sådan att vem som helst kunde försvinna var som helst och det utan ett spår.

"Jag förstår ert problem, fru Olsen," sade jag bara, och reste mig från bordet, tackade för allt vad jag fått åtnjuta och gick grunnande därifrån.

Just när jag ämnade lämna denna märkvärdiga stora fjällstuga för gott och går ut genom dörren, som jag tror, för att aldrig återvända, möts jag i samma dörr av en karl. Instinktivt ryggade jag tillbaka. Jag förstod genast att det var herr Olsen men blev ändå upprörd. Plötsligt kände jag mig för första gången under hela detta äventyrliga dygn sväva i total livsfara. Jag hälsade avmätt på honom, han nickade tillbaka, och jag gick hastigt därifrån.

Det var strålande förmiddag, inga dimmor försvårade mitt återvändande till verkligheten och dalens människor nere vid Hardanger, men ändå var återvägen mycket tyngre och svårare än vad ditvägen med alla dess strapatser hade varit, ty hela vägen förföljdes jag av känslan av herr Olsens alarmerande personlighet. Det var inte bara något som inte stämde med honom; det var ingenting som stämde med honom.

Var hade jag sett den människotypen förut? Den sorten var mig tämligen välbekant, men jag var tvungen att tänka länge efter ändå innan jag kom på det. Han var ingen typisk norrman. Var hörde hans utseende hemma? Så plötsligt, just när jag kom över det sista krönet och hela Hardangerfjorden bredde ut sig åt sydväst och nordost så långt ögat kunde se där långt nedanför mig, kom jag på det.

Jag mindes ett televisionsreportage som jag råkat se om maffiarättegångarna på Sicilien. En speciell byggnad hade konstruerats för att 500 åtalade maffiamedlemmar skulle kunna få plats i samma rättegång. Jag hade sett alla dessa åtalade gangsters i TV-rutan. De var allesammans skoningslösa mördare som kallt planerade och genomförde sina mord om det så var mot regeringsmedlemmar, präster eller Siciliens högsta polisminister. De kunde allesammans gå in i en pizzabutik, beställa sina pizzor, skjuta ner ägaren och gå ut därifrån med pizzorna under armen som om ingenting hänt. De var allesammans stormrika hänsynslösa affärsmän från den undre världen vilkas enda mål och mening i livet var att skaffa sig makt över den övre. De var allesammans feta stenansikten, groteskt fula, otympliga, koppärriga, uttryckslösa, degiga och likgiltiga masker för världens ondaste cynism. Inte en enda av dem såg bra ut. De var alla monstruöst fula. Till samma kategori hörde utan tvekan herr Olsen. Denna association gjorde mig ingalunda lugnare till sinnes.

5.

Det första jag gjorde när jag kom tillbaka till bygden igen var naturligtvis att föra ämnet på tal. Mitt förelagda mysterium möttes av mysterier. Mina åhörare bytte blickar med varandra och sade ingenting. Det var slutligen min gode värd som bröt tystnaden. Han var kombinerad ägare och bartender på pensionatet där jag bodde, byns enda hotellliknande institution, snarast en sorts improviserat och mycket primitivt värdshus, men baren fungerade bra och var välbesökt. Den var nästan lika trivsamt som en engelsk pub, och vad som inte dryftades där var inte värt att dryfta i Hardanger. Ingen nyhetsbyrå kunde vara effektivare ur lokal synpunkt.

Min gode värd, som var en stor fyllig bjässe med hög tenorröst, kallade mig försynt till sig med pekfingret och sade i förtroende:

"Vi vet allt här om den tokiga familjen där längst ute på vidderna. Men vi talar inte om dem. Har du förstått?"

"Och varför talar ni inte om dem?"

"Du har tydligen inte förstått." Och han sänkte rösten ytterligare. "De har dåligt rykte. De skrämmar slag på folk. De jagar bort turisterna."

"Vem? Hur?" Jag låtsades fullständigt okunnig och dum. Han sänkte rösten ytterligare.

"Det har hänt om sommaren att turister som irrat sig upp dit blivit bortjagade från deras område med gevär. Det har till och med gått rykten om mord och försvinnanden."

"Men vem skulle väl våga jaga bort turister härifrån med gevär?" sade jag högt så att hela baren hörde det. Jag uppnådde önskad effekt. Alla spetsade öronen.

"Fru Olsen," sade min värd kort i normal samtalston. Han medgav att han förlorat.

"Inte herr Olsen?"

"Det finns ingen herr Olsen."

"Vem är då fru Olsens man?" Det uppstod en tystnad. "Jag försäkrar er alla," sade jag inför hela sällskapet, "att den enda faran där uppe är herr Olsen."

"Det finns ingen herr Olsen," upprepade min värd blankt med fullständigt bibehållet pokeransikte.

Hur skulle jag klara detta? Hur skulle jag få veta mera? Jag fortsatte på min inslagna kurs av total dumhet. "Ni skämtar," skrattade jag. Ingen svarade. Alla såg dödligt allvarliga ut.

Nu kom det en äldre bonde fram till mig. "Hör du du," sade han och pekade allvarligt med sitt pipskaft mot mig, "håll dig borta från de där trakterna. Det har spökat där i hundratals år."

"Är spöket så gammalt?" genmälde jag nonchalant. "Jag tyckte det såg ungt ut."

En annan allvarlig gammal bonde kom fram. "Hur ungt då?" frågade han i högsta grad gravallvarligt.

"En så där aderton-tjugo år. Vacker var hon dessutom."

Den sistnämnda bonden vände sig om till de övriga och nästan deklamerade: "Han har sett henne! Hon lever ännu! Och han har överlevt!"

Alla blev fullkomligt häpna och förbluffade, och en universell och mycket animerad diskussion utbröt. För att fortsätta spelet vidtog jag nonchalant:

"Och varför skulle jag inte överleva ett möte med en ung vacker kvinna?"

Den sista bonden vände sig om till mig igen.

"Vet ni vem ni har sett? Vet ni vem ni har haft att göra med?" Hans stämma darrade, och han skakade på handen med sitt menande pekfinger. Jag svarade så oberört jag kunde:

"En ung vacker dam med långt mörkt utslaget hår och lång vit klänning."

Alla förfasade sig. Jag hade inte kunnat säga något mera förskräckligt. Gubben med pipskaftet skakade med detta mot mig när han uppriktigt menade:

"Ni har mött ondskan själv!"

"Jaså?" svarade jag enkelt. "Jag trodde det var kärleken."

"Aldrig har någon mött henne och överlevt!"

"Är hon så fatal? Jag tyckte hon verkade oskyldig."

"Min vän, ta er i akt! Ni har lekt med döden!"

"Har jag? Då var dypölarna och träsken och fjällvädret mycket farligare, tyckte jag."

Nu ingrep värdshusvärden i diskussionen.

"Min gäst, alla är förvånade över vad ni berättar, ty aldrig har någon tidigare här kunnat vittna om den mörka damen, åtminstone inte under vår livstid. Hon var ett illa beryktat fenomen för hundra år sen. Och förra året försvann det en besökare dit upp som aldrig kom tillbaka."

"Jag vet," sade jag uppmuntrande.

"Hon frågade just efter det hus ni har besökt, och alla avrådde henne från att gå dit. Hon kom aldrig tillbaka."

"Vad hände med henne?" Jag låtsades dum igen för att få veta mera.

"Ingen vet. Efter några veckor fick vi höra att hon bodde hos de där människorna." Min värd tystnade olycksbådande. Bonden med pipskaftet riktade detta mot mig och fortsatte:

"Sedan bodde hon inte där längre. Hon hade försvunnit." Även han tystnade olycksbådande. Den andra bonden vågade fortsätta med darrande stämma:

"Och den galne musikern påstod att hon givit nytt liv åt den mörka damen." Och med eftertryck slöt han: "Hon hade börjat gå igen!"

"Vem då? Den mörka damen?" Jag måste ha verkat oförlåtligt naiv.

"Ja!" sade alla högt på en gång.

Vad skulle jag säga? Det här var tydligen bygdens allvarligaste samtalsämne, ett levande lik som jag i min enfald hade återuppväckt, och nu skulle det förbli vid liv åtminstone så länge jag var där. Jag skulle hädanefter alltid associeras med den mörka damen.

Jag tog en dubbel whisky, ty det var det enda jag för ögonblicket kunde göra. De andra fann det tydligen det första förnuftiga jag hade gjort den dagen, ty de verkade tillfreds med att jag vände ryggen till och fördjupade mig i mitt glas. Men jag hörde det animerade sorlet bakom mig. Den mörka damen med sina spökerier var tydligen bra på att sätta liv i folk. Det är inte dåligt för en som kommer från dödsriket. Vad var därför naturligare än att tvivla på alltsammans? Men inte ens det kunde jag göra med övertygelse i mitt stora tvivel.

6.

Det blev med ens märkvärdigt tyst bakom min rygg i krogen. Någonting hade hänt med stämningen. Männens grova sorlande förbyttes till en mera försiktig samtalsston. Jag hade just börjat observera detta när en främmande stämma hördes i lokalen. Mysteriet löstes genast. En dam hade kommit till krogen.

Hon talade dessutom svenska, och hon kom upp till min sida för att språka direkt med värden utan att lägga märke till mig.

Hon bokade rum, och jag lyssnade med intresse till varje ord av hennes samtal. "Jag tänkte stanna här en tid," förklarade hon sig. "Det har inte händelsevis förekommit en annan svensk dam här under det sista året?"

"Hur så, fröken?" undrade värden med en obeskrivlig min. Jag kunde inte låta bli att lägga märke till damen i fråga. Hon var liten och smärt med blont yttre och en hög grad av känslighet och energi över sig. Hon hade kunnat vara den perfekta småskolelärarinnan.

"Min kollega reste hit för ett år sedan och har sedan dess aldrig mer hört av sig. Jag är här för att utforska vad det blev av henne."

"Ni hade inte kunnat komma till en lämpligare plats i ett lämpligare ögonblick," inföll jag.

"Vem är ni?" vände hon sig genast mot mig med alla försvarsvapen i beredskap.

Jag presenterade mig. "Jag har just varit och hälsat på i stugan i vilken er kollega var gäst tills hon försvann, och en underlig stuga var det."

"Vad fick ni veta?"

"Att där tydligen pågår mycket som är skumt." Jag nämnde ingenting om spöket.

"Och träffade ni min kollega?"

"Nej. Först här fick jag veta att en sådan existerat och försvunnit. Och det värsta är att jag knappast kan återvända dit efter mitt gästspel där, som inte mottogs tacksamt."

"Vad tror ni att kan ha hänt henne?"

"Efter mina upplevelser lär allt vara möjligt. Men ni kommer just i rätta ögonblicket. Jag föreslår att ni själv går dit, ställer frågor om er kollega och tar reda på vad ni kan. Jag kan visa er vägen över fjället. Er skulle de säkert aldrig drömma om att vara ovänliga mot. Ni kunde sedan hålla er hemligt underrättad med mig."

"Det ska jag gärna göra. Tror ni de kan ha dödat henne? Och vilka är de?"

"Det är tre personer, men två av dem är ofarliga: pianisten och kompositören Richard Madsen och hans hushållerska fru Olsen. Men där förekommer en tredje person som inte hör hemma där som kan vara vilken skurk som helst. Det är en grotesk fulhet som mest påminner om ett ruttet ostron...."

"Jag är inte rädd för ruttna ostron."

Vi förstod varandra. Jag fick genast fullt förtroende för henne.

"Bra. Då är vi överens," sade jag. Och det var vi.

Vi lade genast upp vår strategi. Jag skulle visa henne vägen upp för fjällen, och sedan skulle vi varje dag träffas vid en klyfta som jag observerat på vägen dit som var väl dold från allas åsyn. Hon skulle då varje dag kunna avlägga rapport om sina forskningsrön utan att stugfolket skulle ana att jag låg bakom hennes finkänsliga snokande, och vid minsta fara, som exempelvis vid hennes uteblivande från våra möten, skulle jag genast larma polisen.

Riktlinjerna för ett spännande samarbete hade lagts ut, och världen skulle kanske med tiden bli ett mysterium fattigare. Hoppades vi....

7.

I början uppträdde hon ivrigt och berättade allt vad hon hört för mig vid våra möten i klyftan, men efter ungefär tre dagar märkte jag att hon var mera betänksam, som om hon blivit osäker. "Han bär sig så underligt åt mot mig," sade hon.

"Hur då?"

"Han ser så anklagande på mig, som om det var mitt brott att jag var en kvinna, och som om hela världens skuld lådde vid mig bara för att jag var kvinna. Han ser lika ursinnigt på mig som om han skulle kunna slå ihjäl mig. I sådana ögonblick skrämmer han mig, men han gör mig aldrig något ont."

"Är du kär i honom?"

"Det är något hemlighetsfullt med honom."

"Alltså är du kär i honom."

"Nej, men jag är nyfiken på hans hemlighet."

Jag övergav ämnet.

"Har du träffat den farlige?"

"Drängen?"

"Ja."

"Han är inte det minsta farlig."

"Alltså har du träffat honom."

"Ja."

"Vad är det med honom?"

"Han är muslim."

"Är han det?" Jag blev uppriktigt sagt förvånad. "Och vad gör en muslim i de norska fjällen? Fryser han inte?"

"Han är son till en bosnisk zigenerska."

"Så exotiskt!"

"Hon fastnade hos en norrman i Bergen som dog, och hon ärvde honom. Därför blev sonen muslimsk norrman. Det har han fått mycket ont för."

"Vad har han med fru Olsen att göra?"

"Ingenting. Det är pianisten som sysslar med honom."

"Och vad sysslar en pianist och en muslim med tillsammans?"

Kombinationen föreföll mig som den omöjligaste tänkbara. Det som mest alltid stört mig med islam var dess totala omusikalitet och brist på finkänsla, självkontroll, kyskhet, ren klassisk stil och nyanseringar, allt sådant som just musiken kräver. Islam må vara en hur hederlig religion som helst, men den är ytterst burdus.

Hon svarade tankfullt: "Det har på något sätt med Richards mysterium att göra."

"Hur då?"

"Jag vet inte ännu, men Ismael ska resa bort snart."

"Vart då?"

"Långt bort."

"Kanske hem till Bosnien?"

"Nej, längre bort."

"Har han kontakter längre bort?"

"Ja, och Richard är en av dem."

Nu förstod jag att hon menade allvar med mysterium. Jag lät denna intervju vara avslutad och lät henne återvända till sitt levande spökhuis medan jag återvände till dalen.

Föga anade jag att jag hade sett henne för sista gången.

8.

När hon tre dagar i sträck uteblivit från vår mötesplats gick jag raka vägen till Richards stuga utan att frukta någon av alla de värsta Dovregubbarna i världen. Jag var inte rädd för något i det ögonblicket. Richard själv öppnade när jag envetet och bestämt klappade på dörren. Han verkade vara ensam i huset, och han tycktes genast förstå mitt sinnessillstånd, för han sade genast avvärjande:

"Kom ihåg, ni har ingenting sett, ni vet ingenting, och jag måste varna er för att forska i vad ni inte vet någonting om."

"Var är fröken Katarina?" frågade jag bara.

"Hon har rest hem."

"Och var är hennes kollega?" Han såg bedjande på mig. "Hon som försvann härifrån för nästan ett år sen?"

Svagt sade han: "Det angår inte er."

"Jag måste varna er," gick jag skoningslöst på, "jag lovade att genast larma polisen om någonting hände fröken Katarina. Nu säger ni att hon har rest hem. Vi skall ta reda på om hon har rest hem. Det är bäst för er, herr Richard Madsen, att hon verkligen har rest hem."

Pianisten förblev lika lågmält oberörd och besynnerligt sordinerad. "Stig in, herr Sherlock Holmes," sade han sakta och visade mig in i stugan. "Vad tusan har den skälmen i kikaren?" undrade jag och steg in, fortfarande lika fullständigt orädd.

"Fru Olsen är borta. Jag är ensam här idag," sade han. Jag hade gissat rätt.

"Jag vill egentligen bara veta vad ni gör av era damer," fortsatte jag i samma bestämda ton och steg in i riktning mot var jag senast druckit Madeira.

"Jag gör inte någonting av de damer som kommer hit. Vad de gör själva är deras ensak." Han lät nu bestämdare.

"Vad är er hemlighet?" frågade jag rakt på sak och slog mig ner i den bekvämaste fåtöljen.

"Det får ni aldrig veta," svarade han åter svagt och dämpat.

"Vad gör en bosnisk zigenare i ert hus?"

"Ni frågar för mycket."

"Jag vill veta svaren."

"Jag har rätt att förvägra er dem."

"Måste jag kalla på polis?"

"Inget brott har begåtts."

"Men det föreligger misstankar. Två damer har försvunnit."

"Bevisa det."

"Hur kan jag göra det när de har försvunnit?"

Han log. "Ni börjar inse ert eget dilemma," sade han. "Och här är ni ensam med kanske en psykopat. Tänk om jag har en laddad revolver i fickan? Ingen skulle höra ett skott. Det är lätt här ute att låta lik försvinna." Han talade helt lugnt och sakligt där han envisades med att stå upp i sin vinröda engelska morgonrock. Ändå gjorde han inget övertygande intryck på mig.

"Ni är pianist," sade jag lika lugnt. "En känslig musiker kan aldrig bruka våld."

"Ni har rätt." Han kopplade av. "Vad sägs om en drink?"

"Vad tror ni jag sitter här och väntar på? Fru Olsen?"

Han skrattade lätt och gick efter Madeiran.

9.

Vi satt med glasen i hand i var sin fåtölj som gamla vänner, precis som den första kvällen men nu något hemtamare.

"Vem är fru Olsen?" frågade jag.

"En skräcködla."

"Vad gör en skräcködla i Hardanger?"

"Skräcködlor är bra att ha till att skrämma bort folk med."

"En som vill skrämma bort folk är rädd. Vad är ni rädd för? Era egna fantasier?"

"Varför frågar ni det?"

"Det brukar vara det mest skräckinjagande som finns. Eller finns här faktiskt spöken?"

"Jag kanske helt enkelt bara vill vara ensam."

"Ändå har här förekommit annat damsällskap än fru Olsen."

"Ingen skräcködla kan skrämma bort alla däggdjur."

"Är det vad en kvinna är för er? Ett däggdjur?"

"Tyvärr är hon lika litet bara ett däggdjur som hon är bara en kvinna."

"Vad menar ni med det?"

"Att en kvinna är mer än ett däggdjur och en kvinna."

"Vad finns där mer än kött och kvinnlighet?"

"Ett högre väsen."

"Ni älskar således kvinnor?"

"Vilken man gör inte det? Fastän jag är musiker är jag inte onaturlig."

"Är musiker i regel onaturliga?"
"De menar ofta själva att de är det utan att vara det."
"Nå. Till saken. Var är era kvinnor?"
"Vill ni ha dem?"
"Nej. Jag vill veta var de är."
"Ni kommer ingen vart med den frågan. Jag har redan sagt er att de har rest hem."
"Den första kom aldrig hem."
"Då har de rest bort. Här är de inte."
"Men ni vet var de är."
"Är det en anklagelse?"
"Nej, ett konstaterande."
"Bevis?" Återigen kom han med detta oförskämda krav medan han med en gäckande glimt i ögonen smuttade på sin förbjudna Madeira.
"Måste jag hämta hit polisen?"
"Ni kan försvinna själv. Jag lovar er att jag menar allvar. Det är inget hot men väl en varning."
"Varför försvann de?"
"Ni kan försvinna själv i samma riktning om ni forskar närmare i saken."
"Var är de?"
"Fråga inte mig."
Jag reste mig uppbragt.
"Jag varnar er. Ingenting kan stoppa mig om jag går ut härifrån och ner till dalen och larmar polisen."
"Jo, naturen."
"Hur?"
"Genom er egen nyfikenhet."
Jag satte mig igen. "Jag måste erkänna att ni gör mig nyfiken."
Han blev allvarligare. "Med er nyfikenhet gräver ni er egen grav, precis som damerna."
"De har således funnit sina gravar?"
"Det har jag inte sagt."
"Förklara er."
"Det finns saker och ting här i världen som inte kan förklaras i ord."
"Som den dansande damen jag såg i månskenet här den där natten."
"Det var vinet."
"Ni verkar tvärsäker."
"Jag försöker verka övertygande för ert eget bästa."
"Och damerna? Blev de också drogade från vettet?"
"Nu vet ni inte vad ni talar om."
"Jag vet att de är borta."
"Nej, de är inte borta. De är fullt vid sans."
"Var då?" Jag kastade en blick bakom fåtöljen, som om det kändes att det var någon där.
"Det räcker att de vet den saken själva," sade han lugnt och drack ur sitt glas.
"Vill ni ha samma rum som förra gången?"
"Varför inte?" Jag svepte även mitt. "Jag kanske får påhälsning igen av samma mångudinna som förra gången."
Han sade mörkt och nästan hotfullt: "Hit kommer ingen som är väntad. Bara de objudna kommer hit, precis som ni själv."

"Objudna levande eller döda?"

"Är ni själv död kanske?"

"Nej, men jag kanske blir."

"Det blir vi alla."

"Ni slätar över det hela."

"Nej, jag är diplomatisk."

Jag blev tyst av detta svar. Kanske anade jag omedvetet att det i just det ordet dolde sig någonting av hemligheten.

10.

Ingenting hände den natten. Jag sov som en gris, och fru Olsen kom in med en kaffebricka på sängen när jag vaknade. Klockan var tre.

"Har jag sovit så här länge?" frågade jag dumt. Fru Olsen var på sitt allra soligaste humör. Också utanför sken solen, det var en av årets sällsynta vackra dagar, i Norge på Vestlandet regnar det ju för det mesta, och med nästan odrägligt oförskämd logik och vänlighet svarade fru Olsen:

"Ja, herrn, ni har faktiskt sovit så här länge."

I stället för att slita henne i stycken koncentrerade jag mig på kaffebrickans ett högre förnuft representerande frestelser och sade inte ens mer något dumt.

"Har herr pianisten sovit lika gott som jag?" frågade jag för att stimulera en aning konversation.

"Herr Richard har gått ut på en lång promenad, och ni ser honom nog inte mer idag." Hon var saklig men inte ovänlig.

"Vad betyder det?" frågade jag.

"Det betyder, herrn, att ni ingenting har här att göra, och att det är lika bra att ni återvänder till Rosendal, för här blir ni ganska allena om ni stannar, för jag måste själv gå ut."

"Så ni kör ut mig?" sade jag sneglande försynt på henne.

"Nej. Jag bara säger som det är."

"Eftersom ni är så vänlig och säger som det är, fru Olsen, så är det lika bra att ni säger som det är. Vad pågår här i huset egentligen? Vart har den senaste unga damen tagit vägen? Och varför har herr Richard försvunnit?"

"Fråga inte mig. Men eftersom ni frågar ska jag svara så gott det går. Jag vet ingenting. Jag är bara en olycklig och sjuk och misslyckad konstnärns pliktrogna mentalsköterska. Om inte jag var här och passade skulle verkligen vad som helst kunna hända. Han skulle kanske mörda vem som helst och till sist sig själv."

"Är han så olycklig?"

"Ja, ty han har förlorat sin musik. Ta ifrån en musiker hans själ, och vad har han kvar? Bara evig bitter grämelse."

"Och zigenaren, muslimen från Bosnien?"

"Bara en vanlig hjälpreda."

"Om han bara är en vanlig hjälpreda, varför har han då plötsligt rest längre bort än till Bosnien?"

"Har herr Richard sagt det?"

"Nej, den unga damen som senast var gäst hos er."

"Då talade herr Richard om det för henne. Han hittar på så mycket dumt. Moses försvinner ibland bort på okända vägar i veckor men kommer alltid tillbaka. Han är en rastlös natur, och han får lätt för mycket av fjällnaturens ödslighet."

"Heter han Moses?"

"Ja, han heter Moses Urban."

"Moses Urban. Ett profet- och ett påvenamn uppe vid Hardangerviddas glaciärer. Är det inte ganska ovanligt?"

"Därför just engagerade honom herr Richard som extra hjälpreda åt mig. Han får så excentriska infall."

"Och damen?"

"Vad har herr Richard sagt till er om henne?"

"Att hon rest hem."

"Och vet ni att hon inte har gjort det?"

"Nej, inte ännu, men jag antar att hon inte är hemma. När jag fått veta att hon inte kommit hem måste jag skicka polisen på er."

"Och varför tar ni för givet att hon inte rest hem?"

"För att vår överenskommelse var att hon skulle meddela mig innan hon åkte hem."

"Och för att hon svikit er vill ni skicka polisen på oss."

"Har ni ett bättre förslag?"

"Herr Magnus, jag ber er att ge oss en chans. Vänta litet. Även om damen inte har kommit hem ännu är hon i trygga händer, och hon kommer tillbaka förr eller senare."

"Och hur länge vill ni att jag ska vänta?"

"En månad."

"Medan hon kanske svävar i livsfara, är döende eller ligger nergrävd i en kidnappningsbunker under jorden?"

"Jag försäkrar er att hon är i goda händer."

"Och om hon inte är det?"

"Jag ber er att ge vår patient en chans."

"Och vad ger ni mig för försäkring på att hon faktiskt lever?"

"Mitt ord som sköterska."

Det var något i hennes ton som var övertygande. Hon talade verkligen som en sjuksköterska som hade en patient att skydda mot recidiv och attacker.

"Ni ska få er chans. Jag ska ta reda på om flickan kommit hem, och har hon inte det så kommer jag tillbaka, och i så fall måste vi fortsätta denna diskussion."

"Jag står till ert förfogande."

Hon var nästan ödmjuk. Jag avslutade hennes kaffebrus under tystnad medan hon gick ner och stökade i köket. Sedan gick hon ut. Jag var ensam i huset. Jag sökte överallt men fann ingen annan. Då lämnade jag huset själv i god tid innan det skulle bli mörkt. Efter några avskedsdrinkar i puben, varunder alla gubbar förgäves försökte pressa mig på nya värdefulla upplysningar, medan jag buttert och envist höll käft, återvände jag till Sverige, forskade i den försvunna damens öde, fick veta att hon inte kommit hem utan förmodades vara i Norge, varefter jag ingenting annat hade att göra än att återvända till Norge för att på nytt ställa till med pinsamheter för en excentrisk pianist utan själ, för en skräckodla till mentalsköterska och kanske även för en bisarr zigenare. Och det kändes som att behöva åka till Nordpolen för att gräla med eskimåer om att någon stulit en tioöring från mitt svenska nattduksbord.

Jag var så arg över hela situationen att jag i Rosendal inte tvekade inför att gå till polisen direkt. Jag framlade hela ärendet, och de var helt på det klara med att det var

helt i sin ordning att två poliser skickades med mig upp till fjällstugan. På tre man hand begav vi oss iväg, men de båda poliserna var tämligen oviga, och jag måste upprepade gånger stanna och vänta på dem medan de flåsande och stönande torkade svetten ur pannan och flämtade sig fram.

Vi nådde stugan, och jag knackade på. Fru Olsen öppnade.

"Goddag, fru Olsen. Som ni ser är jag här med två poliser."

"Herr Richard är inte hemma."

"Är han fortfarande ute på promenad?"

"Nej, han har rest bort."

"Vart då, och hur länge då?"

"Det vet jag inte."

"Får vi komma in?"

Vi fick komma in. Poliserna såg sig omkring med nyfikna blickar och fann ingenting misstänkt.

"Två damer saknas, fru Olsen," sade den ena till slut med artighet, "och de har försvunnit härifrån. Herr Madsen borde veta något om deras försvinnanden. När reste han?"

"Igår."

"Varför reste han bort?" frågade den andre.

"Han skulle ut på en av sina konsertturnéer."

"Om ni vet så mycket så måste ni också veta vart han reste."

"Han reste till Bergen för att ta båten till England."

"Han är således i England," återtog den första. "Hur länge skulle han stanna där?"

"Bara några dagar. Han skulle fortsätta ner till kontinenten sedan."

"Vilka länder, och hur länge?"

"Det har jag faktiskt ingen aning om. När han en gång rest ut på en musikalisk turné så kan han stanna borta hur länge som helst."

"I månader?"

"Minst."

"Tack så mycket, fru Olsen."

Poliserna tycktes vara nöjda, och fru Olsen gjorde ett fullständigt trovärdigt intryck. Hon ljög inte och dolde ingenting.

"Allt vad vi kan göra tills vidare," sade en av poliserna, "är att efterlysa flickorna. Stannar ni här eller kommer ni tillbaka med oss?"

Vad som helst var bättre än att stanna där ensam med fru Olsen. Jag följde med poliserna bort därifrån, och alla var vi glada över att komma bort därifrån, fastän vi gjorde det med outrättat ärende.

12.

På den lokala krogen sammanträffade jag med den lokala pastorn. Det var inte jag som sökte kontakt med honom. Jag stod surmulen vid baren och drack och var allmänt förbannad när en präst, som om det gällde att ytterligare öka min irritation, kom fram till mig och hade fräckheten att tilltala mig.

"Jag har hört att ni intresserat er för fallet Richard Madsen," sade han mycket försynt. Genast blev jag en annan mänska, och all min irritation blåste bort.

"Vad vet ni om honom?" frågade jag genast med en vänlighet som överraskade mig.

"Jag har känt honom sedan han var barn," sade han.

"Då borde ni veta mycket om honom."
"Kanske det, men ändå ganska litet."
"I varje fall borde ni veta åtskilligt mer än jag."
"Kanske det. Men jag trodde faktiskt inte att han skulle resa bort igen. Den här gången trodde jag han skulle stanna hemma."
"Då vet ni kanske varför han reste bort?"
"Jag kan bara ha mina onda aningar."
"Finns det anledning till det?"
"I högsta grad. Ni förstår," sade han med allvarligt förtroende, "Richard har en delvis mycket märkvärdig begåvning."
"Berätta," sade jag kort.
"Inte här, men kanske hemma i min prästgård?"
Jag hade väntat på det förslaget. Vi bröt upp genast.
Det förvånade mig att han levde ensam. "Hur kan ni som präst klara av att leva och verka helt ensam här ute i den norska landsbygden?" frågade jag honom när vi väl satt trygga och hemma i hans varma prästgårdskök vid bordet med var sitt glas av det finaste portvin. Hans prästgård var sparsamt men smakfullt möblerad, som om inredningens enda syfte hade varit att inge varje besökare en känsla av värme och trygghet.
"Jag medger att det inte är lätt," svarade han. "Det är lättare att vara gift än att leva ensam. Ändå har jag avsiktligt valt att leva ensam kanske just emedan det är svårare. Ju svårare ens eget liv är, desto bättre kan man sätta sig in i andra människors svårigheter."
"Ni måste vara en god själasörjare."
"Egentligen borde jag kanske vara katolik, ty jag är en sådan präst som betraktar sig som gift med sin församling."
"Och hur länge har ni varit här?"
"I snart fyrtio år. Jag lär väl dö här, ty ingen har någonsin velat bli av med mig härifrån. Själv trivs jag här även. Man måste ju ändå alltid verka någonstans, så varför inte just där var man är?" Argumentet var ovedersägligt. "Men det var inte mig vi skulle prata om. Det var om vår vän pianisten. Duger portvinet?"
"Förträffligt. Dricker ni mycket?"
"Inte så mycket som pianisten. Ni lär ha sagt en del om spökande damer hos honom."
"Det stämmer. En av dem råkade jag ut för, och två har försvunnit."
"Den enda anledningen till att jag ville tala med er om detta är, att jag ville be er att inte göra någonting åt saken."
"Men, för Guds skull, pastorn, två damer har försvunnit! De kan vara mördade! Vem som vet detta kan väl då sitta med händerna i kors?"
"Ert uppsåt är uppriktigt och gott, men ändå ville jag be er tänka över saken en smula. Det är mycket vi inte vet om Richard Madsen. Det enda jag vet säkert om honom är att han har problem. Jag känner honom för väl för att inte önska göra hans problem värre för honom."
"Kortena på bordet, pastorn! Vad vet ni?"
"Jag ville förelägga för er tre uppgifter. De kanske inte har någonting med varandra att göra, jag kanske själv har helt fel i mitt sätt att räkna, men själv kan jag inte få summan av det hela till någonting annat än till en mycket obehaglig form av utpressning som utövas mot honom. Denna summa är ytterst diffus och osäker, men om flera insätts i samma kalkyler kanske de tillsammans skulle kunna räkna rättare och kanske rentav kunna hjälpa honom."

"Fortsätt."

Pastorn tömde sitt portvin i en rejäl klunk.

"Första gången jag fick anledning att höja på ögonbrynen inför Richard Madsen var han bara en liten pojke. Det var 1961. Chrusjtjev härjade som värst, och Dag Hammarskjöld var FN:s generalsekreterare. Minns ni den tiden?"

"Jag var själv bara barnet då, men jag kommer ihåg Chrusse och Dag Hammarskjöld. Det var visst skobankning och Kongokriser på gång."

"Exakt. Den sommaren sade den unge mannen Richard något mycket ovanligt till mig. Han var väl kanske elva, högst tolv år. Han kom till mig med en dagstidning som hade skrivit en kritisk artikel om Hammarskjöld. Och denna pojke sade till mig: 'Pastorn, den här farbrorn här är i fara, men ingen tror mig när jag säger det. Vad ska jag göra?'

'Vilken farbror är i fara, min pojke?'

'FN:s generalsekretetare.'

'Vad för sorts fara?'

'Han vet inte längre vad han gör. Han är inne på fel väg och tror att han har rätt. Han går i blindo och ser inte vägen. Någon måste varna honom.'

'För vad?'

'Han får inte resa till Kongo mera.'

'Och varför inte det?'

'Den fara som han ser där finns inte där.' Den lille pojken blev tydligt nervös inför mina förhörsmetoder, men han var tydligt alltför starkt engagerad i saken, mera än vad som var hälsosamt för honom, och han återkom ständigt till det att de faror som generalsekreteraren såg i Kongo inte fanns i Kongo och att någon därför måste tala om för generalsekreteraren att han inte mera fick åka till Kongo.

'Men vad är det för en fara som hotar honom, min pojke?'

'Faran finns inom honom själv, men han ser den inte. Därför sätter han utan att egentligen vilja det eller veta det vapen i händerna på dem som vill honom illa.'

Hans resonemang översteg min horisont, och jag gjorde vad vilken präst som helst hade gjort: jag bad honom gå hem och lägga sig och inte tänka på saken mera. Han blev besviken på mig och gick hem, men jag minns ännu tydligt hans sista ord till mig: 'Då kan alltså inte ens pastorn varna generalsekreteraren?' Och jag kunde bara stå svarslös.

En månad senare kom Berlinmuren till, och kort därpå reste Hammarskjöld till Kongo, som det visade sig senare, som alla vet, för sista gången."

13.

"Det var den första av de tre uppgifterna jag hade att förelägga för dig. Mera portvin?"

Mitt glas var tomt. Jag lyfte det beredvilligt mot hans lyftade flaska. Han fortsatte omedelbart.

"Hammarskjöldincidenten kunde ha varit en tillfällighet, och jag glömde den snart. Men jag blev påmind om den två år senare." Han fyllde nu noggrant sitt eget glas till brädden och stärkte sig med en stor välgörande avslappnande klunk. "Minns du 1963?" frågade han.

"Det minns jag bättre."

"Richard var i de yngre tonåren. Han var en allvarligt och djupt grubblande gosse som läste mycket och som redan spelade mycket Beethoven. I oktober 1963 kom han till mig och sade:

'Pastorn, jag har ett problem.'

'Låt höra, min gosse.'

'Något kommer att hända i världen, något stort och oerhört, något hemskt, och efteråt kommer världen aldrig att vara den samma mer.'

'Vad är det då som kommer att hända, min gosse?'

'Det är det som är problemet. Jag vet inte.'

'Så du vet inte vad det är som kommer att hända förrän det har hänt?'

'Nej, och därför kan jag inte avstyra det heller.'

'Skulle du kunna avstyra det annars?'

Och då sade han helt tvärsäkert men ändå helt naturligt: 'Javisst, precis som jag hade kunnat avstyra Dag Hammarskjölds död, om bara någon hade tagit mig på allvar.'

Vad ska väl en präst kunna säga till sådant? Inte hela världens kristendom räckte till för att kunna hjälpa Richard Madsen med hans problem med världen.

Efter en stunds reflekterande, jag minns att jag hade stigit upp och gått omkring en stund utan att kunna se pojken i ögonen, fastän jag visste och kände att han hela tiden betraktade mig, så sade jag eftertänksamt:

'Min son, kan detta nya problem ha någonting att göra med eller ha någon släktskap med ditt problem för två år sedan?'

Han svarade helt troskyldigt: 'Det kan det naturligtvis ha, men jag vet inte.'

Naturligtvis var problemet ännu mera olösligt för mig än vad det var för honom. Jag beslöt att pröva honom. 'Och om ingenting händer inom den närmaste tiden som förändrar hela världen – vad säger du då?'

'I så fall har jag haft fel,' sade han enkelt. 'Men tyvärr vet jag att jag inte har det.'

'Min son, du måste ju förstå, att ett problem, där man inte vet vad problemet är, inte heller kan lösas?'

'Men det kan lösas. Jag måste bara ha hjälp med att hitta lösningen. Jag måste bara någonstans ifrån få en ledtråd. Jag behöver bara upptäcka var och vem någonting kommer att hända.'

'Så det kommer att drabba någon särskild?'

'Bara hela världen.'

Längre kom vi inte. Jag kunde inte hjälpa honom, och han fick gå hem igen. Han var mera ledsen än besviken denna gång.

Jag träffade honom på nytt efter mordet på Kennedy någon vecka senare. Han var ännu ledsnare då, som vi alla var. Jag sade bara till honom: 'Du fick rätt, min son.' Det var det enda erkännande jag kunde ge honom. 'Jag vet,' sade han, 'och alltsammans är mitt fel. Hade jag vetat att det var detta som hade kunnat hända så hade jag kunnat avstyra det. Hade jag vetat...'

Jag kunde ändå inte förstå hur hans tankar och föreställningar fungerade. Jag sade bara: 'Min son, hädanefter skall jag alltid ta dig på allvar. Nästa gång något sådant här dyker upp och ger dig problem, så tvivla aldrig mer på att jag inte kommer att göra allt jag kan för att hjälpa dig till rätta med situationen.'

'Det behövs inte, fader,' sade han. 'Något sådant här kommer aldrig mer att inträffa. Det har jag redan sett till.'

Vem i fridens namn kan begripa vad han menade? Men efter den dagen följde jag uppmärksamt med hans karriär. Han kom in på en musikskola i Bergen, och sedan gick hans väg rakt mot stjärnorna. Under många år hade jag ingen kontakt alls med

honom, men han glömde aldrig mig. Sommaren 1973 turnerade han i Italien, och han skrev till mig från Rom i slutet av juli: 'Det kommer att utbryta en oljekris i världen, men den är nödvändig. Var inte rädda i Norge vad som än händer.' Jag påminde mig genast hans problem med Hammarskjöld och Kennedy och sparade kortet. Jom Kippurkriget bröt ut, och Norge upptäckte olja i Nordsjön. Hur i fridens namn hade han kunnat veta det?"

Pastorn tittade rakt på mig. Han väntade sig ett svar, om inte annat så ett tecken på att jag åtminstone inte sov.

"Er slutsats, pastorn?" frågade jag neutralt.

"Denne man har ett slags extra dimension i sinnet som är okänd för vetenskapen. Det kuriösa med detta hans sjätte sinne är att det är politiskt. Han anar vad som väsentligt kommer att förändra världen historiskt innan det händer, ibland ser han exakt vad det är medan han till exempel inte kunde förutse mordet på president Kennedy, och till detta kommer hans övertygelse att han själv är delaktig och medskyldig till vad som sker. Hans första reaktion inför nyheten om mordet på Kennedy var till exempel egna personliga skuld känslor: han anklagade sig själv. Av alla tänkbara reaktioner inför mordet på en amerikansk president på andra sidan Atlanten är detta den mest kuriösa tänkbara hos en norrman. Och sedan den tvärsäkra förutsägelsen av oljekrisen 1973, som mig veterligen ingen utom denne ende man anade. Och den förutsäger han kallt och nyktert som en självklarhet, som en mogen ung man som vet vad han tänker och skriver. Vad är er egen slutsats?"

"Jag känner mig obehaglig till mods. Antag att jag själv skulle veta att till exempel överste Khadaffi i morgon skulle angripa Skandinavien och bomba Stockholm och Oslo – vilket ansvar! Och i synnerhet då jag skulle vara säker på att ingen skulle kunna tro mig. Men å andra sidan: vilka möjligheter! Just en sådan man skulle vara idealisk för politiska intressen att använda exempelvis som spion."

Fantasin hade skenat iväg med mig. Pastorn sade lugnt:

"Och därmed kommer vi in på det tredje föreläggandet."

14.

Han frågade inte utan bara fyllde på sitt eget glas och mitt. Han förde sitt omedelbart till läpparna. Jag följde hans exempel.

"Det tredje föreläggandet är det känsligaste men samtidigt det enklaste. Jag behöver inte säga något. Jag behöver bara visa en bild."

Han visade ett svart-vitt fotografi. Någonting vände sig i mig.

"Betrakta det noga," sade han. "Ni känner igen mannen?"

"Det är vår man. Men vem är kvinnan?"

"Ingen vet."

"Det är ingen av de kvinnor jag har sett hos honom."

"Behåll det. Kanske ni kan ha större nytta av det än jag, då ni är den som nu försöker utreda fallet."

"Fotografiet i all dess mystiska vämjelighet är värdelöst utan historien bakom det. Vem har negativet?"

"Inte ens Richard själv vet. Han gav mig det här fotografiet när han avbröt sin karriär. Jag hade frågat honom varför han inte ville fortsätta uppträda längre. Till svar gav han mig detta fotografi. 'Fråga mig inte varför,' sade han, 'men om jag skulle försvinna eller dö en onaturlig död, fader, så har jag därmed åtminstone gett er en ledtråd till varför jag måste vara en hopplöst förlorad och olycklig man för alltid.'

Mer än så ville han inte säga. Han lämnade mig, och efter det har jag aldrig sett honom mera. Det tror jag att beror på att han själv inte mera vill se mig."

"Och efter det har han då och då företagit sina mystiska resor som inte har varit konsertresor."

"Precis. Säg nu vad ni drar för slutsats av fotografiet."

"Att han sitter i en bedrövlig klämma," sade jag genast. "Han är fast. Men i vad? Och hur? Och varför? Vad tror ni själv, pastorn? Ni har studerat detta fotografi längre än jag."

"Låt oss hålla oss till enkla logiska förklaringar. En världsberömd pianist, arvtagare till Rubinstein och Horowitz, uppburen som Nurejev, bildskön och tacksam för alla tänkbara nyhetsreportage, en guldgruva för alla världens journalister, får detta fotografi i sin hand. Vi vet inte hur eller under vilka omständigheter bilden togs. Men ingen kan tvivla på vem det föreställer. Vi vet inte om han sover eller är medvetlös, men det är alldeles tillräckligt att det är han och att ingen kan tvivla på det. Själv har han inte negativet. Någon annan har det. Han hade pengar. Han borde ha kunnat köpa det, om det handlade om utpressning. Eftersom han inte har det har han inte köpt det. Någon har alltså velat ha något annat av honom än pengar. Vad? Omöjligt att fundera ut. Jag är kanske den enda som fått en viss inblick i hans politiska sjätte sinne före er nu här idag. Min slutsats är att det enda syftet med detta fotografi har varit att skaffa en hållhake på honom för att kunna utnyttja honom för för oss okända politiska syften."

"Så ni tror på hans politiska *clairvoyance*?"

"Hade det hänt en gång hade jag glömt det. Två gånger kan man inte längre glömma. Efter tre gånger är övertygelsen total, åtminstone ända tills man blivit överbevisad om motsatsen."

"Och de andra damerna? Är de också bara hållhakar och utpressningsmetoder?"

"Vi trevar i blindo. Vi vet ingenting. Vi har att göra med en mystisk brottarkvinna vid namn fru Olsen samt en bosnisk zigenare utom alla dessa andra kvinnor. Jag har förelagt er en ledtråd. Fortsätt att nysta om ni kan och vågar. Lycka till, min vän. Det var allt vad jag hade att säga er för den här gången. Välkommen tillbaka när som helst."

Jag förstod att audiensen var avslutad. Det var kanske hög tid, ty flaskan var tömd, och jag hade fått en del nya outredbara förhållanden och möjligheter att tänka över.

15.

Tankarna virvlade omkring så frenetiskt i min hjärna att jag inte kunde ta vägen någon annanstans än tillbaka till krogen. En kopiös whiskygrogg gick ner på rekordtid. Jag var inte nöjd. Jag köpte en hel flaska *Bailey's Irish Cream* och gick tillbaka till prästgården och ringde hänsynslöst på.

"Är det ni igen," sade prästen avmätt och lakoniskt. "Jag trodde nog att ni skulle komma tillbaka men inte så snart."

"Ni vet mera. Jag vill veta allt. Jag bjuder." Jag visade min läckra flaska.

"Min vän," sade prästen förbindligt, "tyvärr har jag sagt allt det väsentliga. Vill ni höra mera kan jag bara göra er besviken."

"Var är Madsen nu?"

"I England."

"Vad gör han där?"

Han suckade. "Kom in, för Guds skull." Jag steg beredvilligt in.

Vi tog plats vid samma köksbord som tidigare. Jag ville slå i glaset, men prästen avböjde. "Drick själv, om ni vill, men jag avstår." Jag drack själv.

"Det är en trist historia ni ber mig berätta," började han. "När Richard Madsen, denne firade, världsberömda och unika mästerpianist, numera reser ut på sina turnéer så ger han aldrig någon offentlig konsert. Han reser bara för att gömma sig och glömma sig. Han tar alltid båten till England först. Han inleder turnén med ursinniga krogrundor. Han går från pub till pub och bara pratar med alla människor han kommer åt tills de tröttnar på honom och han blir utslängd. Men pengar har han i obegränsade mängder, och han gör inte av med särskilt mycket heller. I Bergen har han köpt en Inter Rail-biljett. Efter krogrundor i Newcastle och kanske även sedan i Skottland, Edinburgh, Irland, Dublin, Liverpool och slutligen London, där han alltid super sig fördärvad och slår runt med minst tre olika älskarinnor samtidigt, och slutat med någon holmgång någonstans, så att han hamnar i *The Sun*, (han är numera en gammal följetong hos *The Sun*, som alltid har nya avsnitt att vänta med jämna sex månaders mellanrum ungefär, tillräckligt länge för att intresset efter sex månader ska kunna väckas igen, fastän den nya historien alltid blir samma trista upprepning av samma pubsönderslagningsbragd,) så tar han tåget till kontinenten, vanligen Ostende, ty han respekterar Frankrikes ordentlighet. Sedan är han spårlöst försvunnen på kontinenten tills han plötsligt dyker upp som från ingenstans, spiknykter, hemlighetsfullt tyst som graven och vanligen med oerhörda resestrapatser bakom sig. Senast kom han med det ryktbara "zigenartåget" från Sofia till Berlin, som passerar krigets Jugoslavien, Budapest, Prag och Dresden på vägen. I Berlin kan man byta tåg klockan fem på morgonen för ett annat till Köpenhamn, som man kommer fram till på eftermiddagen. Sträckan Sofia-Köpenhamn tar 42 timmar, tågen är av lägsta kvalitet, sittvagnståg, och dräller av zigenare och politiska flyktingar. Han kommer hem och säger inte ett ord och begraver sig i tystnad och avskildhet bakom fru Olsens och zigenarens ogenomträngliga mur, och man får aldrig veta något heller. Sedan förirrar det sig någon ny dam till hans hus som försvinner. Ryktena får ny fart, och snart har han rest iväg igen till Newcastle, och vi får läsa om honom igen i engelska tidningar samma gamla historier om krogslagsmål och "*the debauched pianist*". Det blir pinsammare för varje gång, och för varje gång stannar han längre borta på kontinenten. Jag antar att han en dag blir borta för gott."

"Han är alltså helt enkelt bara en olycklig man."

"Så kan man se det. Men så finns det andra märkliga aspekter också. Första gången han reste ut på dessa planlösa rumlarresor var i september 1989. Han kom hem igen före mitten av oktober. Vi vet alla vad som hände senare den hösten. Berlinmuren föll, och alla de östeuropeiska diktaturerna utom Albanien föll."

"Menar ni att det har något samband?"

"Jag menar inte att det måste ha det. Men ni och jag är insatt i hans speciella politiska begåvning. Han har gjort sex sådana resor under dessa tre år. Jag har fått se hans pass. Han styr alltid sin färd till samma slutmål: Grekland och Turkiet. Han återvänder alltid till Athen, Konstantinopel och Palermo. Det har han själv sagt till mig. Vad tusan gör en skandinav i Palermo, Athen och Konstantinopel? Athen är en av världens smutsigaste och mest ohälsosamma städer, Konstantinopel är anfrätt av anarki, kaos, smugeltrafik och politiska attentat, och Palermo är maffians huvudstad. Vad tusan gör en norrman på sådana platser, och varför uppsöker han dem ständigt allt oftare? Senast var han dessutom i Egypten. Vad tusan gör en norsk pianist i Egypten? Där finns ju inte ens sprit, om man är försupen, och något musikliv är det knappast tal om där."

"Så han spelar aldrig på sina turnéer?"

"Vad vet jag? Han kanske hittar någon håla på något skitigt ställe någonstans där han påträffar något ostämt misshandlat piano som han trakterar bara för att imponera på något fnask. Det är ungefär så högt hans konstnärliga ambitioner når nu för tiden."

"Och allt detta har börjat äga rum efter det här fotografiet?"

"Han gav så vitt jag vet sin sista konsert hösten 1988 i Bergen. Det var bara en anspråkslös tillställning, en parentes. Ingen anade att det skulle bli hans sista och troligen inte heller han själv. Han visade mig detta fotografi den 14 februari 1989. Jag minns detta exakta datum, därför att det var samma dag som Khomeini upprörde världen med islams dödsdom över författaren Salman Rushdie, Sankt Valentins dag, för resten. Sedan såg jag aldrig Richard Madsen mer förrän jag hörde att han rest, som alla förmodade, på en konsertturné. Men det var hans första konsertturné av det slag vars premiär var ett slagfält bland flaskorna i England. Det var för resten den sommaren 1989, tror jag, när jag nu tänker på saken, som den där bosniske zigenaren dök upp."

"Så ni tror man kan finna honom i England när väl tidningen skriver om honom igen?"

"Vänta inte på det. Glöm honom. Låt honom vara i fred. Det är vad han vill. Hans liv idag består av mystifikation. Han vill bara försvinna. Låt honom försvinna. Lämna hans liv åt honom själv. Ingen annan kan reda upp det åt honom. Själv kan han det om han bara vill."

"Det är kanske det han försöker göra."

"Med sina krogrunder?"

"Sjöslagen i England är kanske bara en effekt och en fasad av äckel för att skyla över och dölja vad han gör sedan på kontinenten."

"Du menar att han avsiktligt skulle göra sig offentligt omöjlig i England bara för att sedan inte väcka någon misstanke på kontinenten när han eventuellt utför kanske agentuppdrag?"

"Kanske någonting ditåt. Kanske någon mörk eller hemlig makt har honom i sitt våld genom dessa kvinnor," (jag visade fotografiet,) "som han sedan utför hemliga uppdrag för på kontinenten."

"Men vad gör han på kontinenten?"

"Ser du någon annan tendens i hans resor än bara det här med Athen, Konstantinopel och Palermo?"

"Jo, det gör jag faktiskt. Han söker sig för varje gång längre österut."

"Har han varit i Ryssland?"

"Nej, aldrig i Ryssland."

"Aldrig ens i närheten?"

Han funderade. "Han nämnde att han besökt Kosice i Tjeckoslovakien."

"Var tusan ligger det?"

"Vid Karpaterna nära ryska gränsen i östligaste Slovakien."

"Och Turkiet?"

"Tre gånger minst."

"Mycket är på gång i Turkiet idag. Tror du han är känd i Istanbul?"

"Jag vet inte. Jag har aldrig varit där."

Jag böjde mig ner över mitt glas och resignerade. Jag visste ju inte ens vad jag egentligen forskade eller rättare sagt snokade i.

Prästen återtog: "Jag ber er: lämna honom i fred. Jag tror inte hans fall kan vara hälsosamt för någon."

"Vad i helvete har jag för val? Jag vet ju inte var han finns! När det dyker upp tidningsartiklar om hans eventuella fyllebråk i England så har han väl säkert redan lämnat England och kanske flugit till Egypten. Han har ju råd att resa bort från sina hemligheter, men vi dödliga har fan inte råd att forska i dem."

"Ta det lugnt. Bida tiden an. Låt problemet lösa sig självt."

"Och alla damerna? De försvunna svenskorna? Den blodiga damen på bilden?" Jag kastade fotografiet framför honom på bordet. Jag ville inte ha det.

"Jag gav det till er," sade han oförskämt allvarligt. "Någonting säger mig, att hemligheten med detta fotografi är just vad som kan rädda honom, ty jag vet ingenting annat som kan binda honom. Tag det med er och rädda honom. Jag tror att ni kan göra det."

Jag började gråta. "Hur fan då? Hur räddar man en sill som bara vill drunkna och försvinna?" Men jag tog det vämjeliga, tragiska, infernaliska fotografiet och gick ut därifrån. Hur Richard Madsen än söp ner sig och förnedrade sig med hur många billiga fnask som helst i London, så kunde ingenting av de mest offentliga självförnedringar i världen ens komma i närheten av den vämjeliga stanken av den onämnbara situationen på bilden.

16.

Vad fan kunde jag göra? Det enda hela historien hade att bjuda på var vanmakt. Min enda möjlighet att komma vidare var att hitta någon artikel i någon brittisk dagstidning om någon nordisk före detta pianists bärsärkargång på någon brittisk pub. Naturligtvis kom det aldrig någon sådan artikel, och åtminstone kunde jag aldrig hitta någon sådan. Kanske herr Madsen redan hade sjunkit så djupt att hans eventuella urspårade krogrundor numera bara förekom i lokalpressen. Jag kunde omöjligt i Norge följa med allt vad som skrevs i alla brittiska lokala landsbygdstidningar.

Vare sig prästen hade rätt eller fel i sin inrådan att låta fallet Madsen vara så kunde jag inte göra något annat. Jag var tvingad till det i brist på ledtrådar. Det verkade rentav som att det enda jag själv kunde göra var att själv ge mig ut på besinningslösa krogrundor, då jag hade anledning att supa ner mig, för jag visste att Madsen hade kanske århundradets historia att berätta, att endast jag visste om det och att just jag gick miste om den. Jag hade dessutom förlorat mycket tid på mina resor till Norge utan att ha en enda färdig historia som resultat att visa upp för min chef. Jag hade rest till Norge på sjuksemester från mitt magsår, genast ramlat över fallet Madsen, därför ständigt drygat ut semestrarna i Norge med en kommande historia som ursäkt och så inte kommit längre än till vissheten om att historien var där utan att jag kunde komma åt den. Jag såg framför mig mitt möte med chefen i Stockholm och mig själv sedan bäras ut från redaktionen på bår och sättas in på ambulans med blödande exploderat magsår. Sådant hade under årens lopp hänt de flesta av mina kolleger.

Därför hade jag allt skäl att uppskjuta återkomsten till Stockholm. Jag funderade till och med på att gå under jorden för gott. Under tiden irrade jag omkring och hamnade under de första sommardagarna i maj i en gudsförgäten landsortshåla på Västgötaslätten. Det var ett typiskt bondesamhälle med en enda kyrka och bara slätter runt omkring. Grönköping ansågs ligga där någonstans i närheten. Jag behövde en grogg och stannade därför i mitten av byn och gick in på ett ställe. Sällan har jag blivit så väl omhändertagen. Gubbarna flockades omkring mig. Det visade sig

att ett stort evenemang just den dagen skulle äga rum i den lilla hålan. En kör från Göteborg skulle tillsammans med en lokal gubbkör ha en konsert i kyrkan som skulle vara hela årets största kulturevenemang. Gubbarna gav sig inte utan fick mig med sig till kyrkan för att vara med om konserten.

Tillställningen var idyllisk. Sexton lokala gubbar bildade en maffig manskörbakgrund till åtta utsatta gästande damer från Göteborg, som fick stå i främsta ledet. Hur dessa åtta fröknar kunnat övertalas hit från storstaden Göteborg 20 mil närmare civilisationen kunde jag inte fatta. Flera av dem var dessutom unga och söta, medan inte en enda gubbe var under 60 år. Men mest häpnade jag inför att bland manskörssångarna i andra ledet upptäcka ingen mindre än den redan ur minnet halvt och nästan forcerat utplånade Richard Madsen.

Det var verkligen han. Han satt där bland gubbarna och sjöng manskör. Och inte nog med det. Han sjöng solo också. Han framförde Sjögrens "Tonerna" i en diskret och beslöjad tolkning. Men helt säker på att det verkligen var han blev jag inte förrän han till och med steg fram och spelade piano.

Hans nummer var kort men intensivt och smäktande. Det var nordisk romantik i sin prydno. På programmet stod det att det var hans egen komposition. Helt felfritt spelade han inte, men ingen kunde längre tvivla på att det verkligen var han som uppträdde och spelade.

Efter konserten steg jag fram till honom. Den lokala befolkningen visste alldeles uppenbart ingenting om hans världsrykte. Han såg mig och kände igen mig. "Vad tusan gör du här?" frågade han mig.

"Det var just det jag hade velat fråga dig."

"Kom. Vi kan inte prata här. Vi har mat nu i församlingshemmet. Sedan får du följa med mig hem till var jag bor för tillfället. Där kan vi sedan prata ostört hela natten."

"Passar mig bra," sade jag och följde med.

17.

"Gratulerar till att ha sparat mig ända in i ett av mina hemligaste gömställen. Hur sjutton bar ni er åt?"

Vi satt i salongen i den lilla röda stugan mitt ute i skogen. Byn låg långt bortom alla vanliga bilvägar. Stället hade varit omöjligt att hitta ens med karta och kompass, om man inte i förväg visste exakt var det låg. Byn fanns inte på någon karta, och skogen gömde den väl. Dessutom var flera av byns hus tomma och övergivna och höll på att förfalla.

Huset var inte större än att det största rummet, den så kallade salongen, var ungefär fyra gånger fyra meter. Men det var utomordentligt trivsamt.

Jag bedyrade för min nästan upprörde värd att jag kommit till byn alldeles av en slump och att jag aldrig kommit till konserten om inte några gubbar på krogen praktiskt taget dragit mig dit med våld och att jag själv var mera häpen över att finna honom här än han var över att se mig. Jag försäkrade att gubbarna kunde bekräfta min historia och tillade: "Jag trodde att ni var i England."

"Jag tog färjan från Tilbury till Göteborg bara för att skaka av mig nyfikna journalister. Det finns ett gäng journalistgamar som är säkra på att jag bara far till England för att sedan fara till kontinenten, och den här gången hade de vidtagit alla nödvändiga åtgärder för att kunna skugga mig på kontinenten. Men jag lurade dem.

Jag trodde nog att ni kommit hit av en slump, men jag kunde inte vara för säker. Jag vet ju inte ens vem ni är egentligen eller vad ni har för yrke. Ni är väl bara inte journalist?"

Jag försäkrade honom att det var det sista jag var. "Jag tror er, för journalister är bara bra på en enda sak: lögner. Men ni har alltid gjort ett övertygande intryck på mig av sanning och uppriktighet. Men man måste ju bli lite fundersam när ni av ren tillfällighet tycks ramla på mig var i världen jag än befinner mig."

"Jag har bara haft turen att råka ut för er två gånger, en i Norge och en i Sverige, och båda gångerna var det fullständigt oavsiktligt."

Han skrattade. Han trodde mig.

"Jag lovar er att bli misstänksam först när det blir en tredje gång utomlands."

Vad menade han med det?

"Menar ni att vi kommer att träffas utomlands?"

"Man vet aldrig med er besynnerliga förmåga att ramla rakt på en person vars enda avsikt är att vara spårlöst försvunnen."

"Ämnar ni försvinna spårlöst?"

Han suckade. "Inte ännu." Plötsligt uppträdde en ny sorgsenhet hos honom som jag aldrig sett förut. "Men många av mina vänner har gjort det."

"Ni måste ha mycket att berätta."

"Vad vill ni veta?"

"Det här," sade jag och lade fram mitt enda kort. Han verkade varken överraskad eller förvånad men betraktade det noggrant en lång stund.

"Jag ser att ni har varit hos prästen," sade han sedan utan att se på mig.

"Han försökte hjälpa mig. Och vi vill båda hjälpa er."

"Ni vill alltså veta om mina fruntimmersaffärer. Då måste ni ändå vara journalist." Hans ton var kall och hård. "Det är sådant som bara intresserar journalister."

Jag kunde inte släppa honom nu. Jag bedyrade åter att jag inte var någon journalist. Jag var bara mänskligt nyfiken. Jag hade ju fått se en skymt av en av hans damer uppe i Norge. Och hur hade han hittat denna lämpliga tillflyktsort, en röd stuga långt ute i skogen fjärran från alla tillgängliga vägar hos ännu en gång en ensam gammal dam?

Han log. Jag kände mig lättad. Det att han slappnade av betydde mycket.

"Jag och mina damer," sade han. "Det är en lång historia. Det här huset är inte vilket hus som helst. Det är ett musikerhus. Här bodde en självlärd landsbygdsorganist och pianostämmare med sin hustru och tre döttrar. Det var en mycket lycklig och harmonisk familj. Kyrkan som han spelade i ligger här intill på andra sidan skogen. Det är en liten rar 1700-tals kyrka av trä. Här bodde han medan han reste omkring och stämde pianon över hela norra Västergötland och spelade orgel i den lilla kyrkan om söndagarna. Den äldsta dottern råkade olyckligtvis ut för mig."

Min tragedi som man och älskare är väl den att jag alltid förfor hederligt mot damerna och väntade mig att de skulle vara lika hederliga tillbaka. Därför erbjöd jag alltid äktenskap innan jag gick till sängs med dem. Tackade de nej gick jag inte till sängs med dem. Hade de tackat ja hade jag inte gått till sängs med dem förrän efter bröllopet, men de tackade aldrig ja, ty inte en enda av dem var oskuld, och varenda en av dem hade gärna gått till sängs med mig utan bröllop och äktenskap. Emedan de alla var fnask, vilket alla damer i västvärlden har varit ända sedan 60-talet, tog de mitt erbjudande om äktenskap och bröllop före samlaget som en förolämpning. Därför blev jag aldrig gift.

Även min värdinnas äldsta dotter hade varit gift förut, och hon hade givit vad som helst för att bli omgift med mig. Men jag lyckades aldrig bli kär i henne. Därför kunde jag inte hyckla mer än vänskap. Just emedan hon kom från en så rar och hederlig familj lade jag mig dock alltid vinn om att uppträda riktigt mot henne. Vår vänskap blev aldrig besudlad och stördes aldrig av någon disharmoni utan levde alltid vidare som vänskap hur renons på allting annat den än var. Följaktligen har jag alltid förblivit välkommen hos henne och hos alla medlemmar av hennes familj, hennes syskon och moder, och kan jag ta min tillflykt hos någon av dem när jag vill."

"Är en sådan vänskap inte tillräcklig för ett äktenskap?"

"Den skulle väl vara det i alla normala fall, men tyvärr är jag annorlunda. Ni förstår, jag lider av en mycket obehaglig form av överbegåvning. Människor med lägre begåvning, och det är 99 procent av mänskligheten, ger mig ingenting. De tråkar ut mig. Det gör även denna väninna, hennes mor och hela hennes släkt. De är inte dumma, men de är medelmåttiga, och allt vad medelmått heter har en paralyserande effekt på mig genom sin tråkighet. Människor med liknande överbegåvning kan jag visserligen ha utomordentligt utbyte och glädje av, men inte heller kan jag leva tillsammans med en sådan kvinna, ty en ömsesidig överbegåvning måste tyvärr oundvikligt leda till kortslutningar. Man går helt enkelt varandra på nerverna, det uppstår neuroser hos kvinnan, och även jag slutar fungera normalt. Det går inte i mer än några veckor, kanske högst en månad. Sedan uppstår det tekniska fel och sammanbrott till följd av överbelastning och mental och nervös överansträngning. Två överbegåvade människor som lever tillsammans måste helt enkelt trötta ut varandra. Därför kan jag aldrig vara gift eller behålla någon kvinna. Om jag försöker dukar de under för mig."

"Som kvinnan på kortet?"

Han sänkte blicken. "Min vän, den kvinnan vet jag ingenting om. Jag vet inte ens vem hon var."

"Vem var hon då?"

"Ni hånar mig. Ni tror mig inte."

"Ni kanske aldrig ens såg henne."

"Åtminstone såg jag aldrig färgen på hennes ögon."

"Ni menar att hon låg i det tillståndet hela tiden?"

"Jag varken hörde hennes röst eller såg hennes ögon."

"Så det var inte ni som...."

Han såg mig rakt i ögonen. "Någonting så nedrigt kan ni väl ändå inte förnedra er till att tro mig om."

Jag frågade nästan ljudlöst: "Var hon död?"

Han såg bort igen. Han visste tydligen inte vad han skulle säga. "Jag vet inte," sade han.

18.

"Här har man en glänsande karriär och allt går bra, och så en vacker dag hamnar man plötsligt i en oförklarligt dålig situation som i ett enda slag vänder upp och ner på hela ens liv och avslutar en karriär lika snabbt som om man hade blivit skjuten. Det hade kanske varit bättre att bli skjuten. Det var första gången i mitt liv som jag var kanonfull, herr jag vet inte om jag ska kalla er Nyfiken eller Efterhängsen, kanske båda, och dessutom hade någon lagt något i vinet. Jag var omedveten om vad som hände omkring mig i mer än tolv timmar. Under tiden passade någon på och

organiserade detta älskvärda *practical joke*. Ett möte med en okänd kvinna – och ett helt liv är förintat."

"Men vem kan ha gjort något sådant mot er? Vem har negativet?"

"Jag har inte den blekaste aning."

"Men det måste ju ha gjorts i utpressningssyfte. Någon måste ha velat ha en hållhake på er. Vem och varför?"

"Hur ska jag kunna veta det?"

"Har ingen pressat er på pengar för detta?"

"Jag har aldrig blivit pressad på pengar i hela mitt liv."

"Då måste det finnas andra syften. Er präst berättade om era egendomliga politiska förmågor. Kan det ha något med det att göra?"

"Vad då för egendomliga politiska förmågor?"

"Hammar skjöld 1961. Kennedy 1963. Oljekrisen 1973. Norsk hydro. Och så vidare. Allt kände ni till innan."

Han sänkte blicken. "Så han kommer ihåg. Prästen har gott minne."

"Varför reser ni egentligen utomlands om ni inte konserterar längre?"

"Är det här någon sorts förhör?"

"Jag vill bara hjälpa er."

"Med vad? Mot vad? Mot mig själv? Det kanske behövs, för själv kan jag inte göra det."

"Berätta då."

"Om vad?"

"Vad är er hemlighet?"

Han log listigt. "Det vill ni väl allt bra gärna veta!"

"Vad gjorde ni i Athen en månad innan Berlinmuren och järnridån föll?"

Han blev allvarlig. "Min vän, ni leker med allvarliga ting som ni inte vet hur de fungerar."

"Lär mig då hur de fungerar!"

"Jag har själv försökt lära mig det i tjugo år och behärskar fortfarande spelet mycket dåligt."

"Vilket spel?"

"Världsordningen."

"Är den ett spel för er?"

"Ett mycket allvarligt och farligt spel som kräver offer. Vanligen måste man betala med det dyrbaraste man äger."

"Som vad?"

"Ens närmaste, bästa, äldsta och enda omistliga vänskap."

"Ursäkta mig, men det är mycket som jag inte känner till, och därför förstår jag inte nu vad ni talar om." Det gällde att få honom att fortsätta berätta.

"Om ni inte förstår vad jag talar om, varför ber ni mig då berätta?"

"Ni undviker frågan."

"Vilken fråga?"

"Vad gjorde ni i Athen 1989?"

"Spelade piano."

"Är det allt?"

"Det är det enda väsentliga."

Han var tydligen fast besluten att avslöja så litet som möjligt för mig. Jag beslöt att pröva en ny taktik.

"Och er vän, som ni har förlorat. Var det en annan kvinna?"

"Nej, det var en man."

Jag vädrade napp. "Vad var det med honom?"

"Det är en mycket märkvärdig historia. Orkar ni höra den?"

"Absolut!"

"Känner ni till H.C.Andersens saga 'Reskamraten'?"

"Det var min favoritsaga som barn. Jag tröttnade aldrig på den. Det var den och 'Berättelsen om en mor' som jag ständigt sökte mig till på nytt, som nattfjärilen till det brinnande ljuset. Men 'Reskamraten' var mest spännande och mystisk medan 'Berättelsen om en mor' var en saga om det stora lidandet."

"Ja, det stora eviga lidandet. Ni har förstått Andersen rätt. Då kanske ni även skulle kunna tro på min historia om en viss reskamrat."

"Varför inte?"

"Få människor i min omgivning har kunnat tro att min speciella reskamrat över huvud taget har existerat, ty de fick aldrig träffa honom. Han ville ha det så. Jag hoppades ständigt på den dagen då han skulle ge sig till känna för sina egna släktingar, även om han hade skäl att inte göra det, men han gjorde det aldrig. Men jag hoppas fortfarande."

"Vem var han?"

"Hela historien började egentligen 1971...."

19.

"Problemet i livet är att man ibland får anledning till sentimentalitet, och då drunknar man lätt i damer. Enda alternativet är flaskan. Jag vet inte vilket som är värre."

Vår Campariflaskas vätskenivå hade bara sjunkit med en fjärdedel ännu.

"Varför värre? Säg i stället bättre."

"Menar ni att det är gott att drunkna?"

"Ja, om man drunknar i damer eller flaskan. Ty om man drunknar i damer så får damerna glädje därav och mår de gott av det, och drunknar man i flaskan så vinner destilleringsbolaget på det."

"Men själv går man åt."

"Inte om det gäller damer eller flaskor. Damer finns i oändlighet, och tömmer man en flaska finns det alltid nya flaskor kvar att öppna. Njutningarnas avgrund är lyckligtvis behagligt bottenlös."

"Men sentimentalitetens avgrund är dess värre obehagligt bottenlös, och den avgrunden kan inte ens botas genom drunkning i damer eller flaskor. Den blir bara tommare."

"Jag tycker ni avlägsnar er från ämnet. Det var väl 1971 vi skulle tala om."

Han nyktrade till genast.

"För att dra en lång historia kort, 1971 var jag nitton år gammal och hade redan hela världen för mina fötter. Jag behärskade redan min konst till fulländning och hade ett oändligt framgångsrikt liv att se fram emot fyllt av resor och triumfer. Och detta ensidigt positiva framtidsperspektiv tråkade ut mig. Jag var inte nöjd. Jag ville ha andra utlopp och verksamhetsmöjligheter också. Därför skrev jag en bok på engelska som var ämnad att lägga världen politiskt för mina fötter genom att den presenterade formeln för hur världen med alla dess olika religioner och politiska system skulle kunna förenas. Det var en sorts modern Macchiavellistik med förslag till ett politiskt system som skulle kunna omfattas av alla, en sorts politisk utopi om en universell idealstat. Jag skickade manuset till ett förlag i England som jag visste att

specialiserade sig på politisk litteratur. De svarade vänligt efter en månad och bad mig komma över för ett samtal.

Det samtalet glömmer jag aldrig. Med vid bordet satt det en äldre man som inte representerade förlaget. Jag fick aldrig veta exakt vad han representerade, men antingen var det regeringen eller *Secret Service*. I varje fall så var hela samtalet en enda lång svidande kalldusch med strålen riktad rakt mot mitt ansikte. Jag åkte på en blåsning som hette duga. Det var utbölingen som mest lade ut texten för mig. '*My son, you are ignorant, hopelessly ignorant, and the worst part of your ignorance is your ignorance about it.*' Och hänsynslöst informerade han mig om alla de aktuella situationerna i det kalla kriget, om dödsskjutningarna vid Berlinmuren och längs hela järnridån som aldrig upphörde, om den hopplösa situationen i Vietnam, och så vidare. Han sade: 'Gör slut på det kalla kriget först, och kom sedan tillbaka med er politiska idealism.'

Det var i juni 1971. Jag lade undan manuset någonstans och har sedan aldrig mera tittat på det. Det ligger levande begravet med min politiska idealism än idag.

Följden blev en total politisk resignation från min sida. Men det där kosmopolitiska draget hos mig pockade ändå på någon sorts utlopp, och hösten 1971 började jag därför komplettera mina språkkunskaper med att börja läsa vid Vuxengymnasiet. Ett av de ämnen som jag behövde komplettera med för att sedan komma vidare i universitetet var matematik. Min lärare i matematik var estländare, en äldre kultiverad man med pipskägg. Han råkade känna till mig som pianist och blev mycket nyfiken på varför jag läste vid Vuxengymnasiet. 'Jag behöver bättra på mina språkkunskaper för att sedan kunna läsa vidare vid universitetet.'

'Vilka språk då?'

'Engelska, franska, tyska, italienska och ryska.'

'Varför ryska?'

'Varför inte?'

Jag undrade varför han var så intresserad av mig. På den tiden skulle alla vara vänsterradikala, det var den tidens mode som fötts 1968, men jag var det inte. Detta förstod han ganska snart. Han undrade över min familjebakgrund och den speciella dialekt jag talade, som varken var typiskt norsk eller svensk. Jag måste till slut medge att jag hade mina rötter i Finland.

Jag tror det var i det ögonblicket han fattade fullt förtroende för mig. Jag var väl orienterad i den finländska krigsbakgrunden mot ryssarna, jag visste vad kommunismen gick för, den hade aldrig kunnat lura mig, och han började då avslöja sin egen bakgrund. De flesta i hans familj hade massakrerats av kommunisterna, och några släktingar till honom hade suttit i de båtar som av Sverige skickades tillbaka till Baltikum. Han visste allt om kommunismen och dess aktuella politiska metodik. När jag visade min nyfikenhet att få veta mera började han även avslöja sina och sina vänners erfarenheter av KGB.

Han visste om att KGB hade en lista på flyktingar som visste för mycket och som därför var än i världen de befann sig borde elimineras. Inte många av dessa överlagda politiska mord i främst Europa och Amerika genomfördes i praktiken, men det fanns en del sådana som hade lyckats över all förväntan. I metodiken ingick att få mordet att se ut som en olyckshändelse. Han hade en lista på tjugo namn, ryssar, balter och östeuropéer, som alla hade omkommit i trafikolyckor på ett sådant sätt att det synbarligen hade kunnat vara självmord.

'Vanligen får dessa utvalda offer någon form av indirekt varning innan. De känner sig förföljda och upptäcker ofta verkligen någon som förföljer dem, varpå

förföljaren sedan genast försvinner spårlöst för alltid, ty dessa agenter är bara rädda för en enda sak: de är rädda för att synas.'

'Varför berättar ni allt detta för mig?' frågade jag.

'Vi håller på att organisera en motståndsrörelse mot denna KGB-komplott. Än så länge har vi mest bara samlat information, som kusligt nära stämmer överens i de olika fallen, det är samma mönster som upprepar sig hela tiden, och detta samlande av material för oss politiska flyktingar från öst mycket nära varandra. Men vi har bristfällig kontakt, ty de flesta av oss sitter fast i våra arbeten och reser inte mycket, och det kan vara farligt för oss att skriva brev eller telefonera. Så hamnade en ung redan berömd och lovande pianist i mitt klassrum, som är van att resa mycket och som kan resa vart han vill när han vill. Om du vill skulle du kunna vara till stor hjälp för oss.'

Jag ställde upp genast utan ett ögonblicks tvekan. Så gick det till när jag blev värvad. Det var i augusti 1971. Sedan följde sju års oavlåtlig tjänst som kurir åt mina politiskt hjälpbehövande bröder. Under dessa sju år organiserades motståndsrörelsen och slipades den oavlåtligt till en ständigt allt finare smidighet, och vi började systematiskt smuggla in information bakom järnridån. Vi breddade vägen för det tyska systemet att köpa ut folk från öst, och med den framgång och de möjligheter som detta system förde med sig insåg vi att Västtyskland med tiden skulle kunna köpa ut hela Östtyskland. Samtidigt hände det mycket. President Johnson satte hårt mot hårt i Vietnam och beslöt att försätta Sovjetunionen i konkurs med att tvinga det till ständigt större krigskostnader. Han hade lyckats om han orkat fortsätta en andra ämbetsperiod, men det gjorde han inte. Nixon fortsatte i stället hans taktik men dukade under genom följderna av Watergate. För att smila upp sig inför historien avslutade han Vietnamkriget utan att ana hur nära till ett sammanbrott han och Johnson faktiskt lyckats driva Sovjetunionen. Johnson och Nixon hade båda rätt i Vietnamkriget utan att ana det, och båda gick till historien som stora amerikanska busar och skurkar. Om Johnson orkat fortsätta, och om Nixon inte råkat ut för Watergate, så hade det kalla kriget kunnat avslutas redan 1975. Men de båda olyckspresidenterna föll, det kalla kriget fortsatte, och världens uppmärksamhet på det gick förlorad genom oljekrisen 1974. Det svåra ekonomiska världshaveriet som följde de närmaste åren var den tredje och avgörande orsaken till att det kalla kriget kunde fortsätta hålla på i bittrare envishet och låstare ställningar än någonsin.

Men ditt glas är tomt. Låt mig fylla på. Du måste ju bli törstig av att behöva lyssna så mycket."

Jag behövde inte uppmuntra honom till att åtminstone hålla samma takt som jag.

20.

"Min matematiklärare hade jag bara kontakt med i ett halvt år, för längre än så varade inte min kurs, men under det halva året invigde han mig i allt. Han gav mig alla nyckeladresser i London, Amsterdam, Paris och i hela Europa och även några viktiga utanför Europa. När vi skildes efter den sista lektionen sade han leende: 'Nu är du invigd. Nu kan du klara dig ensam. Men var inte för självsäker.' Det var hans enda varning till mig, men den var viktig. Jag såg honom aldrig mera, och jag hörde att han dog i hjärtslag bara några år senare. Jag ville inte ens forska i hur han egentligen hade dött, för det hade varit mycket oförsiktigt, med tanke på att dödsorsaken kunde ha varit något annat."

"Var musiken då bara en täckmantel för hemlig politisk verksamhet?"

"Det kan synas så, men ändå var det inte så. Naturligtvis var musiken en fullständigt idealisk täckmantel. Alla de viktiga personer jag måste utbyta information med och förmedla viktiga kontakter till umgicks jag med å musikens vägnar. Vi träffades inom musikens ram, och vi träffades inte om det inte var i samband med musik. Jag fick ibland nästan det intrycket att alla politiska flyktingar från Östeuropa som var hotade till livet av kommunismen var musikaliskt folk och vanligen kvalificerade, seriösa musiker. Naturligtvis var det inte så, men dessa kanske var effektivast som motståndsmän mot den röda faran.

Den verkliga guldgruvan hade jag så nära som i Göteborg. Där fanns det en katolsk församling med ett utsökt urval flyktingar från hela Östeuropa. Församlingen inrymde en särskild polsk församling, en särskild ungersk, en särskild tjeckisk, och så vidare. Alla var de engagerade och aktiva motståndare till kommunismen. Organisten i församlingen var nyckelmannen. Alla de bästa krafterna förekom i hans polska kör, i hans ungerska kör, i hans kroatiska kör, i hans slovenska kör, i hans tjeckiska kör, och så vidare. Alla trådar var samlade i hans hand, han skötte dem väl, och själv var han den hemligaste kommunistbekämparen av alla, fastän det ryktades om honom att han smuglade knark."

"Minns du vad han hette?"

"Han var visst halvitalienare och hette som bilmärket Lancia men talade finlandssvenska. Han var en mystisk och kuriös blandningsbastard av olika strandade nationer. Tyvärr fick han mot slutet av 70-talet en socialistisk kyrkoherde över sig som rubbade hans cirklar och störde hans kommunikationslinjer. Det blev en schism mellan dem, och kyrkoherden avskedade honom. Sedan hade jag aldrig mer anledning att besöka den församlingen.

Men det fanns också en annan församling där som var en guldgruva. Det var den judiska församlingen. Där fanns också nyttigt folk från främst Polen och Ungern, och framför allt fick jag där viktiga kontakter med Israel. Många i den församlingen var vittberesta och mycket rörliga, och de blev sedan idealiska kurirer och medarbetare. Det var de som för första gången, jag tror det var 1981, föreslog mig att det slutgiltiga målet för hela vår antikommunistiska verksamhet borde vara ett störtande av kommunistregimen i Ryssland.

Men då hade jag redan träffat min absolut mest ovärderliga agent och medarbetare. Det var också i Göteborg jag träffade honom. Men före det måste jag berätta om mina morföräldrar.

De bodde i Finland. På grund av konflikter och tragedier inom min egen familj, som du inte har någonting att göra med och som inte ens är intressanta, var det egentligen bara jag i familjen som umgicks med mina morföräldrar. Jag brukade hälsa på dem i Finland varje sommar då jag hos dem fann det moraliska stöd och föredöme som jag bittert saknade hos mina föräldrar. Saken är den att min morbror, min brors moder, hade begått självmord 1956. Av alla människor i min släkt var han den som intresserade mig mest, för han hade varit den enda musikern i familjen utom jag. Hans instrument hade varit violin, men han hade utbildat sig till ingenjör, gift sig förnämligt, fått en son och sedan plötsligt lämnat allt, familj, hem, arbete och ställning för att gå till sjöss som vanlig sjöman, tydligen bara emedan den totala soliditeten i hans ställning hade tråkat ut honom, liksom jag blev uttråkad av min musikerställnings förträfflighet och därför sökte mig ut på äventyrspolitik. Han skilde sig 1953 och dog tre år senare i Amerika. Han var tabu i familjen, och allra minst kunde jag diskutera min morbrors öde med hans föräldrar. Men jag forskade ständigt i hans öde, emedan hans personlighet hade en oerhörd fascination för mig, och 1978 hade jag alla pusselbitar klara. Det enda jag saknade var den autentiska

brevsamling, som förvarades någonstans av hans föräldrar, och som jag omöjligt kunde be dem om att få ta del av. Inom ett år dog de båda två, min morfar på hösten och min mormor påföljande vår, 85 respektive 84 år gamla, och den sommaren, 1979, hade jag äntligen möjlighet att utforska min morbrors innersta hemlighet. Mina morföräldrars hem stod intakt fortfarande men skulle snart säljas och upplösas. Jag såg till att jag fick vara ensam där en natt.

Jag fann brevsamlingen i en brun kartong längst in i ett taksåp. Därmed kunde jag fullborda rekonstruktionen av min morbrors öde och komplettera den med hans egna brev och andras.

Jag föreslår att du läser den innan vi går vidare. Den har ett visst litterärt intresse. För säkerhets skull är alla namnen fingerade."

"Har du den här då?"

"Jag bär den alltid med mig vart jag än reser. Den är för mig ovärderlig som mänskligt dokument och som andligt testamente. Och jag var tyvärr den enda i min familj som hade modet och pieteten att bry mig om att ta hand om och förvalta hemligheten."

Han drog fram ett konvolut ur fickan som han gav åt mig. Det var tolv sidor finstilt. Han reste sig ur stolen för att gå och lägga sig. Jag förstod att han menade att jag omöjligt kunde få veta något mera innan jag läst detta speciella testamente. Det sade han också:

"Den bästa biten av min historia kan du aldrig få veta om du inte först känner till detta. Jag är därför rädd att du faktiskt måste läsa det."

Och han gick. Jag satt kvar och började läsa.

21.

Detta testamente var en sorts dagbok som visade sig tillhöra en självmördare. Den bestod av två delar, där den första var en återblick över hela hans liv, där han skildrade alla sina vänner och deras öden omfattande ett antal intressanta familjer, ur vars mitt han dock själv framväxte som en alldeles ovanligt trevlig och kultiverad personlighet. Han måste ha varit oemotståndlig som människa. Han blev lyckligt gift men började grubbla, han deltog i andra världskriget och blev därav märkt som alla andra, vilket föranledde religiösa grubblerier över främst hans eget delansvar som människa över världen. Han lät sig lockas in i en kristen sekt, som hotade uppsluka honom så totalt och fjärma honom så från familjen, att hans fru sade ifrån. Det blev skilsmässa, och han kastade sig ut i världen för att ägna sig åt sina medmänniskor. Trots att han var en kvalificerad skeppsbyggnadsingenjör tog han hyra som vanlig sjöman för om masten och reste kring i världen tills han fick en anställning i Amerika. Medan han var där gifte hans skilda fru om sig, vilket gick honom djupt till sinnes. Några månader senare ådrog han sig ett nervöst sammanbrott, han försattes på vilohem och utsattes för grov medicinering av en viss doktor Morf, han bad då sina egna om att få komma hem till Finland, dessa framhöll det riskabla i hans återkomst med tanke på hans hustrus nya giftermål och den känsliga situationen för hans son som nu vande sig vid en ny far, de tvekade alltså, vilket blev fatalt för den själssjuka. Han menade sig mest vara sjuk av hemlängtan men insåg att han inte kunde komma hem, varför han på rekommendation av en barndomsvän införskaffade en särskild sorts effektiva sömnpiller, som han sedan tog en överdos av.

Det var ett upprörande mänskligt dokument av en kärleksfull och högt bildad människas kärleksdöd, som måste beröra envar med sin innerlighet och heroiska självuppoffring. Men tydligen hade han avstått från mera hemma i Finland än vad han kunde uthärda att leva utan....

22.

Poängen i denna historia slog genast an på mig. Richard hade bemödat sig om att rekonstruera sin morbrors mycket gåtfulla öde och göra honom rättvisa, mer än 20 år för sent, men ändå. Men vad tusan hade detta fall av olycklig kärlek, strandat äktenskap och religiös romantik med Richards egen karriär att göra? Jag kunde inte foga ihop de båda bitarna med varandra.

"Ditt öde och din morbrors öde är två pusselbitar som inte passar ihop," var det första jag sade till honom på morgonen. "Din morbror hade ju inte ett dyft med politik att göra. Försöker du villa bort mig?"

"Du bortser från att han var musiker. Utom jag har ingen i vår familj tagit upp den seriösa musiken efter honom. Han och jag har den musikaliska belastningen gemensamt. Inte ens hans son har ärvt den."

"Ändå förstår jag inte vart du vill komma. Du har inte berättat någonting av konkret intresse än så länge. Allt vad du har berättat kunde lika gärna vara rena fabuleringar. Kan du bevisa din verksamhet? Kan du få fram vittnen som kan intyga att dina sagor är sanna? Och vad tusan har din döde morbror med saken att göra? Och är du säker på att alla de där östeuropeiska flyktingarna, som kände sig hotade till livet av KGB, inte bara hade slängar av paranoia?"

"Du resonerar precis som en journalist."

"Jag svär att jag inte är någon journalist. Men jag vill veta sanningen. Du måste komma med mera kött på benen om du vill bli trodd. Fakta och bevis är det enda trovärdiga i världen idag."

"Spioner har alltid levt bortom rättvisan och lagen. Om de råkade illa ut har deras arbetsgivare alltid förnekat dem, glömt dem och likgiltigt låtit dem offras. Den sanna krönikan om spioneriets historia har aldrig skrivits. Den skulle bara handla om förräderier, avrättningar, förstöring av bevis, påtvingad eller avsiktlig glömska, och det ändlösa utnyttjandet och likgiltiga offrandet och förbrukandet av genialiska martyrer.

Alla våra kontakter i Europa levde under dödshot. De flesta levde under falska namn. Många levde med falska pass. Men de hade en säkerhet. De visste att de aldrig skulle bli förrådade av sina egna. De hade en regel som i praktiken tjänade som en absolut livförsäkring. Det var att blankt förneka all kännedom om systemet vid tillfrågning. Officiellt kände ingen av dem varandra. Total förnekelse av hela organisationen från alla dess medlemmars sida var grundförutsättningen för organisationens existens. Den existerade inte. Därför kunde den existera. Även om jag skulle hämta hit tjugo vittnen och medlemmar från alla världens hörn och de skulle vara mina mest betrodda medhjälpare, så skulle de inför dig blankt förneka existensen och all kännedom om en sådan rörelse, och de skulle även förneka mig. Vi var alla på det klara med att vi vid behov alla måste förneka varandra. Det var själva ryggraden i vår rörelse. Den totala förnekelsen gav oss säkerhet och immunitet genom konsekvent anonymitet."

"Men vad tusan gjorde ni egentligen? Åkte du bara omkring och träffade folk och hade kafferep?"

"Informationsutbytet var vår viktigaste aktivitet. Det gällde framför allt för alla flyktingar att hålla kontakten med alla anförvanter bakom järnridån. Det gällde att hjälpa dem ut som ville ut. Det gällde att träffa och umgås med alla resenärer från bakom järnridån. Det gällde för resenärer det att träffa människor, tala med dem och skaffa kontakter. Det gällde att få så många som möjligt bakom järnridån informerade om faktiska förhållanden i väst. Det gällde att exportera goda radio- och TV-apparater till öst, så att fler och fler i öst kunde ta in västerländska program och lyssna till BBC och *Voice of America*. Det var aldrig en fråga om propaganda. Det var egentligen bara en fråga om att ge vanligt folk tillgång till riktig information. Sedan skulle hela järnridån disintegrera av sig själv."

"Men det dröjde till 1989 innan den gjorde det. Vad gjorde du under tiden?"

"Jag kommer till det. Sommaren 1979 inträffade några viktiga skeenden. I Göteborg stiftade jag en ny intressant bekantskap. Organisten Lancia i katolska församlingen hade redan fallit, och jag försökte hitta nya intressanta underjordiska kanaler i Göteborg. Ett tillfälle yppade sig när just Lancia erbjöd mig att närvara vid en gårdsfest vid hans hyreshus. Han var där inneboende hos ett lesbiskt original som kände alla stadens mest bisarra särlingar som alla skulle komma till den festen. Kvarteret var en unik gammal Göteborgsmiljö, hette Kastanjen och omfattade urgamla slottsliknande landshövdingehus med skiffertak och kråkslottsvillor, och det var rivningshotat. En firma Kullenberg, som numera är i konkurs, ville bygga parkeringshus där. De lyckades med åren riva hela kvarteret, tre unika villor och tre lika unika landshövdingehus med torn, gavlar och skiffertak, men de byggde aldrig något annat där i stället sedan. Sådant lär ha inträffat ofta i Göteborg.

Gårdsfesten var traditionell och gemytlig med långbord, trubadurspel, underhållning, mat och dryck och mycket god stämning. Människorna kom från hela staden och var alla intressanta original, mest vänsterintellektuella. Jag uppmärksammade att det talades italienska vid ett hörn av borden. Det var en blond längre man som samtalande med några italienare som om han talat språket i hela sitt liv. Italienarna har jag glömt, men jag lade märke till den långa svensken. Han kunde bara vara svensk. Han var välskapt med stora blå ögon och en ädel haka, det var något klassiskt urgermanskt över honom, och det var något ledaraktigt över honom.

Resten är historia. Naturligtvis kom vi i kontakt med varandra, och när han fick höra att jag var musiker ville han genast att jag skulle spela. Det fanns ett piano på bottenvåningen i ett av husen, och jag drog litet Schubert och Beethoven, några av de vanliga gamla publikfriande impromptu-styckena och några sonater. Min nya bekantskap var djupt berörd, och han sade helt uppriktigt och med något allvar: 'Jag har aldrig hört någon tolka Schubert och Beethoven så levande och så känsligt som ni.' Han visste precis vilka stycken jag hade spelat, och det visade sig att han själv hade studerat musikhistoria och musikvetenskap vid Uppsala. Men det som jag uppmärksammade mest hos honom var att hans svenska förrådde en finlandssvensk härstamning.

'Jo, det är riktigt, jag är född i Finland, men jag har knappast bott där mer än absolut nödvändigt. Jag har nästan varit lika litet där som i Sverige.'

Ändå var hans svenska perfekt, och han talade med ett läckert behag i rösten som gjorde att man gärna lyssnade på honom. Med en sådan röst måste man vara ytterst musikalisk, var min omedelbara tanke, och jag frågade honom:

'Varför blev du inte musiker?'

'Jag blev teolog i stället.'

Men min viktigaste fråga var: 'Om du varken har varit särskilt mycket i Finland eller i Sverige, var har du då varit?' Det var nästan som om jag visste att svaret på den frågan kunde bli avgörande för min framtid. Och han svarade:

'Mest i österled, kanske mest av allt i Asien.'

Och jag visste genast att jag hade funnit en man som jag kunde räkna med.

23.

Knappt två veckor senare avled min mormor i Finland, jag fick träffa henne en sista gång innan hon gick bort, och jag stannade sedan hela sommaren i Finland. Jag skrev arbetet om min morbror direkt efter hennes bortgång och kunde komplettera materialet med de sista pusselbitarna i mysteriet, de privata breven, i augusti. Nu vill jag fråga dig: vad för intryck har du fått av denna självmordshistoria?"

Jag svarade rent ut: "Den är imponerande genom sin noggranna rekonstruktion och nästan återupprättelse av en olycklig människas svåra öde."

"Jag håller med om att det är ett svårt öde det handlar om. Vad som förbryllade mig mest när jag sysselsatte mig med det var att ingen hade gjort det förut på över 20 år. Ingen hade studerat hans kvarlämnade arbeten, hans fotografialbum, hans brev eller hans dagböcker, ingen hade talat med hans läkare, hans vänner eller hans älskarinnor efteråt, hans syskon och föräldrar och änka hade som det verkade struntat i hans öde och inte gjort någonting åt saken och inte ens försökt komma åt sanningen. De hade bara lämnat alltsammans därhän och till och med begravt honom levande i sina hjärtan. Det verkade som om de bara ville glömma hans minne. Hans änka ville inte ens ha hans kvarlåtenskap eller något brev eller fotografi av honom. För dem var han död, och de skrotade även hans själ. Det var detta som jag inte kunde acceptera eller förlika mig vid. Mot allas inrådan gjorde jag en noggrann undersökning och fick mycket skrapor för det efteråt när jag borde ha belönats. Finns det någonting nedsättande eller komprometterande i rekonstruktionen?"

"Absolut inte. Det är visserligen kanske skakande som mänskligt dokument men som mänskligt dokument ovärderligt."

"Det var det jag tyckte också. Ingen annan i min familj tyckte som jag. Min mor vägrade till och med någonsin att läsa det. Men nog om det. Jag återvänder till min vän teologen.

Vi hade flitiga kontakter under hösten, och vår vänskap grundades då redan på ett sätt som skulle göra den orubblig för alltid. Jag var mycket intresserad av att få veta allt om hans resor, han hade vistats utomordentligt mycket i Ryssland, Indien och även Tibet, hans religion var den ortodoxa kyrkan, men han hade aldrig prästvigts då han hade sagt obekväma sanningar och gjort bort sig i vissa känsliga ortodoxa församlingar i Finland, hans språkbegåvning var oerhörd, och utom tyska, engelska, italienska och grekiska kunde han även klara sig med ryska, arabiska, persiska, turkiska och flera indiska språk. Han kunde även kyrkoslaviska, sanskrit och hebreiska. Han levde bara för att resa och träffa folk och skulle snart resa ut igen på obestämd tid. Lika intresserad som jag var av hans reserfarenheter var han av mitt liv som musiker. Han var inte ett dugg politiskt intresserad men omfattade genom sitt djupa religiösa kunnande nästan alla religioner som han hade djupa insikter i utan ett enda undantag. Han var precis lika hemma i buddhismen, hinduismen, islam och judendomen med alla deras förgreningar som i kristendomen."

"Och hur utnyttjade du honom i din antisovjetiska verksamhet?"

"Det var mycket lätt, för han kände hela Ryssland utan och innan. Han kunde hela den ryska kyrkans underjordiska verksamhet och förgreningar och kände praktiskt taget alla subversiva krafter i hela Sovjet. Han kom som på beställning. Det var bara att odla bekantskapen, hålla kontakten, uppmuntra honom, skydda honom och informera sig av honom. Han hade ryskt pass som öppnade alla gränser för honom i hela östblocket ända ner till Vietnam, och jag behövde inte ens närmare forska i hur äkta detta pass egentligen var."

"Hade han andra pass också?"

"Jag fick aldrig riktigt veta hur många, men alla var användbara."

"Hur hade han skaffat dem?"

"Som sagt var, jag ville inte närmare forska i saken. Jag ville att han skulle veta så litet som möjligt om min egen politiska verksamhet. Det var bäst för oss båda att vi bara egentligen umgicks som musiker."

"Hur såg han ut? Var han känd? Vad hette han? Var han spion?"

"Du ställer för många frågor. Hans utseende var sådant att man fäste sig vid det. Det var framför allt ögonen, de stora uttrycksfulla blå ögonen, som gjorde att man måste fatta en gränslös sympati för mannen. Hans blick uttryckte närmast en oändlig mänsklig förståelse. Hur blåa de än var så var de inte kalla. De flesta med blå ögon har en ganska kall eller åtminstone sval blick, men hans ögon var alltid varmt uppmärksamma. Det var en blick som alltid värmdes ens själ och hjärta genom, hur skall man uttrycka det, ett slags gränslös medmänsklighet."

Han var lång och betydligt längre än jag. Huvudet var ganska långt, och hakan var fint skuren. Det var någonting i hans utseende som påminde om någonting kungligt. Han hade gles skäggväxt och rakade sig i allmänhet väl, men håret var rikt och typiskt germanskt blont. Han klippte sig sällan men alltid ordentligt när han gjorde det, och detta hans sätt att sköta sitt hår gjorde att han under årens lopp drastiskt kunde förändra sitt utseende, då det kunde gå ganska långa tider emellan då vi inte sågs. Första gången vi sågs var han tämligen kortklippt och klädd i en konventionell beige duffel med blåa jeans, en högst vanlig utstyrsel för en man omkring 30 år, och han gjorde ett högst ordinärt och anspråkslöst intryck. Det var bara ögonen som förrådde en märkvärdig begåvning. Han reste bort på en av sina österländska resor i oktober samma år, och jag såg honom inte på mer än ett halvår. När han kom tillbaka var det inte samme man, och jag kände inte först igen honom. Han hade varken klippt sig eller rakat sig under hela sin bortavaro, Tibet hade tagit på hans hälsa och krafter, han hade åldrats fem år och såg ganska skabbig och nedgången ut, men senare samma år hade han på nytt förnygrat sig och bytt utseende igen. Skägget och håret var borta, och han såg ut som en blomstrande ung man på 25. Han hade en märkvärdig förmåga att skifta utseende från år till år och även mellan olika säsonger, som om han anpassade sig rent fysiskt och utseendemässigt efter de olika länder som han vistades i, och efter en resa kunde man aldrig veta hur han skulle se ut nästa gång. Det var bara ögonen, de stora kristallklara ögonen, som alltid var de samma."

"Och vad uträttade han? Vad gjorde han för nytta?"

"Jag kommer till det. Eftersom vår vänskap inte blev sämre fördjupades den i stället, och vi fick veta mera om varandra. Och ju mer vi fick veta om varandra, desto större blev vårt ömsesidiga intresse för varandra. Det var nästan kusligt, hur vi gradvis mer och mer kom på det klara med att vi var ett slags tvillingsjälur. Vi förstod varandra så bra, vi var varandra så lika personlighetsmässigt, och ändå hade ingen av oss egentligen ännu avslöjat något väsentligt för den andra om sig själv."

"Men du kommer inte till saken. Vad utförde ni egentligen tillsammans?"

"Du talar precis som en journalist. Hela din jargong och mentalitet förråder en typiskt vulgär journalist, som är villig att offra alla värderingar och mänskliga hänsyn bara för att få en bra story. Är du säker på att du inte har ljugit för mig och förnekat ditt journalistskap bara för att få en bra story?"

Han höll på att förstöra alltsammans för mig. Vad fan skulle jag göra?

"Hör nu på här. Var inte oresonlig. Ta dig en ordentlig drink."

"Och varför skulle jag supa ner mig i samma takt som du? Vill du supa mig under bordet?"

"Hör nu på här. Jag är bara nyfiken. Ingenting annat. Du har något väsentligt att berätta. Du har inte berättat det ännu. Men du har sagt A. Därför måste du också säga B."

"Och du menar att jag skulle säga det bättre om jag tömde den där flaskan?"

"Det är inte det det handlar om. Vi är båda alkoholister. Okey. Vi medger det. Men spriten och fyllan är inget mål. Det är ett ändamedel. Vi förbannade västerländska kulturmänniskor med vår förbannade västerländska kultur sitter så förbannat fast i våra kulturella värderingar att vi behöver sprit bara för att komma loss. Du har något intressant att berätta. Men du sitter så hårt knuten i dina erfarenheter, i din musik och din kultur att du har svårt för att komma fram med det. Därför misstror du mig och faller du i farstun för vanlig låg paranoid misstänksamhet."

"Du vidhåller alltså att du inte skriver för någon tidning."

"Jag har aldrig varit journalist och tänker aldrig bli det." Jag tog en rejäl klunk på det. Det var gin och tonic den här gången. "Redan gubben Noak och den gode Homeros insåg värdet av vinets hälsosamhet och dryckesfesternas förlösande verkan på sanningens ande. Jag vill veta mera."

Det verkade som om min man var oemottaglig för varje form av rus och alkoholpåverkan. Han verkade fortfarande spiknykter när han lugnt sade:

"Du ska få veta allt, men ta det lugnt, och drick inte mer än nödvändigt för att hålla andarna vid liv. För det här är viktiga saker som kräver sin man och sin koncentration."

Han hade kommit upp ur diket. Jag körde blint på och fortsatte dra av alla krafter:

"Du sade att han var som H.C.Andersens Reskamrat. Men Reskamraten var en gengångare. Var din man också en gengångare?"

"Jag kommer till det. På sätt och vis var han det. Det var det märkliga med honom att han var så extremt användbar för mina syften. Han passade vår politiska rörelse som hand i handske. Dessutom hade han en mycket egen försiktighetsstrategi. Han hade en personlig gimmick som kanske ingen annan spion någonsin har haft. Han ville avsiktligt komma så nära som möjligt till det att han formellt inte alls existerade. Han berättade för mig att hans egen släkt inte visste om att han existerade, och han var mycket mån om att de aldrig skulle få veta att han fanns, för det skulle bara leda till juridiska komplikationer. Hans namn var inte hans juridiska namn. Han hade avstått från sin mors namn och i stället på eget bevåg antagit sin fars, som juridiskt sett egentligen var ett falskt namn. Men det gjorde han bara i protest mot sin moders senare kavaljerer och män, som hon tyvärr aldrig upphörde att bli mer och mer beroende av. Men han hade hela livet igenom lyckats leva ganska inkognito, och jag spetsade öronen direkt när han en gång i förtroende gav mig tillåtelse att totalt förneka hans existens om det skulle behövas. Det att folk kunde tvivla på att han existerade var som en sorts försäkring för honom. Han ville så sent som vid Egyptenkonferensen i år ge alla det alternativet att kunna tro att han

aldrig ens hade existerat. Det var hans speciella gimmick, och den yrkade han på konsekvent. Han var egentligen fullständigt självutplånande. Men nu kommer vi till hans märkliga historia.

24.

Den historia jag har att berätta är så märkvärdig att det kommer att bli mycket svårt att göra den vetenskapligt trovärdig för någon. Ta bara en sådan sak, som att vår man blev född och uppfostrad i ett ödetorp långt ute i skogen fjärran från all civilisation utan att han någonsin blev bokförd eller folkräknad eller registrerad."

"Det är omöjligt. En sådan mänska kan inte existera. Någon måste ha papper på att han finns, om han inte har en juridisk målsman måste han hamna på barnhem eller anstalt förr eller senare. Jag skulle genast bringa i tvivelsmål möjligheten av en sådan mänsklig existens."

"Där ser du. Och ändå existerade han. Glöm inte att det här var Finland, inte det alltför välordnade Sverige. Han föddes i ett frireligiöst bönehus långt ute på landet, och varken präst eller notarie fanns att tillgå. Naturligtvis fick han någon sorts pass och identifikationsbevis med tiden, men sitt finländska pass använde han senare ytterst litet, säkert minst av alla hans kanske dussintals utländska falska pass, och själv fick jag aldrig se det. Därmed fick jag aldrig se något bevis på att han faktiskt var den han var."

"Hade han inga föräldrar då?"

"Naturligtvis hade han det, och det var hans far som så att säga från början bestämde hans ovanliga öde. Fadern var gift och hade redan börjat inse att hans äktenskap var ett misstag, han älskade inte längre sin hustru och visste redan att han inte skulle få fler barn med henne. Men han hade en stark sexualdrift, och 1951 blev en bondkvinna långt ute på landet havande genom honom. Det var en ung blond späd dam, ganska lik hans hustru men mjukare och enklare, och hon hette Bondesson. När det blev klart att hon skulle föda hans barn vidtog han märkvärdiga för att inte säga extraordinära säkerhetsåtgärder. Han såg till att unga fru Bondesson förblev långt ute på landet och att hon födde barnet där. Pojken föddes i mars 1952 och var mycket välskapt. Fadern såg genast att det skulle kunna bli något av denna pojke och gav därför mycket bestämda instruktioner åt modern. Pojken skulle uppfostras utanför samhället ute i naturen. Vid mogen ålder skulle han få en kyrklig uppfostran och helst få fortsatt utbildning inom den ortodoxa kyrkan. Detta var faderns uttryckliga önskan: sonen skulle uppfostras ute i naturen helt utanför samhället helst i isolering hos modern i obygden ända tills han var mogen att ta steget in i teologin. Fadern hade just då själv blivit religiöst intresserad och ansåg att endast kristendomen kunde rädda världen och besegra kommunismen. Och han ville gärna ge sin oäkta son chansen att få kunna göra detta och lade därför med beräkning från början en grund för en sådan bana.

Fadern gick sedan igenom en stormig skilsmässa och försvann från landet och hörde aldrig mera av sig. Pojken var då två år gammal. Modern fick det svårt och kunde inte klara sig utan annan karlhjälp när väl den riktige fadern inte längre kom med några pengar. Hon fann en ny man och gifte sig 1957 med en finne. Sonen, som redan var fem år, kunde inte acceptera en rå och primitivt vulgär styvfar, och hans uppväxttid blev sorglig. Styvfadern braverade i att misshandla både modern och pojken. Men modern glömde aldrig faderns vilja och lät pojken tidigt gå i lära hos

vilka präster som helst. Han var redan som fjortonåring novis vid ett ortodox kloster och varmt omhuldad av dess bröder och präster.

Vid sju år talade han redan flytande finska, ryska och svenska, och han ville gärna lära sig även andra språk. En rysk munk tog honom med sig in i Ryssland, och där fick han vid ett ryskt underjordiskt kloster lära sig både kyrkoslaviska, grekiska, latin, engelska, franska, tyska och till slut även italienska. Han kom från det ena klostret till det andra, och det var ortodoxa munkar som fabricerade hans första ryska pass. Det förnyades sedan regelbundet vid behov och genomskådades aldrig av någon sovjetisk myndighet. De ortodoxa bröderna måste kvalificera sig i detta hantverk för att alls kunna överleva, ty sovjetregimen förföljde sedan gammalt alla som var i religionens tjänst.

Därmed skaffade han sig kontakter över hela Ryssland och långt inne i Sibirien. Han insåg värdet av att kunna ha flera olika identiteter och nationaliteter och lade sig därför vinn om att även behålla sitt finska pass. Vid behov tog han sig över till Finland och förnyade det innan det gick ut och kom den vägen även till Sverige och ut i Europa. Han studerade bysantinsk grekiska och konst på berget Athos i flera års tid men tog aldrig några löften. Enligt hans egen uppgift var det en klok gammal munk vid Athos som sade åt honom: "Min son, du är ämnad för något högre än att inskränka dig inom ramarna för en enda kyrka. Med dina språkkunskaper borde du småningom kunna omfatta alla religioner." Och vår man tog de orden på allvar.

Han läste även vid universitetet i Uppsala en tid och förkovrade sig framför allt i svenska och musik. Och på en av sina färder kom han även till Göteborg och råkade där händelsevis sammanträffa med mig. Då hade han redan varit utom i Ryssland och Europa även i betydande delar av Asien från Turkiet, Israel och Egypten ända till Tibet och Calcutta och kunde då redan även språk som hindi, urdu, hebreiska, sanskrit, arabiska och även någon persiska och turkiska.

25.

Han var naturligtvis även intresserad av min bakgrund, vilket jag inte alls var själv, men jag gav den ändå ganska kortfattat. Emellertid undvek jag vanligen frågan och berättade i regel så litet som möjligt om mig själv, helt enkelt emedan jag aldrig intresserat mig för mig själv. Av alla ämnen är det det för mig minst intressanta."

"Av vad du berättat om denna din medarbetare skulle han ha varit någon sorts idealmänska. Hade han då inga mänskliga svagheter, ingen vanlig dårskap, inga fruntimmer?"

"Jo, han hade en svaghet. Han saknade humor. Jag kunde ibland skämta om vår verksamhet och dess officiella icke förekommande, (Olof Palme sade ju en gång, att om det var något som Sverige inte sysslade med, så var det antisovjetisk verksamhet,) och jag kunde ibland driva med exempelvis vår rörelses ofta förekommande byte av namn (som till exempel från D.U.M. – *Daring Underground Movement* – till F.O.G. – *Friends of God* – firman måste byta namn så fort det gamla blev känt och kom ut,) men min teolog blev då alltid gravallvarlig och sade: 'Det är ingenting att skämta om.' Men denna hans brist på humor bottnade egentligen i hans enda rädsla och problem i livet. Han var inte rädd för något och kunde ta vilka risker som helst och vara säker på att klara sig, men fenomenet ondskan och dess natur vållade honom problem. För honom var det samma sorts problem som det var för Dag Hammarskjöld – en ständig anledning till grubbel, misstro, oro och fruktan. Han förstod aldrig ondskan och kunde inte nöja sig med den förklaringen att all mänsklig

ondska egentligen bara var dumhet och inskränkthet – ingen är egentligen grym utom av ren dumhet. För mig var den förklaringen helt tillräcklig, men han med sin djupa teologi grubblade ständigt över problem som Stalins tyranni och dess seglivadhet, hur Hitler kunde nå en maktposition, hur kommunismen kunde bestå och till och med gripa omkring sig, hur folk kunde falla för islams lögner och hur narkotikan kunde finna rotfäste och ständigt öka sin utbredning – sådant grubblade han ständigt på och sökte han finna någon lösning till. Han kunde inte förstå det, men han trodde det kunde lösas och övervinnas med logikens hjälp. Men denna osäkerhet hos honom och fruktan för det ytterst onda bottnade, tror jag, i hans besvikelse på sin moder, som tog inte bara en annan man än hans fader utan sedan flera andra män."

"Var det därför han inte hade fruntimmer?"

"Han lärde sig på berget Athos att undvika kvinnors sällskap."

"Var han då homosexuell? Så som du berättar om honom skulle man kunna tro att ni hade ett förhållande med varandra."

"Jag retade honom ibland för hans motvilja mot kvinnor. Men helt osinnlig var han inte, och någon gång kunde det skymta fram att han faktiskt haft någon kvinna någon gång. Men den enda kvinna han någonsin talade om var en älskarinna till en professor i Syrien, som han sade att hade lärt honom mycket."

"Kvinnan eller professorn?"

"Älskarinnan. Hon torde ha varit mångas älskarinna. Men han hade ett annat sinnligt drag också. Det hörde samman med hans förmåga att nästan alltid kunna skifta utseende."

När han kom hem från en av sina resor våren 1982 kände jag först inte igen honom. Han hade låtit håret växa till en utmanande längd, och han bar mörka glasögon och slitna jeans, som tillsammans med en färggrann öppen malajisk skjorta gav honom utseendet av något av en klassisk hippie. När han kom fram till mig, jag satt då på en krog i Haga i Göteborg, en vegetarisk restaurang med uteservering, och jag inte visste vem det var, trodde jag först han ville sälja droger till mig. Det var bara smycken och pannband som fattades. 'Vad är det fråga om? Känner vi varandra?' sade jag nästan uppbragt till honom, varpå han tog av sig glasögonen och log och sade: 'Vad tycks om mitt nya utseende?' Jag hade då inte sett honom på nio månader, hans hår nådde långt ner över axlarna, och jag skyndade mig att ta en djup klunk av vad det nu var – öl eller vin.

Jag stannade då i Göteborg i några veckor bara för att umgås med honom och höra hans senaste berättelser, och det var då jag ansåg tiden vara mogen för ett fullständigt bekännande av färg. Jag beslöt mig för att förklara för honom vad jag egentligen arbetade för och vad jag behövde honom till – en betänklig och riskfull underjordisk politisk verksamhet, men han avbröt mig innan jag kommit riktigt i gång med mina förklaringar och sade:

'Jag vet mycket väl vem du arbetar för. Jag har själv tjänat den firman i många år.'

'Vilken firma? Vad menar du?' Jag tyckte att vad han sade verkade för bra för att vara sant.

'Du vet, alla de där stackars dödshotade offren för KGB, Sovjetunionens stora svarta lista över lämpliga likvideringsprojekt och den stora informationsverksamheten inne i Ryssland...'

'Du menar att...'

'Jag var inte säker på att du arbetade för samma firma, men jag misstänkte det nog.'

Det var som om vi hade läst varandras tankar i årtal och bara väntat på att någon skulle våga medge det. Vi hade liksom känt att vi innerst inne haft samma målinriktning under tre år redan, men vi hade aldrig vågat anförtro åt den andra vår hemliga misstanke, som om vi fruktat att vår ömsesidiga misstanke inte skulle ha varit riktig.... Nu visade det sig direkt att vi i tre års tid haft exakt samma politiska mål i sikte, och nu vågade vi konkretisera det i ord. Vi beslöt samma dag, att vi aldrig mer skulle vila förrän det kommunistiska imperiet hade fallit. Och vi var båda helt säkra på att vi kunde få till stånd dess upplösning. Vi tvivlade aldrig på det ett ögonblick. Det var bara en fråga om tid...."

26.

"Så du vill med andra ord påstå att du och den där teologen tillsammans ensam åstadkom Sovjetunionens fall."

"Riktigt så enkelt är det inte," sade Richard allvarligt. "Du bortser från våra olika kontaktnät."

"Du menar att han tillsammans med sina ryska munkar och du tillsammans med dina östeuropeiska flyktingar tillsammans önskade Sovjetunionens upplösning och att det därför upplöstes i enlighet med er vilja."

"Du bortser från en avgörande faktor: Amerika."

"Hade ni båda kontakter också i Amerika?"

"Inte han men jag. Du har väl som journalist läst om mina turnéer i Amerika...."

"Du glömmer att jag inte är journalist. Spola äntligen den misstanken någon gång!"

"Jag umgicks med både Liberace och Victor Borge och fick träffa en hel del viktiga människor, alltid förstås i samband med musiken. Amerika intresserade mig aldrig, men det var nödvändigt att jag kom över dit för att överlägga med vissa människor, och därför planerades en turné dit. Jag spelade i New York, Montreal, San Francisco, Los Angeles, Chicago och Philadelphia. Det var i Philadelphia jag träffade de viktigaste personerna i samband med en större sammankomst med svenskättlingar. Där låg ju den gamla svenska kolonin på 1600-talet, och de flesta som utövar något inflytande från Washington till New York idag är gamla obskyra svenskättlingar. Där fick jag träffa nyckelpersonerna från CIA och FBI och några personliga representanter för presidenten, som då var Jimmy Carter. Det gällde naturligtvis det aktuella skeendet i det kalla kriget, som var gisslandramat i Iran, Jimmy Carters mardröm.

Jag visste mer om det kalla kriget då än alla dessa underrättelsetjänstgubbar tillsammans. Jag var helt på det klara med att det behövdes hårdare nypor än Jimmy Carters för att ta i tu med problemen i öst. Carter var för snäll och god och demokratisk för att någonsin kunna klara av Iran eller ryssarna. Hans beskedlighet spelade bara ryssarna i deras egna händer, precis som Franklin Roosevelt hade gjort det med alla sina eftergifter åt Stalin. Utan Roosevelts generositet mot Stalin hade Sovjetunionen aldrig blivit en sådan segrare i andra världskriget och hade Stalins positioner aldrig blivit så oomkullrunkeligt befästa. De helt onödiga och vanvettiga kärnvapenfallen mot Hiroshima och Nagasaki var den bästa hjälp Stalin hade kunnat få. Naturligtvis hjälpte Churchill till också, han som låg bakom eldstormen i Dresden, en halvamerikan för övrigt, vilket man aldrig får glömma.

Jag lyckades där i Philadelphia få dessa systemledare att fatta att det fanns en möjlighet att få slut på det kalla kriget nu, om USA bara fick en president som

Truman och Churchill, en hänsynslös kommunistbekämpare som inte skulle ge efter för något bara för att kommunisterna även var människor. Jag sade aldrig ett ont ord om Jimmy Carter, tvärtom, jag respekterade honom, men det behövdes en president som var bra mycket dummare och som helst inte ens skulle tänka själv utan överlåta allt åt de mörkblåaste realisterna. Då framkastade en av svenskättlingarna:

'Den där galne gamle guvernören i Kalifornien, Ronald Reagan, tvålfilmstjärnan ni vet, har visst som sin högsta ambition om han blir president att genomföra en realisering av filmen "Stjärnornas krig", en mycket kostsam kärnvapenskärm i rymden omkring jorden som automatiskt skulle hindra varje form av kärnvapenkrig. Det är en storhetsvansinnig dröm som dock med amerikanska medel är möjlig att genomföra, och USA skulle inte sakna ekonomiska medel därtill, men Sovjet skulle aldrig kunna hålla jämna steg i en sådan kombinerad kärnvapenrymdkapplöpning.'

'Vad är det för en tokig idé du kommer med?' hördes det invändningar, men samme man fortsatte lägga ut texten:

'Antag att Ronald Reagan blir president. Han skulle i så fall satsa allt på sin dröm om ett verkligt "Stjärnornas krig", han skulle bluffa Amerika till att tro på projektet för han skulle tro på det själv, och när väl hela Amerika skulle ha satts i gång på denna Disneylandutförsäkning så skulle ryssarna inte kunna motstå utmaningen utan tvingas följa efter. Ett så vansinnigt kostsamt program skulle definitivt utarma hela Ryssland inom kanske fem år, högst tio.'

'Ett ekonomiskt krig alltså?'

'Ett ekonomiskt totalt vanvettigt krig utan några gränser bara för maktidéns skull, den befängdaste och mest oemotståndliga av alla idéer för sådana som har makt.'

'Dumbommen Reagan som president för två perioder är alltså vad du föreslår?'

'Det är en chans som är värd att satsa på. Om han spårar ur som president eller blir farlig och går för långt är det bara att ge honom ett nytt Watergate. Han har samlat på sig många under sin långa politiska B-karriär.'

'Och gisslan i Iran? Jimmy Carter arbetar dag och natt för att lösa problemet, och endast han kan lösa det. Reagan vet ingenting om Iran eller världen bortom Atlanten.'

'Låt gisslan sitta kvar i Teheran. Håll Amerika, Jimmy Carter och världen på halster. I så fall blir Reagan president. Ge gisslan fri så fort Reagan blivit president. I så fall förblir han president, för alla kommer att tro det var han som fick gisslan fri.'

'Du föreslår alltså att vi sjesätter en hjärnlös tvålskådespelare som USA:s president, så vi kan styra honom och få slut på det kalla kriget. Så långt kan planen hålla. Men antag att Reagan inte är så dum som han ser ut. Antag att han börjar tänka själv och agera själv.'

'Ingen risk. Han är ju redan gammal. Och i värsta fall kan man iscensätta ett attentat. Alla vet hur bra det gick med Kennedy.'

Så ungefär fortlöpte samtalet. Där i Philadelphia i det rummet drogs i själva verket riktlinjerna upp för världspolitikerna för tio år framåt utan att egentligen någon närvarande var medveten om det. Det skedde helt spontant. Jag hade bara belyst situationen för dem och kanske satt i gång dem, resten gick av sig själv. Jag framkastade nödvändigheten, och de översatte den spontant till action på amerikanska. Det var bara att följa med i loppet, hålla rodret rakt, inte ett ögonblick upphöra med att hålla sig informerad och vaksamt betrakta horisonten. Ty allt som blir av avgörande betydelse för ens väg, för världen och dess öde finns redan där framme bakom horisonten och dyker först upp där. Ju tidigare man ser det, desto bättre kan man anpassa sig efter eventuella nya farleder."

"Nåja, kanske du har träffat dom där storfräsarna i Pentagon och kanske du bara hittar på alltsammans; då verkar din relation med den där teologen mera trovärdig. Berätta nu sanningen. Hade ni en homosexuell förbindelse eller inte?"

"Vill du verkligen veta hur det verkligen var?" Det verkade på hans knipsluga glimt som om han ville driva med mig.

"Du behöver inte vara rädd för att berätta hur det verkligen var. Jag tål att höra vad som helst och är bra på att hålla hemligheter. Hur långt gick det med er relation egentligen?"

"Eftersom du ber om det – efter åtta år av gott samarbete ställde mig en dag min vän plötsligt en obehaglig fråga. Han sade:

'Hör du Richard, vi har känt varandra i åtta år och samarbetat väl. Jag har aldrig dolt någonting för dig. Du har fått veta allt om mig själv och allt det lilla jag vet om min härkomst, om alla min mors män och hur hon sedan dog, men du har egentligen aldrig berättat något om dig själv och din familj. Varför?'

'Vad vill du veta? Du får gärna veta allt vad du vill som du inte redan vet. Men min familj är ointressant. Det är bara skandaler, konflikter, bankrutter, skilsmässor och olyckor. Vad vill du veta?'

'Vem är du själv egentligen?'

'Jag är ointressantast av alla i min släkt. Det är allt jag vet om mig själv.'

'Men hur blev du den enda musikern? Alla de andra i din ökända familj är ju affärsmän, köpmän, redare och företagare. Bara du blev musiker. Fanns det ingen annan i din familj som var annorlunda?'

'Jo, det fanns faktiskt en. Han var violinist och hade absolut gehör, men också han utbildade sig till ett normalt civilt yrke, fastän han kanske inte borde ha gjort det.'

'Han var alltså så musikalisk att han borde ha blivit musiker?'

'Ja, för det kanske hade räddat hans liv.'

'Berätta.'

'Det är vår familjs stora familjehemlighet och mysterium. Det var bara jag som vågade befatta mig med det på allvar. Jag rekonstruerade hans öde och skrev en fingerad dagbok i hans namn för att förklara det närmare för de överlevande, men de var inte intresserade.'

'Vad hände honom?'

'Han begick självmord i Amerika 1956 utan att någon av hans närmaste visste om det eller fanns i närheten. Den närmaste, hans syster, fanns i Mexico.'

'Var det din farbror?'

'Nej, morbror.'

'Och han var genommusikalisk, säger du, och spelade violin och dog i Amerika 1956. Får jag läsa hans historia?'

'Naturligtvis.' Och jag tog fram papprena, samma papper som du själv satt och läste i natt, och medan han läste dem utspelade sig ett helt drama i minerna av hans ansikte. När han var färdig såg han upp på mig med en mycket egendomlig blick och sade nästan i trance:

'Den här mannen var min far. Vi är kusiner.'

'Är du säker?' frågade jag honom klenroget.

'Naturligtvis kan jag inte bevisa det, men allt stämmer överens. Jag föddes 1952. Du skriver här att hans första son föddes 1950. 1953 inträffade skilsmässan. Samtidigt försvann min far ur min moders liv. Jag har alltid undrat vad som egentligen hände honom, och jag var alltid säker på att jag en dag skulle få veta det. Här är min fars öde svart på vitt,' sade han retoriskt och slog med andra handen på pappren som han höll i den första, 'och jag kan inte tvivla på det, för det är exakt samma personlighet!'

Det sista sade han kursivt. Det var det argumentet som för honom var det mest avgörande även om det var det minst bevisbara.

'Då skulle vi alltså faktiskt vara kusiner,' sade jag försiktigt. 'Vad skulle det innebära?'

'Ingenting,' sade han enkelt. 'Det förändrar ingenting. Det gör bara att vi ännu mer kan lita på varandra. Det är ett släktskap som förpliktar. Vi har ett gemensamt öde som nu först efter 35 år har uppenbarats för oss. Men jag misstänkte faktiskt alltid någonting i den vägen. Hur kunde det komma sig att vi hade så exakt samma tankar och åsikter, värderingar och intressen och till och med samma idealism och världsförbättrariver? Någonting sade mig att det var något med vår relation som vi inte själva visste om, men längre kom jag aldrig. Misstänkte aldrig du någonting?'

'Jag undrade ibland över ditt utseende. Det påminde mig om något. Nu måste jag konstatera att du faktiskt har samma näsa och haka och hårfäste som min morbror, men du har min morfars blåa ögon.'

'Det andliga släktskapet då? Hur förhåller det sig med det?'

'Det är kanske det intressantaste. Jag träffade aldrig min morbror utom som spädbarn, och ändå fick han med tiden större betydelse för min utveckling och verksamhet än någon annan i min familj. Samtliga hade jag kunnat klara mig utan, men upplevelsen av min morbror, fastän han var död, hade jag inte för allt i världen velat vara utan.'

'Han har alltså betytt mest för dig av alla i din familj. Och för mitt öde blev han direkt avgörande genom sina bestämmelser över mitt liv som han gav min mor. Där har vi alltså vår gemensamma nämnare: ditt öde liksom mitt styrdes i en viss riktning av en för trettio år sedan avliden morbror, som var min oäkta far.' Han sjönk i funderingar. 'Låt detta vara vår hemlighet. Ingenting har förändrats, och vi fortsätter precis som vanligt. Denna kunskap endast fördjupar vårt samarbete, som bara därigenom finner rakare och säkrare fåror. Det är allt. Ingen annan behöver någonsin veta något om det. Samtidigt är det ett idealiskt utgångsläge för oss. Nu tror jag verkligen, Richard, att vi två tillsammans sannerligen kan förändra världen.'"

Han betraktade mig forskande. Varken han eller jag sade något mera. Han försökte utröna vad jag egentligen tänkte och iakttog mig intensivt. Men han hade inget vidare motstånd att frukta. Jag köpte historien. Den var för bra för att inte kunna vara sann. Han hade besekrat mig med sin uppriktighet. Och jag sade nästan trött:

"Och hur lyckades ni två tillsammans ensam besegra Sovjetunionen?"

"Det skulle du väl bra gärna vilja veta," sade han gäckande.

"Jag behöver egentligen inte säga så mycket mera om saken. Du kan ju lägga ihop två och två och fördubbla det och sedan fördubbla det och så vidare. Kalla det en

mänsklig kärnreaktion om än oändligt långsam. Jag började 1971. Då hade den redan pågått i 25 år. Vår vän började säkert före mig. Vi träffades först 1979, och först efter tre års kontakter klarnade det för oss att vi arbetade i hemlighet för samma firma. Efter det accelererade vårt samarbete som ständigt blev mer intimt och intensivt, och ändå tog det ytterligare sex år innan det stod klart för oss att vi var köttsliga kusiner. Då hade Gorbatsjovepoken redan hållit på i tre år, och kvar var egentligen bara att låta lavinerna fortsätta rulla. Ingenting kunde längre stoppa dem, och det var bara en tidsfråga innan allt skulle sopas med av bara farten. Vi fortsatte vår gamla verksamhet, att helt enkelt hålla oss informerade om vad som egentligen hände i Ryssland, om vilka atomraketer som transporterades fel och lämnades att rosta i skogen, om vilka kosmonauter som blev kvar att dö ute i rymden, om vilka sanningar som kom fram om gamla brott – *glasnost* var egentligen ingenting annat än ett ansträngt försök att stoppa informationsflödet – genom att sådana sanningar som man prestigemässigt hade råd med att släppa ut gavs fri lejd överallt hoppades man kunna bromsa utsläppet av sådana sanningar som bara inte kunde avslöjas, exempelvis Bresnjevsk projekt om ett återinförande av Gulagarkipelagen. Det gällde att ständigt utveckla informationsflödet inom Ryssland om Ryssland och framför allt om vad ryssarna i Afghanistan gick igenom, (Afghanistan var Sovjetunionens politiska självmord, en ren dumhet och ingenting annat,) och det gällde samtidigt att ge ryssarna tillgång till rätt information om världen utanför järnridån. Allt var bara ren informationsverksamhet, ingenting annat. Och vår man var tidernas idealagent, han kunde hela Sovjetunionen utantill, han hade tillgång till alla underjordiska kanaler, han visste precis var alla underjordiska chefredaktörer fanns som törstade efter material, och ingen i Sovjetunionen ifrågasatte någonsin hans falska sovjetiska pass. I det landet var man bara intresserad av falska utländska pass. Så fort han kände att någon kände någon lukt från det visste han precis var han skulle få det förnyat, det vill säga få sig ett nytt. Han reste gratis på alla tåg och var som fisken i vattnet i hela den ryska oceanen, och han kände sig fullkomligt säker där.

Egentligen tror jag det räcker om jag visar dig några dokument från i år som berättar om vår verksamhet. Där ingår också ett brev från vår teologiske agent och en artikel av honom, som faktiskt publicerades i en tidning bara för att skydda vår verksamhet. De övriga dokumenten avslöjar vad vi har gjort i år och varför jag till slut har nedlåtit mig till att avslöja allt detta för dig, fastän det var meningen att ingen utomstående någonsin skulle få veta om vilket blodband som förenade pianisten och teologen."

Nu var jag på honom. Så lätt kommer du inte undan! tänkte jag.

"Hallå där!" sade jag. "Nu försöker du bara smita undan. Du har inte sagt ett ord ännu om fruntimmershistorierna."

"Vilka fruntimmershistorier?" försökte han. Han hängde inte med.

"Damen på fotografiet, till exempel," sade jag och höll hänsynslöst upp fotografiet mot bordsskivan i bågge händerna framför honom.

"Jaså, hon," sade han bara som om det gällde en ovidkommande detalj. "Nåja, du kan få veta det. Det gör ingenting nu längre när järnridån har fallit."

"1989 tillspetsades olika situationer. Bland annat blev jag misstänkt. Jag hade aldrig tagit risken att turnera i österled utan strikt hållit mig till västvärlden och inte ens varit i Athen. Vem som helst i öst kunde ju känna till att jag hade alla möjliga

farliga kontakter bland flyktingar och avhoppare från öst. Jag kunde vara hur känd som helst bakom järnridån och inte som pianist och utan att jag visste det själv. Jag vågade aldrig ens göra något dagsbesök i Öst-Berlin. Men våren 1989 började det bäddas för kriser. Vår man förklarade situationen för mig: 'Strängarna spänns och hotar brista, men det duger inte om bara någon enstaka av dem brister. Alla måste brista på en gång.'

'Var ska vi sätta in stöten?' frågade jag.

'I Athen.'

'I Athen? Men Athen ligger ju i Grekland som är med i Nato. Det ligger inte bakom järnridån.'

'Jag har möjlighet i september att samla ett prima sällskap med representanter för olika operationsgrupper i Polen, Östtyskland, Tjeckoslovakien, Ungern, Rumänien och Bulgarien. De kan bara samlas i Athen, för endast till Grekland är alla östliga kommunikationsvägar öppna. Enda alternativet vore Konstantinopel, men Athen är bättre. Turkiet är för hårt bevakat militärt och säkerhetspolitiskt.'

'Och vad vore meningen med en sådan sammankomst i Athen?'

'Samordning! Ingen av Östeuropas oppositioner skulle våga en revolt på egen hand, men om de visste att alla de fem andra länderna skulle våga samma försök samtidigt skulle ingen kommunistisk myndighet längre kunna stå dem emot.'

'Du glömmer en sak. Världen har en viss uppmärksamhet på mig som pianist. I Athen har jag ingen publik och inte i Istanbul heller. Vad sjutton skulle då jag ha att göra nere i de krokarna? Jag skulle bli högeligen misstänkt genast, det skulle vara som att basunera ut för hela Nato och hela Warszawapakten att "här ser ni en falsk pianist men desto sannare spion! Alla era misstankar i årtal har blivit bekräftade!" Det skulle aldrig gå. Sammankomsten skulle avslöjas, och hela vår verksamhet i framtiden skulle äventyras och kanske omöjliggöras. Det går inte, min käre vän.'

'Då måste vi hitta på något. Jag säger dig, att nu är rätta tillfället! Vi får aldrig en sådan möjlighet igen.'

Vi grunnade i några dagar över problemet, och till slut lyckades vi snickra ihop en plan. Den var riskabel för mig, men jag gick med på den. Det gällde att få mig totalt komprometterad. Jag skulle totalt förlora mitt anseende och totalt riskera min karriär, men det var det värt. Belöningen skulle vara att få se hela Östblocket rasa som ett korthus. Hörnpelaren i hela strategin var Gorbatsjovs politik, som kanske var den allra viktigaste faktorn i spelet som gjorde det hela möjligt. Han skulle besöka Östtyskland och där plantera sin glasnostpolitik som en märkvärdigt smittsam bacill mentalitetsmässigt, och därefter kunde man börja våga försöket att börja trycka litet lätt mot Berlinmuren. Efter det planerade mötet i Athen skulle moraliskt sett ingen vara rädd för att sätta in vilket tryck som helst.

Vi hade mycket roligt åt planen. Damen i fråga var en svensk blondin som gärna ställde upp på vilka galenskaper som helst om bara syftet var gott. Det var vår teolog som kände henne genom kyrkan. Blodet du ser på fotografiet är inte blod utan chokladsås. Det lärde vi oss från Hitchcocks "*Psycho*". Naturligtvis är hon både munkavlad och blind genom de kraftiga plåstren, och man ser till och med handklovarna bakom ryggen på henne med de fjättrade händerna. För att bilden skulle bli så realistisk som möjligt är vi båda nersövda. Intrycket är oemotståndligt. Vi är båda splitternakna, och man måste tro att det är jag som har våldtagit en så ung minderårig flicka med förbundna ögon, munkavlad och med bakbundna händer. Man ser ju tydligt blodet! Hon var jungfru dessutom! Vilket utpressningsmedel mot mig! Sedan var det bara att placera fotografiet i de rätta händerna. Jag gav det åt prästen, och han har inte dragit sig ens för att ge det vidare åt en journalist!"

"Nu är du där igen. Jag är och förblir ingen journalist."

"Man kan aldrig vara för säker. Jag är en evig tvivlare."

"Men hur kunde en kyrklig flicka inlåta sig på något sådant? Vad sade hennes präster och hennes mamma?"

"Hon var fotomodell. Hon gjorde det professionellt och fick betalt för det. Ingen kan på fotografiet se vem hon är. En ung minderårig blondin kan vara precis vem som helst, om man inte ser mun och ögon på henne. Hon har inga särskilda igenkänningstecken. Det var för hennes del fullkomligt riskfritt, och kyrklig som hon är har hon heller aldrig talat om det för någon. Vad beträffar hennes mamma, så var det hon som tvingade flickan att bli fotomodell fastän hon aldrig ville det själv. För säkerhets skull ordnade vi även med en offentlig process mot mig.

Sedan var det bara att agera i enlighet med krisen och skandalen. Jag köpte en billig *Inter Rail*-biljett och tog färjan till England där jag skämde ut mig så mycket som möjligt på så många krogar som möjligt ända tills jag blev en nyhet i världspresen: 'En världspianist på glid', 'världspianist på dekis', 'karriären slut för världspianist?' och så vidare. Sedan var det bara att försvinna och dyka upp inkognito i Athen där de andra samlades samtidigt, var och en på skilda vägar, alla naturligtvis ovetande om varandra. För säkerhets skull fortsattes sedan konferensen både i Konstantinopel och Thessaloniki, och den avslutades faktiskt en natt i Thessalonikis järnvägsstations väntsal. Vi var ett fantastiskt sällskap av brokiga äventyrare från olika delar av Tyskland och Österrike, Bulgarien, Rumänien, Polen, Ungern och Tjeckoslovakien. De flesta var där med antingen falska visum eller pass. Där fullbordades planen på hur hela Warszawapakten skulle vältas omkull. Vi smälte fullkomligt in bland stationens övriga hundratals nattgäster, zigenare, luffare, dag- och nattdrivare, ungdomar och hippies från alla Europas mest avlägsna hörn, tjuvar och tiggare, och ingen störde oss eller anade vad vi egentligen just där teoretiskt fullbordade.

Sedan den gången har vi ställt till med många liknande möten på olika håll inom ramarna för *Inter Rail* och *Eurail*-systemen, som i Prag och Budapest 1990, Palermo och Sofia 1991 och Egypten 1992."

"Och knappt hade du kommit tillbaka från Athen 1989 så råkade Berlinmuren och järnridån kollapsa."

"Ungefär så."

"Men berätta nu: varför har du berättat allt detta för mig fastän den där teologen bestämt ville att ingen utom ni båda skulle veta att ni var kusiner?"

"Det var det jag ville komma fram till. Saken är den, att vi har fått problem. Därför ville jag be dig läsa dessa dokument och säga vad du tycker."

Han tog fram en packe nya uppsatser.

"Du ger mig bara sömnlösa nätter."

"Detta blir bara den andra. Sov gott sedan." Och han reste sig och gick. Det var mörkt redan. Jag suckade, och tog i tu med läsningen.

Dokumentet bestod i huvudsak av vår teologs reseskildring av sina mycket äventyrliga vägar från Egypten till Indien (via Turkiet, Iran och Afghanistan), där han begivit sig norrut till Kashmir och enligt sina planer försvunnit via Karakoramvägen i Pakistan upp till Kashgar. Han skulle där slå sig i lag med rebeller som ville frigöra Öst-Turkestan från Kina – landet hade ju en turkisk befolkning och

var muslimer som inte hade något gemensamt med Kinas ateistiska diktatur. Därifrån skulle han bege sig ner till Tibet men försvunnit någonstans på vägen och rapporterats saknad. Han var alltså försvunnen någonstans mellan Yarkand och Ladakh, och det var det sista man visste om honom. Det var alltså uppenbar risk att han gått förlorad.

Där gick dock även tre brev, som delvis motsade dessa uppgifter:

31.

"Kära P***,

Antagligen förstår du hur osalig och uppskakad jag är oavbrutet på grund av oron över min kusins öde. Du är den enda i världen som vet att han är min köttsliga kusin (om han alltså lever,) jag vet inte vad som har hänt honom, men jag vet att det är någonting som har hänt. Exakt samma känslor hade min mor för exakt 35 år sedan när hennes bror dog i Amerika utan att någon visste om det. I mina vildaste fantasier har jag försökt föreställa mig vad som kan ha hänt. Jag tror inte att han frivilligt skulle ha försvunnit någonstans. Så länge han lever skulle han ha hållit kontakten med mig. Jag skulle kunna tänka mig att han har hamnat i något fångläger eller något fängelse någonstans, men även då borde han ha kunnat kommunicera med sina vänner utanför, såvida han inte hamnat på något gudsförgäta ställe långt ute i ödemarken (i till exempel Sinkiangs utmarker). Jag tror inte att han blivit sjuk, för hans hälsa är till och med mycket bättre än min. Av alla tänkbare alternativ (för jag vill inte befatta mig med teorin om att han är död) är det troligaste tyvärr att han arresterats, helt enkelt för att han aldrig reste i Asien utan falska pass.

Antag nu att han verkligen lämnat in om avsked vilket han i så fall inte har gjort frivilligt. I så fall lämnar han mig (utan att kunna hjälpa det) i den taskigaste tänkbara situation. Han har alla världens kontakter i Asien som han omöjligt kan lämna i arv till mig, och jag är totalt maktlös inför hans okända öde då jag inte ens har medel att bevisa att han existerar. Ännu mindre kan jag efterlysa honom. Har han åkt fast för sitt falska pass (som Raoul Wallenberg) kan ingen göra någonting för honom så länge kommunisterna i Kina inte vill det.

Skall vårt så framgångsrika 13-åriga samarbete, som alltid gått från klarhet till klarhet och ständigt krönt och överträffat sig självt genom nya framgångar, av vilka den allra största avgjort var fullträffen i Egypten, nu plötsligt brutalt bara avbrytas och lämna ingenting kvar utom ovisshet?

Det värsta av allt är denna totala ovisshet, att inte få veta vad man måste få veta, att bara känna att något avgörande, gåtfullt och fatalt har hänt utan att man kan få veta vad det är kanske någonsin.... Det är en avgrund utan botten som öppnar sig som inte heller kan lova att den någonsin kommer att ha någon botten. Perspektivet är fruktansvärt.

Vad ska jag göra? Jag kan ingenting göra. Det är det värsta av allt.

I am a shattered shadow of a soul consumed by uncertainty to mere shreds of an existence tortured to death.

Kanske just denna känsla är en tanke kommunicerad till mig av vår vän? Kanske hans nödrop har nått fram till mig på detta sätt? I så fall kommer det säkert flera, såvida inte.... nej, tanken på hans eventuella död är otänkbar.

P.S. Han reste mot Kina på sedvanligt sätt liftandes, förlitande sig på nomaders gästfrihet och hjälpsamhet om han inte fick skjuts med bilar eller karavaner. Av regionens språk kunde han åtminstone arabiska, turkiska, persiska, sanskrit och ryska men inte kinesiska. Hans personliga målsättning var att åvägbringa kommunismens fall i Kina genom att i första hand samordna separatistströrelserna i Tibet, Sinkiang och Manchuriet. Hans viktigaste kontakter och medhjälpare i företaget väntade honom i Mongoliet. Han lovade skicka mig ett meddelande så fort han nådde Urga. Detta meddelande har aldrig kommit. Med all sannolikhet har han aldrig kommit fram till Mongoliet. Han trodde med säkerhet att han skulle komma fram dit inom en månad.

Han hade inte riktigt samma förmåga att umgås politiskt som jag utan var mera oförsiktig av sig och saknade humor. I stället kom han desto längre genom sin suveräna övertalningsförmåga och sitt fina allvar. Han hade talets gåva och obestriddliga ledaregenskaper och var inte det minsta blyg, allt i motsats till mig, som alltid varit rädd för mina medmänniskor och därför alltid varit mycket försiktig och försagd bland dem. Bortkommen var han bara i artificiella miljöer och sammanhang, som exempelvis i Sverige. Kanhända att jag oroar mig i onödan och är för otålig och borde ge honom mera tid, men den där känslan av att något otrevligt har hänt gör mig ifrån mig. Jag tror dock ännu att han kommer att höra av sig. Jag hoppas bara att det blir i levande skick. Det enda jag vet är att inga nyheter i detta speciella fall är dåliga nyheter, och de blir bara sämre ju längre de förblir obefintliga.

Han tog vägen över Kashmir därför att den kände han till sedan tidigare, fastän den andra vägen, bakvägen över de muslimsk-ryska republikerna, hade varit säkrare.

Käre Kim,

Klockan är fem på morgonen, och jag kan som vanligt inte sova.

Tack för ditt välkomna besök här. Att få sitta med en god vän en hel natt med en flaska som extra trevnad och bara prata var just vad kanske vi båda behövde. Hoppas det här brevet hinner nå dig innan du lämnar Köpenhamn. Jag förstår att det nya invandarmordet i Lund upprörde dig, men tror du det är bättre i Danmark eller någonstans i världen? Polisen har inte hittat något motiv till mordet, men det verkar ha varit en intern historia, troligtvis med droger eller homosexualitet bakom. Vår grekiske vän var naiv nog att tro att han inte hade några fiender. Det skall man aldrig tro.

Tillbaka till det stora bekymret. Tack för ditt generösa och modiga förslag att själv resa ut och forska efter vår väns öde, men tyvärr är jag säker på att det är lönlöst. Och var skulle du söka honom? Asien är världens största landmassa och befolkningsområde, och vi vet inte mer än att han är försvunnen någonstans i Asien. Man kan inte leta efter en mindre nål i en större höstack. Det måste du förstå.

Jag fortsätter mina efterforskningar på det enda sätt som står mig till buds. Jag har haft förfärliga syner. Det värsta av allt har varit smutsen och stanken. Den delen av världen måste höra till världens mest ohygieniska. Jag har räknat ut att det var den 9 maj som jag först började känna av något dunkelt hot någonstans ifrån som jag inte kunde definiera. Jag skälvde då redan, men det var ditt brev den 13-e som direkt utlöste alarmet, som ringt öronbedövande sedan dess.

Min mest förfärliga syn har varit av honom liggande utsträckt på ett unket cellgolv med brutna armar, som avsiktligt knäckts av hans torterare, som sedan låtit

honom ligga. Men de kan inte knäcka honom. Han tiger. Och de kan inte inför världen stå för att de gripit honom och torterat honom. Om han envisas med att tiga, vilket han gör, måste han antingen undkomma dem med att dö, som Raoul Wallenberg, eller bli dödad av dem.

Så länge Kina förblir kommunistiskt förblir den gula faran oöverskattlig och ett hot mot hela resten av världen med sina mer än 1000 miljoner invånare, sin diktatur, sina kärnvapen och sin totala förljugenhet. Den gula faran förblir ett värre ont än islam så länge kommunismen i Kina består. Politiskt står jag helt på Amerikas sida, som ständigt bevakar stater som Kina, Nordkorea, Irak, Syrien, Libyen och Cuba som konstanta hot mot hela världens liv. Bevakningen och bearbetningen får aldrig upphöra.

Samtidigt har jag haft en annan syn: jag känner mig själv iskallt bevakad, och jag vet inte av vem. Förmodligen är jag den av alla människor i världen som minst av alla bör besöka Kina. Ännu mindre bör därför någon av mina vänner göra det. Han gjorde det på eget initiativ, och jag var en dåre som lät honom fara, och med falskt pass dessutom! Men han hade ju klarat sig tidigare och trodde att hans immunitet skulle hålla även mot Kina.... Problemet är, att fastän kommunismen fallit i Ryssland så finns den fortfarande kvar i Kina och har där inte blivit roligare för att den fallit i Ryssland.

Min enda tröst är att jag kan ha fel. Mina känslor och visioner kan vara självbedrägerier och rena utslag av min egna extrema oro. Jag har ju alltid oroat mig för mycket för allt möjligt. Ett tu tre kommer han tillbaka igen med transsibiriska järnvägen som vanligt som han lovade och som om ingenting hänt, och jag kommer alltid att se fram emot den dagen, samtidigt som jag gråtande lyssnar på Matteuspassionen, som han alltid ville lyssna på när han var hos mig, då jag råkade ha en så ovanlig och unik inspelning....

Kom tillbaka även du! Och vad du än gör, så släpp inte kontakten!

P.S. Bilden av honom med brutna armar på golvet i ett mörkt stinkande fängelse är den starkaste av alla mina förnimmelser i frågan och har jag aldrig läst om eller sett i någon film. Det värsta är inte hans tillstånd utan tortyrmetoden att avsiktligt lämna honom sådan helt ensam utan vård för obestämd tid, som en ängel med sönderslagna vingar. Jag vet inte om han är levande eller död. Jag vet bara att han är vid medvetande.

(Jag har själv haft ont i armarna de sista 12 dagarna. Igår bad mig några pojkar kasta upp en boll som de slagit över stängslet. Jag kunde inte kasta en vanlig tennisboll!)

Kära P***,

Senaste nytt från Indien: Lahore har hört av sig till Göteborg och haft följande att berätta: han var i Lahore den 16.4 och begav sig följande dag med tre följeslagare upp mot Leh. I Leh synes sällskapet ha tagit vägen österut in i Tibet och inte norrut in i Sinkiang. De tre följeslagarna, lokala experter alla tre, skulle ha kommit tillbaka. De har inte kommit tillbaka ännu. Fortsättning följer.

Jag visste att han har besökt herr Singh i Lahore, annars hade S inte uttryckt sig som han gjorde i sitt brev, men jag visste inte att han hade varit där så tidigt. Det betyder att resan från Konstantinopel till Lahore tog bara nio dagar för honom, vilket

är aktningsvärt då han reste genom Afghanistan, som just då borde ha genomgått sina värsta inre omvälvningar.

Vi har inte blandat in ambassader och myndigheter i problemet just emedan det är så extremt politiskt känsligt. Till varje pris måste historien hållas opolitisk just för att den är så politisk, om du förstår vad jag menar. Om han har åkt fast kan hans enda räddning vara att han lyckas övertyga de kinesiska myndigheterna om att han aldrig haft någonting med politik att göra. Detta skulle inte vara helt omöjligt.

Herr Singh har övertygat mig om att så länge hans döda kropp inte har hittats så finns det hopp. Om kroppen aldrig hittas kommer möjligheten fortfarande att finnas att han kommer tillbaka.

Herr Singh stannar i trakten av Lahore endast över sommaren och återvänder till hösten till sina hemtrakter i södra Indien.

Och en dikt:

Näktergalen

Näktergalen spökar där ute.
Dess sång är mänskligt outsägligt.
Vad är ditt budskap? Vad är din mening?
Vad är din obönhörliga anmaning?
"Sanningen till varje pris!
Sanningen till vilket pris som helst!
Du har ej rätt att dölja sanningen!"
Ej ens den mest privata och personliga av sanningar?
Ej ens ett helt livs mest extrema hemlighet?
Han bad mig alltid hålla tyst.
Han förbjöd mig att någonsin yppa hemligheten.
Nu är han borta. Han har lämnat mig. Han har övergivit mig.
Kanske är han död. Kanske är han mördad.
Eller har han bara för att demonstrera själv för alltid och totalt
bara tagit avstånd från mig? Det får jag kanske aldrig veta.
Näktergal, bara du kan veta, och endast skall av mig få veta,
att om jag någonsin älskade en människa så var det han
och det med en passion som överstiger allting mänskligt och naturligt.
Var det därför du begav dig bort från mig och allt vi hade gemensamt?
Var det för att du visste att jag höll på att göra dig känd?
Du ville aldrig att jag skulle spara dina brev, och endast med största motvillighet
kunde du tillåta att jag avskrev dem och blott förstörde originalen.
Du ville aldrig synas eller bli omtalad, du ville endast verka i hemlighet,
ty du trodde att du endast kunde verka i hemlighet. Till slut trädde du fram
och genomförde din stora teologiska kupp i Egypten inför alla världens religioner
och gav mig tillåtelse att noggrant dokumentera och vittna om den.
Men du kunde kanske endast göra det emedan du visste att du skulle lura oss alla –
ingen av oss anade att det var din svanesång, ditt testamente.
Nu är du borta, och vi får kanske aldrig veta mera.
Och jag får kanske aldrig med visshet veta om du verkligen var min kusin,
du som var mycket mer för mig än blott en broder, vän och älskare,

du mänskliga ängel i ett genis anspråkslösa gestalt,
vars högsta önskan var att mänskligheten skulle tro
att du aldrig ens någonsin hade funnits.
O näktergal, kan du säga mig var han är?
Är du hans kärlek som når mig än, när du sjunger blott för mig,
och blott jag sitter och lyssnar till din sång före gryningen?
Är du hans levande budskap från Tibet?
"Sörj ej! Stå för sanningen! Sjung ut den fritt som jag!"
Så sjunger du, men själv står du ej för sanningen,
ty ej ens du kan berätta för mig om han lever eller är död,
om han frivilligt dragit sig undan eller mördats,
om han verkligen var min kusin eller blott den bästa av vänner.
Men en sak är vi överens om, och den tron befäster mig din sång i:
att hans kärlek var sådan att jag kanske aldrig mer
kan älska någon människa som han.

32.

Dessa dokument var av en helt annan karaktär än det tidigare "dagbokstestamentet". Förra nattens var en konstruerad rekonstruktion, men dessa blad som jag nu hade framför mig var samtliga autentiska urkunder. Och samtidigt som de var mera intressanta än "dagboken" så var de också mera oroväckande.

Jag sov dåligt de få återstående timmarna av natten, och klockan 12 på morgonen, när jag vågade visa mig till frukosten trots tunga ögonpåsar, sade den till eländet skyldige skonsamt till mig:

"Jag ber om ursäkt för er andra sömnlösa natt."

"Jag förstår ert bryderi," sade jag. "Mest oroväckande är ju det sista brevet från Indien. Jag förmodar att indiern inte vet om att han är er kusin."

"Exakt."

"Hur stora är chanserna att han kan ha klarat sig? Har han varit hos den där mannen i Lahore?"

"Självklart. Annars skulle han inte skriva som han skrivit."

"Men det kan ta lång tid för en svensk att lifta från Istanbul till Kashmir. Kan han verkligen ha klarat av den sträckan på bara en månad?"

"Han känner kommunikationerna och kan färdas mera effektivt än jag. Enligt vår vän Kim var han i Lahore den 16 april och lämnade Lahore följande dag, enligt vad Pandit Singh berättat för Kim. Han kan ha varit i Tibet redan vid månadsskiftet."

"Det kan han i så fall ha varit. Men det räcker inte med att skicka infödingar på jakt efter honom. Vad är det för folk? Bärare?"

"Infödda pålitliga bergsmän som känner Himalaya och som är vana vid att ducka för kineser. Kalla dem professionella lokala spejare."

"Men vi måste efterlysa mannen. Vi måste meddela ambassaderna. Vi måste ge ett signalement. Hur såg han ut?" Jag tog automatiskt fram papper och penna.

Han sade med ett alldeles nytt lugn: "Jag har ju berättat för er att han hela tiden skiftar utseende. För närvarande ser han troligen ut som en tibetansk vagabond. Han kunde även konsten att maskera sig vid behov."

"Men hans normalsignalement!"

"Han hade inget normalsignalement. Han kunde se ut som vad som helst från en nerknarkad hippie med spegelsolglasögon, midjelångt hår och fantastiska kläder och

smycken inklusive hårgördel till blond gentleman som Peter O'Toole i "Lawrence av Arabien" i vit kostym och monokel rökande cigarett med munstycke."

"Ja, men ålder, hårfärg, kroppslängd, ögonfärg, allt det väsentliga!"

"Ni förråder er," sade han kallt. "Ni har gjort sådant här förut. Ni är van vid personefterforskningar. Ni är alltså journalist i alla fall."

"Vad fan spelar det för roll vad jag är! Här saknas en person, en svensk dessutom och dessutom er kusin! Och ni tycks ganska oberörd inför att eventuellt ha skickat er egen kusin in i döden!"

Min självbehärskning klickade. För sent insåg jag vad jag hade sagt. Jag hade gjort bort mig. Iskallt sade han:

"Försvinn, journalist. Skriv vad du vill om mig. Glöm inte alla damerna som regelbundet skickas upp till mig ovanför Hardanger när jag får gäster som du bara för att ge pressen stoff till nya skandalhistorier om mig. Även de är naturligtvis bara frivilliga hemliga agenter. Varför skulle de annars sedan lyckas försvinna så spårlöst? Fru Olsen, min väkterska, kan dessutom intyga att jag är kroniskt sinnessjuk. Alla tror på henne. Jag har inte dolt någonting för dig, journalist. Glöm nu inte bara att återge hela sanningen. Och behåll alla dokumenten för säkerhets skull. Jag har kopior."

Stegvis hade han tvingat mig baklänges i stugan. När han slutade stod jag i strumporna utanför dörren. Han smällde fast den rakt i ansiktet på mig. Och jag förstod att han aldrig mer skulle ha något med mig att skaffa. I det ögonblicket kände jag hur oändligt hans förakt för journalister var och hur berättigat det var.

Men jag fullgjorde min plikt. Jag skämdes inte för mitt yrke. En sådan historia måste ut, och det var bara jag som kunde förmedla den. Jag putsade på den länge och väl och inkluderade noggrant de intressantaste bitarna av dokumenten. Med jämna mellanrum ringde jag min redaktör, som grälade på mig för att jag höll mig borta och bara latade mig. Jag besvarade hans anklagelser med att jag hade världens historia på gång om hur östblocket sprängdes, kommunismen sprack och om hur islam och Kina skulle bli nästa.

"Vad fan har du råkat ut för?" skrek min redaktör. "En avskedad storhetsvansinnig Pentagongeneral?"

"Bättre upp," sade jag. "Bakom detta ligger varken CIA, Pentagon eller någon annan politisk underrättelsetjänst utan en helt fristående sådan som bara består av ett fåtal internationella hemliga agenter."

"Kvicka på med historien och kom hit!" vrålade han och lade på.

Det stora ögonblicket kom några dagar senare när jag äntligen vågade mig upp till min våldsamma chef i Stockholm. "Jaså, det är du," sade han bara. "Lämna materialet här, så tar jag i tu med det i natt. Kom igen i morgon." Tyst och snällt gjorde jag som han sade.

När jag återkom följande dag tog chefen vänligt emot mig. "Sitt ner," sade han och visade mig sin bästa extrafåtölj. Mycket nöjd med mig själv slog jag mig ner och blickade förvåntansfullt mot hans blixtrande glasögon och hans bolmande cigarr.

"Nå, chefen, resultat till slut, eller hur?" försökte jag.

Han tog ut cigarren. "Enligt din historia här har alltså denne före detta numera misslyckade och nerdekade världspianist tillsammans med en grekisk-ortodox teolog, som plägar resa omkring i hela Asien med falska pass, som ingen genomskådat i åtminstone tjugo års tid i åtminstone hela Ryssland, ensamma tagit åt sig äran för Berlinmurens, järnridåns och Sovjetunionens fall, och dessa båda visar sig till på köpet vara kusiner efter åtta års umgänge. Och nu siktar de högt mot att ramponera även hela islam och Kommunist-Kina, och de planerar att befria Tibet,

Sinkiang och Manchuriet i förbifarten. Men tyvärr råkar den där kusinen ha försvunnit uppåt Himalaya just i det kritiska ögonblicket när hela historien delges en journalist. Är det en riktig sammanfattning av det hela?"

"Ja, chefen, ungefär, fast...."

"Är det riktigt eller inte?"

"Ja."

Chefen tog av sig glasögonen.

"En bra historia," sade han bara. Sedan sade han ingenting mer.

"Nå?" vågade jag säga till slut. "Vad mer?" Jag förväntade mig någon form av belöning.

Det var signalen. Han reste sig upp som om blixten slagit ner. Stolen välte bakom honom, och han slängde cigarren över rummet, och han vrålade som en skenande vindmaskin:

"Din förbannade idiot! Du har ju inte ett enda bevis och inte ens några indicier! Han har ju själv skrivit här, den där förbannade pianisten, att han inte ens har medel att bevisa att hans kusin existerar! Hur fan tror du att någon enda läsare ska kunna fatta tilltro till en sådan historia?"

"Men breven! Autentiska dokument! Den framlidne morbrodern!" stammade jag ömkligt.

"Bara bluff alltihop! Du har fallit för en vanlig journalist-sol-och-vårare, en nerdekad pianist som inte längre har något annat roligt att göra än att slå blå dunster i naiva journalisters skeva kontaktlinser! Du har ju inte ens tagit reda på pianistens älskarinnor! Du har ju inte ens fått med den där teologens namn!"

Nu bleknade jag allvarligt. Inför detta sista argument rasade hela min karriär som ett korthus till golvet. Jag hade begått världens tabbe: jag hade glömt att få med mig teologens namn!

Allt blev dimma för mig. Som från ett oändligt fjärran hörde jag min älskvärda chefredaktör vråla i mina öron: "Du är avskedad!"

Hur jag kom ut därifrån vet jag inte. Jag hade en svag förnimmelse av att någon grep mig i kragen, att någon körde mig i en kärra, att jag föll ner i ett stort svart bottenlöst hål, och att jag vaknade upp i en soptunna med matrester och med locket på mitt huvud. Det är allt jag minns.

Idag går jag på socialen och har ingen självrespekt längre. Ibland tänker jag på en viss pianist bortom Hardangervidda i hans ensliga hus, och känner mig för varje gång jag tänker på det säkrare på att ingen någonsin kommer att släppa in mig där mera och inte ens den lufsige zigenaren från Bosnien, om han nu verkligen var från Bosnien, om han nu verkligen var zigenare, om nu verkligen det där underliga huset fanns, och om nu den där pianisten verkligen var pianist, om inte allting i själva verket bara var en dröm....

Och mitt enda försvarsargument, att min historia faktiskt hade kunnat vara sann och verklig, faller platt till marken, och inte ens min socialassistent besvarar det argumentet utan tittar bara deltagande på mig.

Men hon skriver ut mina pengar så att jag kan fortsätta leva bara för att fortsätta grubbla över det eviga olösliga problemet huruvida den sanning som pianisten menade sig ha upplevat kan ha varit sann eller icke.

Kanske jag får upprättelse efter min död. Kanske sanningen om pianisten kommer fram efter hans död.... Kanske när Kinas kommunistparti har fallit det grävs fram ett lik någonstans mellan Tibet och Sinkiang som visar sig ha tillhört en blond skandinavisk hippie, vars lik då har en märkligare historia att berätta än min egen, nämligen den historien att min egen historia var sann. Men då är det för sent, för då

är även jag redan död åtminstone mentalt där jag sitter levande begravd i den slutna avdelningen av ett mentalsjukhus....

Slut.

Post scriptum. År 2004 i juni uppdagades två brev från Richard Madsen till den anonyma P*** skrivna under sensommaren 1992. De bifogas härmed:

"Kära P***,

Han lever! Kom hem idag och har i kväll talat med Lahore. Två av de tre följeslagarna har kommit tillbaka. Enligt vad herr Singh har förstått skulle sällskapet ha fått lavinproblem i Hindukush, och en av de tre infödda skulle ha omkommit. Vår vän skall i ett desperat försök att rädda packningen ha fått båda armarna brutna. Jag får väl veta mer så småningom, då han antagligen själv meddelar sig. Med båda armarna brutna kan det ta sin tid både innan man kan telefonera och skriva igen, och var han är nu lär det varken finnas telefon eller postväsen."

"Kära P***,

Senaste nyheter från Lahore. Han har hört av sig till Lahore från Mongoliet. Olyckan i Hindukush skall ha medfört farliga komplikationer och förseningar. Det enda farliga momentet skall dock ha varit en vistelse på ett kloster som oväntat fick besök av en kinesisk pluton. Han måste döljas i två dygn nere i en krypta. Allt har således tydligen sin naturliga förklaring.

Han har skrivit till mig, vilket brev väl kommer fram så småningom, och då får jag väl veta det senaste om ställningarna och utvecklingarna i Afghanistan, de muslimska republikerna i f.d. Sovjetunionen, Tibet, Öst-Turkestan, Mongoliet och Kina. Mitt brev från Finland till Lahore har jag bett herr Singh förstöra före öppnandet. Antagligen öppnar och läser han det väl ändå, men det spelar i så fall ingen roll. Även han är diskret.

Allt fortsätter med andra ord som vanligt. Nu blir det väl inga fler brev till dig i Frankrike då du snart kommer hem, *etc.*

P.S. Jag tänkte just skicka iväg detta brev när brevet från Mongoliet kom. Han har tydligen skickat det med en kurir in till staden, där det sedan kunnat avsändas med express. Han berättar mycket intressant om Ryssland, Kina och Mongoliet men ingenting om Afghanistan. Han fällde en ganska karakteristisk kommentar om 1000-megaton-bomben i Sinkiang, men det kanske intressantaste är något som kanske också kan ge dig en tankeställare. (*Se nedan.*) För övrigt vill han att jag ska komma till Indien."

Bifogade brev från agenten:

"Käre Richard,

Som vanligt ber jag dig att omedelbart förstöra detta brev när du är färdig med det.

Här är jag nu i Mongoliet efter många om och men. Jag beklagar dröjsmålet, och jag hoppas verkligen du inte ställt till med någonting för den sakens skull.

Jag har sett Mount Godwin Austen eller "K2" i bländande molnsprickning, världens kanske mest majestätiska och samtidigt förbjudande berg. Den utflykten kostade oss ett avsevärt dröjsmål p.g.a. en besvärlig lavin. Tyvärr omkom en av mina vänner, och vi måste lämna honom där begravd under snömassorna. Själv klarade jag mig med två brutna armar. Denna olyckshändelse gav mig emellertid många nya goda vänner, och den enda direkta faran som uppstod var när jag måste döljas i en krypta i ett kloster medan klostret gästades av en kinesisk pluton. I två dagar kan man säga att jag låg levande begravd, men sedan var alla faror över.

Mycket är att berätta om de nya situationerna i de olika delarna av Kina och förutvarande Sovjetunionen. Mongoliet med sin konsekventa buddhism framstår som en välbehövlig och sällsam oas mellan de båda förvuxna kaotiska skräcködlestaterna. Ryssland håller på att slå in på en helt ny kurs som är både intressant och oroväckande. Bara för att Sovjetunionen upphört att existera får man inte underskatta Ryssland. Som en gigantisk gradvis tillblivande neutralstat med oerhörda resurser till sitt förfogande kan det i framtiden komma att spela en för världen livsviktig roll som ett "världssamvete" liknande det som Sverige försökt vara under den socialdemokratiska epoken. Ett sådant kan behövas som motvikt till Amerikas dubbelmoral och översittarlater, landet som mest av alla i historien har handlat först och tänkt sedan. Det är i och för sig bättre än att "råka ut" först och vara efterklok sedan, som varit de flesta andra staters öde, men man kan ju faktiskt tänka först och handla sedan även politiskt.

Den så kallade provinsen Sinkiangs allt intimare underjordiska kontakter med de östliga f.d. Sovjetrepublikerna är imponerande. Det korrekta namnet på Sinkiang är egentligen Turkestan. Befolkningen är i huvudsak muslimer med turkbesläktat modersmål.

Ej heller Kina får man underskatta eller brista i respekt för. Om Ryssland slår in på den önskvärda, idealiska neutrala politiska linjen är det troligt att Kina med tiden på nytt blir Rysslands bundsförvant. Den kommunistiska regimen är en rutten frukt som bara väntar på att falla. Det bästa man kan göra är att låta den ruttna och falla i fred utan ingripanden.

Det var nu ett litet livstecken härifrån, om dock försenat så från rätt avsändarställe. En kurir för det in till Urga då jag själv vistas på avstånd därifrån. Min enda möjlighet att bruka mitt svenska modersmål här är genom att skriva till dig och försöka tänka på svenska. Jag måste säga, att det nog bara är franskan som lika klart kan exakt återge ens innersta tankar. Engelskan med all dess flexibilitet, nyansrikedom och poetiska frihet är mycket diffusare. Vi får inte glömma Helen af Enehjelms exempel, som dog i fjol, och som jag hade äran att en gång få träffa. Jag kan mycket väl förstå att hon valde att skriva på svenska fastän hennes modersmål var engelska. I ett avseende överträffar svenskan till och med franskan. Svenskan kan vara mycket mera kärnfull och spartansk och ändå kunna ha utrymme för något av den anglosaxiska nyansrikedomen.

Takla Makan är inte lika vackert och varierande som de semitiska öknarna. Förmodligen känner ni till kinesernas kärnvapenprov i maj. Ett skrämskott, ett tomt skryt, ett osynligt fyrverkeri under jorden, ett fåfängt slag i luften, en befängd dumhet i form av en osympatisk och omänsklig våldsåtbörd, måhända den politiska kommunismens sista fjärt – ingenting annat.

Hur vore det om vi skulle ses i Indien nästa gång? Om jag inte dyker upp hör jag av mig.

Din outrotlige politiske medbrottsling, *etc.*

P.S. Håll kontakt med Lahore-Bangalore. Han står i kontakt med mig. Ursäkta detta brevets korthet, men idag är första gången jag över huvud taget har kunnat skriva något efter lavinincidenten. Hur går det med musiken? Jag har kanske redan ringt innan du hinner få detta brev. Tänk att den viktigaste grunden för all mänsklig kommunikation och samarbete idag är den automatiska telefonsvararen! Lyckligtvis lider man ännu brist på sådana åtminstone i Mongoliet.

Manchuriet blir mycket svårare att få loss från Kina än både Turkestan och Tibet, för Manchuriet ligger närmare Peking och har ingen egen nationalideologi. Jag är mycket nyfiken på din novell om mig. Hoppas du inte har sagt för mycket. Om bara mitt namn inte förekommer i hela novellen så borde den väl vara oskadlig. Jag hoppas dock att du låter mig få läsa den före alla andra.

Slutligen två tidningsurklipp :

"Känd pianist går bärsärkargång.

Den världsryktbare pianisten Richard Madsen gick igår bärsärkargång på puben "Happy Days" i hjärtat av Soho. Under sin senaste turné här i England har han hittills stoppats i fem olika krogslagsmål i York, Newcastle, Liverpool och Oxford. Bråket på "Happy Days" började, enligt den kände pianisten, med att någon förolämpade någon av hans damer. Efter en natt i häktet har polisen rått honom att resa hem till Norge."

"Bordell sprängd i Wapping.

Polisen gjorde igår razzia i den sedan länge ökända puben "Wapping Republic" som sedan en längre tid misstänkts vara en bordell. Krogens kunder gjorde våldsamt motstånd och särskilt de som påträffades i säng med damer. Vid baren uppstod slagsmål med skador som knappast kan täckas av försäkringen. Av de upproriska republikanerna som måste föras i häkte var den främsta och hårdaste försvararen av damernas lokala rättigheter den före detta kände världspianisten Richard Madsen. I betraktande av hans redan tidigare av pressen uppmärksammade krogrundor i detta land med bland annat sex bärsärkargångar som resultat är det knappast troligt att han kan fullfölja sin karriär som pianist. Han har närmast ett ärekränkingsmål i Stockholm att se fram emot där hans anklagare utgörs av en bedragen äkta man med barn och hustru. En läkare har rått den utan musik vilt turnerande pianisten att söka psykiatrisk vård."

Idag har inga spår efter vare sig Richard Madsen, hans vittbereste agent eller den till redogörelsen skyldige journalisten, som aldrig sagt sitt namn, kunnat påträffas.

Göteborg 29 juni 2004.